

Apotheker Claus Seidelins

af ham selv forfattede

Levnetsbeskrivelse.

Meddeelt i Uddrag

af

Cand. juris **T. Hindenburg.**

Da Hr. Geheimeetatsraad *Trap* i sin Tid forberedede Udgivelsen af sin statistisk-topographiske Beskrivelse over Kongeriget Danmark, henvendte han sig til mange forskellige Mænd rundt om i Landet for at erholde Bidrag til Værket, og modtog derefter blandt Andet fra daværende Sognepræst for Refsnæs Menighed, Pastor *P. E. Schougaard*, en i Aaret 1781 af Apotheker *Claus Seidelin* i Nykjøbing paa Falster forfattet haandskreven Levnetsbeskrivelse, med Bemyndigelse til at benytte den saaledes som han maatte synes. Hr. Geheimeetatsraaden henstillede til Bestyrelsen for den historiske Forening, om den ikke ønskede at gjøre Brug af Haandskriftet, og dette Tilbud blev modtaget, idet man besluttede at offentliggjøre et Uddrag deraf i nærværende Tidsskrift.

Forfatteren, om hvis Familieforhold Oplysninger indeholdes i *Giessings* Jubellærere 2den Deels 2det Bind S. 303, i *Lengnicks* Stamtavle over *Hans Seidelins* Efterkommere og i den det genealogisk-biographiske Selskab tilhørende store Stamtavle over Familien *Seidelin*, levede ikke under saadanne Forhold, at han skulde være i Stand til at meddele os noget egentligt historisk Nyt, men vi lære gjennem hans Levnetsbeskrivelse at kjende ham som en ualmindelig dannet og begavet Mand, der fortæller, hvad han har oplevet, paa en original og tiltrækkende Maade. Navnlig er hans Rejse i Udlandet, hvis Beskrivelse optager den største Deel af Haandskriftet, fortalt i et saa livligt Sprog, at man vanskelig kan tænke sig en næsten firsindstyveaarig Mand som

Forfatteren, med mindre han ved Nedskrivelsen har havt Optegnelser fra sin Ungdom liggende for sig. *Seidelin* døde Aaret efter at han havde taget fat paa dette Arbejde, nemlig d. 16de Maj 1782. Han findes omtalt i *Rhodes* Bidrag til Laalands og Falsters Historie, 2den Udgave ved *Friis*, 2den Deel S. 14.

Sit Haandskrift har han ifølge Meddelelse fra Pastor *Schougaard* i sin Tid efterladt til sin ældste Son, *Bertel Seidelin*, Sognepræst til Slemminge paa Laaland, hvis Datter *Frederikke Henriette*, gift med Kammerraad og Toldinspector *Schougaard*, var Moder til dets nuværende Ejer. Det har saaledes uafbrudt været i Familiens Værg. Det slutter sig til et ældre, Pastor *Schougaard* ligeledes tilhørende Haandskrift af *Claus Seidelins* Fader, Apotheker *Frederik Seidelin*, der ligesom Sønnen havde uddannet sig i Udlandet, og som der giver en kort Beskrivelse af sin Rejse og sit øvrige Levnet; i det samme Haandskrift har Sønnen, *Claus Seidelin*, optegnet sit Livs vigtigste Begivenheder, som han har fortalt omstændeligere i det Haandskrift, hvorfra de følgende Uddrag her ere meddeelte. Dette har til Overskrift »Udkast af mit Levnets Løb her i denne Verden«, og udgjør nu 2 + 286 Side i lille Octav, men der har oprindelig været eet Blad endnu, hvis Indhold dog ikke var af nogen Interesse. Som allerede bemærket har man ikke fundet Anledning til at lade Levnetsbeskrivelsen trykke heel og holden; dertil indeholder den altfor mange trivielle og for Almeenheden ligegyldige Ting. Det, der er udeladt, udgjør noget over en Fjerdedeel, og bestaaer dels af specielle Meddelelser om Apothekervæsenet eller af vidtløftige Beskrivelser af fremmede Byer, dels omhandles deri private Anliggender uden almindelig Interesse, eller der meddeles bekjendte historiske Facta i den Hensigt at supplere Dagbogen. Endnu skal det kun tilføies, at ikke faa af de i Noterne meddeelte personalhistoriske Oplysninger skyldes Hr. Dr. *I. G. Burman-Beckers* Velvillie.

Som ieg nu i mit 79de Aar, da det venteligt icke længe meere kand vare, med een ilende pen, og saa vidt hukommelsen og andre Sinds og Legems svækkede kræfter har vildet staae mig bie, har forfattet, mine Elskeligste Efterlevende og *Descendenter* til een afmindelse om mig, i det Haab det icke skulde være dem ubehageligt derved iblant at tænke paa mig, saa fremt de ellers har elsket mig saa høyt som ieg har elsket dem. Noget fuldkomment er dette icke, thi mange ting som dertil kunde henhøre ere nu glemte, icke heller er det saa ordentlig samlet som ieg vel hafde ønsket, Dog har ieg nogenledes fulgt dend orden at ieg Aar efter Aar har anført hvor ieg mig har opholdet, Hvad mig og mine der er hændet, Hvad merckværdigt paa et hvert Stæd saa vel hiemme som i fremmede Lande ieg har beseet og *observeret*, Hvorledes ieg allesteds har anlagt min tiid, og Endelig Hvad *extraordinairt* paa et hvert Stæd er forefaldet imedens ieg der har opholdet mig. Jeg har deelt det i 2de Deelee; Dend første gaaer fra min Fødsel indtil min hiemkomst fra fremmede Lande, og dend anden handler om min øvrige Lives tiid hidindtil.

Første Deel.

Anno Til denne Syndige Verden er ieg *Claus Seidelin* født af Christelige og Fornemme Ægte Forældre: Min Sl: Fader var dend Velædle, Kunst-erfarne og Fornemme Mand *Friderich Seidelin*, Kongl: *Privilegeret Apoteker* her i *Nyekiøbing* i *Falster*, som var een Søn af *Magister Hans Seidelin*, fordum SognePræst og Proust ved *Holmens Kircke* udi *Kiøbenhafn*, Min Sl: Moder var dend Gud og Dydelskende *Matrone Karen Claus Datter*, Sl: Raadmand *Claus Iversen* i *Kiøbenhafn* hands yngste Datter, og indfaldt min 1702. Fødsels Dag d. 26 *Januarij: an: 1702.*

Nestfølgende 28 *Januar:* lode bemeldte mine Kiære Forældre mig i *Nyekiøbings Kircke* frembære til dend hellige Daab af *Madame Bodel* Sl: Amts Forvalter *Rauns* og de øvrige Faddere vare *Madame Catharina Margrete Smidts*, Hr Ober Forster *Daniel Runge*, Mag: *Peder Høyelse Rector Scholæ* og Mag: *Polycarpus Hartmann*, Sogne *Cappellan* i *Nyekiøbing*, hvorved ieg blev kaldet *Claus* efter min Sl: Mor Fader.

1706. Derefter forblev ieg under mine K: Forældres Gudelige og omhyggelige opdragelse indtil ieg naaede een alder af 4 paa femte Aar, da ieg blev sadt i *Skole* hos een dansk Skolemester her i byen for at lære at læse og skrive, men samme var saa ufornuftig, at da ieg een morgen icke kunde min *lectie*, gav hand mig i een Formiddag 9 Gange paa Rumpen, skjønt det icke for Graad var mig mueligt i mellem hver gang at læse bedre over derpaa, men hand blev og af min Sl. Fader derfor tilstreckelig sadt til rette.
1708. Da jeg voxte lidet meere til blev Sogne Præsten Sl: *Magister Gregers Zimmer* og min Sl: Fader eenige om at antage een *Informator* tilsammen til deres Børn, hvilcken

Magister Zimmer skulde give Kost og Kammer, og min Sl: Fader dend aarlige Løn, hertil fik de een Student ved Navn *Niels Skytte*, som var een meget god Lærere i *Latiniteten*, *Christen Dom* og hvad videre behøvedes, hvis *information* ieg nød i een deel Aar med god fremgang da *Skytte* siden derefter blev *Resid: Cappellan* i *Nysted*.

I mine spæde Aar kom Høy Salig Kong *Christiani 5ti* Encke Dronning *Charlotta Amalia* aarlig herover i een 3 à 4 Maaneders tiid paa *Nyekiøbings* Slot, som med Landet var hendes Lifgeding, hvorved min Sl: Fader aarlig leverede een deel *Medicamenter* saa vel til hendes *Majestet* selv som til hendes HoffStadt. Ved denne leylighed hændte det sig at min Sl: Fader een Søndag tillod een vores Dreng af *Apotecket* at følge mig op paa Slottet for at see mig om, og da ieg neppe var kommet ind paa dend yderste Vagt Sal førend Dronningen, som just var staaet op fra Taffelet, lod aabne Spise Gemackets Dør, og kom med alle sine Hoff *Damer* og *Cavallierer* gaaende igjennem Vagt Salen, løb ieg strax til, kyssede paa Dronningens og alle Damernes hænder, og holdt mig i sær til een liden Fruentimmer Dverg Dronningen hafde, i tancke at hun var et Barn som ieg, og fulgte saa med dem alle, Min Faders Dreng hafde nær besvimet over sin uagtsomhed, at hand icke bedre hafde passet paa mig, men Dronningen var meget Naadig, og spurte hvis er dend lille Dreng, og da hende blev svaret *Apoteckerens*, luckede hun et lidet Kammer op, hvorudi hun hafde noget *Orangerie* og smucke Blomster, hvoraf hun selv afbrød een *bouquet* og forærede mig, og derpaa befalede at levere mig til min Faders Bud igjen. Da vi kom hiem og fortalte min Sl: Fader dette fick drengen mange Utack og til mig sagde hand, Det er got nock min Søn at Dronningen forærede dig een *bouquet*,

men ieg hafde heller seet at hun hafde foræret dig een halv snees *Ducater*.

1709. Høy-Salig Kong *Friderich* 4de foretog an: 1709 udi Efteraaret een Reyse til *Italien* og forblev der den meeste tiid af dend paafølgende Vinter, som blev overmaade streng, endog i *Italien*, saa at *Italienerne* sagde at den *Nordiske Monarch* hafde bragt denne haarde Vinter med sig til deres Lande. I disse *Nordiske* Lande var dend vel haardere, thi mand gick meget sicker fra *Falster* og *Lolland* over Isen til *Mecklenborg* og *Pommern*. Vores Konge besøgte paa *retouren* fra *Italien* Kong *Augustum* af *Polen* i *Dresden*, og ved dend leylighed blev sluttet *alliance* i mellem ham, Kong *Augustum*, Kongen af *Preussen* *Friderich Wilhelm* og *Czar Peter* af *Moscov* imod Kong *Carl* Xlte af *Sverrig*, som ved sine Seyervindinger var bleven saa overmodig at hand vilde afsætte een *Potentat* efter dend anden, hvorfor og Krigen strax efter Kong *Friderichs* hiemkomst blev *declareret* mod *Sverrig*, men det blev een Langvarig Krig, thi dend varede udi 11 Aar, dog var Gud saa Naadig at Fienden icke i ald dend tiid hafde Fod i *Dannemarc*, men vel i *Norge* og *Holsteen*.

1710. Udi dette Aar 1710 hiemsøgte Gud og *Kiøbenhafn* med een haard Pest, hvoraf der i Staden døde 16 à 17000 Mennisker; Dend strackte sig og til *Helsingøer* og *Kiøge*, men Gud være lov icke videre. Ved dend leylighed *retirerede* min St: Farmoder sig fra *Kiøbenhafn* herover til min St: Fader, og hafde min Farbroders Søn med sig, som dend tiid var bleven *Student*, men siden tiid efter anden i Kongl: Tieneste *avancerede* til *Conferentz* Raad ligesom hands Fader. De bleve her een temmelig lang tiid, og min Farbroder som dend gang var Ober Krigs-*Commissarius* ved dend Kongl: *Armee* i *Pommern*, tog da

Campagnen havde ende sin *tour* hiem over *Falster* for at besøge sin Moder, Broder og Søn her i *Nyekiøbing*.

Anno 1712 d: 18 Octobr: behagede Gud efter sit al- 1712.
viise Raad ved een Salig Død at bortkalde min Gudfrygtige og Fromme Moder *Karen Claus* Datter udi Barsel Seng med min yngste Søster fra denne møysommelige Verden til sit himmelske Riges Glæde og herlighed, Min Sl: Fader mig og min ældste Broder til største Sorrig og Bedrøvelse, thi ingen af mine andre Sødskende kunde endnu synderlig skønne derpaa; Min Sl: Fader var snart utrøstelig, hand indsluttede sig i 2de dage for at give sine Taarer frie løb over det store Tab hand havde giort, og vilde hvercken æde eller dricke eller tale med nogen Mennisker indtil hand dog ved vore Præsters og andre gode Venners Besøgelse og trøstelige Tiltale igien maatte forlade sit fængsel, vel vidende at det var hands pligt at finde sig i Guds hellige Villie, og at det paalaae ham at befordre sin Salige Afdødes Levninger til deres hvilestæd, hvilket hand og siden med desmeere fliid besørgede, og lod dem ved een meget hæderlig Liigbegiengelse nedsette udi sin Begravelse i *Nyekiøbings* Kirckes *Cohr*, som hand icke længe tilforn havde tilkiøbt sig. hand udvalgte selv *Texten* til Liig Prædickenen saa vel som Ordene til Indgang dertil, begierte og siden Prædickenen af *Mag. Zimmer* beskreven, som og endnu vel findes iblant dend Bog Samling ieg efterlod paa *Apotecket* ved min Flytning.

Min Sl: Fader maatte for hans uopfødte børns skyld 1714.
anno 1714 tæncke paa at opsøge sig een Egtefelle igien, hvortil *Madame* Sl: *Apotecker Scharfenbergs* i *Kiøbenhafn*¹⁾ blev ham af hands K: Broder foreslagen, ligesom

¹⁾ Michael Georg Scharfenberg, Ejer af Salomons Apothek paa Østergade; døde af Pesten 1710.

hands Broder og ved andet Giftermaal havde ægtet Hoff *Apoteker Johan Gottfried Beckers*¹⁾ Encke; Det var og kommet saa vidt med dend Sag, at min Sl: Fader reyste til *Kiøbenhafn* for at holde Ja-Ord med hende, Deres første Samling herom var og meget kiærlig, men siden maae der dog være kommet noget i mellem, saa der intet blev af; Ventelig har Betragtningen af at see dend Samling af saa mange Børn paa begge sider gjort hindring herudi. Hvorfor hand og strax opsøgte sig een anden, som var een Jomfrue paa 30 Aar, ved Navn *Maren Hov*, een Datter og ældst Datter af Hr: Proust *Jens Hov* udi *Liunge Friderichsborgs* Herret, og Moderen var *Confessionarii Lehts* Datter, og da hands Begiering om hende blev af hende og hendes Forældre med ald Kiærlighed imodtagen, stod min Sl: Faders andet Bryllup med hende atter udi hands Kiere Moders huus i *Kiøbenhafn*.

1715. Under Mr: *Niels Skyttes information* var ieg nu an: 1715 saa vidt *avanceret* i *Latiniteten*, at da ieg gjorde min sidste Prøve *Stiil* med *version* og *Latinske vers*, blev samme agtet lige med deres som paa samme tiid i dend *publique Latinske Skole* bleve opflyttede i dend saa kaldte Mester *Lectie*, hvilcken fremgang i *Latinen* min Sl: Fader holdt tilstreckelig nock for mig, tog mig derfor af *Skolen* og sadte mig i sit eget *Apotecke* for at lære mig de første Grunde i *Apoteker* Konsten førend han sendte mig ud til Fremmede; Men ieg faldt efter Guds Behag samme Aar udi een meget haard og langvarig Sygdom, som *Doctor*

¹⁾ Hofapotheker Johan Gottfried Becker, født i Husum d. 9de Octbr. 1639, død d. 17 Maj 1711. Hans anden Kone Helena Margaretha Munk ægtede i Aaret 1712 Hans Seidelin til Hagestedgaard, der blev adlet 1731 og døde 1740 som Conferentsraad og Generalpostdirector.

Fischer i *Mariæboe*, der blev *consuleret*, kaldte *Arthritis Vaga Scorbutica*, og da mand ventede det skulde blive min Død, saa besøgte *Mag: Zimmer* mig flittig, *examinerede* mig i min *Christendom*, og meddeelte mig første gang *absolutionen* tillige med *Christi* Legems og Blods *Sacramente* paa min syge Seng, Men ved Guds Naade kom ieg mig efter haanden igien, skjønt Sygdommen dog forvoldte at mit legems *Constitution* meget blev svecket, thi tilforn hafde ieg god helbred og voxte snart min ældre Broder over hovedet.

Anno 1716 hafde vi her i *Nyekiöbing* een *visite* af ^{1716.}
Czar Peter 1ste af *Rusland*, kaldet dend store¹⁾. Hand anlangede om Natten $\frac{1}{2}$ Miil fra *Giedesbye* med *Printz Menzicof* og een deel andre *Russiske Kneser* og *Generaler* udi nogle Baade, da de strax kastede sig paa nogle løse Bønderheste paa Marcken, som gick ind med dem til Landsbyen, saa de kom ind hos Fogden og Kroemanden, hvilcken tilligemed hands kone *Czaren* strax jog ud af deres Seng, og spranck med støvlerne paa strax derudi saa varm som dend var, da Fogden siden maatte forsyne de andre saadan som hand kunde, og da det var skeedt sendte hand strax et ridende Bud til *Nyekiöbing* at lade *Czarens* ankomst vide, hvorpaa her bleve giorte alle de anstalter mand kunde for at tage imod ham; Mand sendte strax Bud til *Lolland* til Stiftsamtmand *Lützou* og amtmand *Reichou* at de kunde komme for at tage imod ham, Amts-Forvalter *Teichmand* med Huus og Ridefoget *Caspar Møller* forføyede sig strax ud til *Giedesbye*, og toge alle de Karer, Vogne og heste her var i Byen med sig for at være *Czaren* og hands *suite* til tjeneste, Trommen gick at Borger-

¹⁾ Om Czar Peters Ophold i Danmark s. Prof. T. Beckers Maanedskrift Orion 4de Bind S. 62 og 168 ff. og Rhodes Bidrag 2den Deel S. 17.

skabet skulde samle sig for at *paradere* ved hands indkomst, og *Nyekiobings honnette Madamer* maatte op paa Slottet for at tillave et Middags Maaltid til ham. Hand kom da Dagen derpaa her til Byen Klocken 11 Formiddag, dog icke i nogen Karet, men i een Art af een liden aaben *Chaise*, som blev baaren af 2de heste, hvileken hand selv hafde med sig, og blev ført paa Slottet, men hand var icke fornøyet dermed, thi hand vilde have spiist i et Vertshuus, hvorfor hand da hand fandt sin Kock paa Slots Trappen, pryglede hand ham brav af; Endelig tog hand dog derimod, men begierede at spise allene, saa at *Lützou* og *Reichou* maatte *retirere* sig. Hand saae ud som een Underofficier, eller rettere een Bøddel, Hand var høy af Vext, var klædt i een skiden blaaeklædes Kledning med Messing knapper, hafde een stor bred hirshfænger som et Bøddel Sverd ved Siden i et Leder Geheng oven paa Kiolen, store Støvler paa Benene, een liden Fløyels *Cachet* paa hovedet, et maadeligt Knævelbart, og een stor lang Spanskrørsprygl i haanden, men saae ellers icke ilde ud. Ved Middags Maaltidet opholdt hand sig icke længe, og saa snart hand stod op derfra gick hand med sine Herrer ned ved Hoff Smedien, hvor een Segls Baad efter hands Begiering laae færdig som tilhorte Brødrene *Henrich* og *Claus Wendt*, Paa Veyen fra Slottet dertil fick een og anden hands Stock at smage som var saa dristig at komme ham for nær, og da hand icke tørskoet kunde komme i Baaden maatte *Claus Wendt* bære ham ud til dend, hvorfor hand gav ham 8 skilling drickepenge. Da nu hand og hands Herrer vare *embarquerte*, sadte de ud med Baaden, men da de kom nær til Byens Færgebroe, steg hand i Land paa Broen, hvor hand dog intet andet forrettede end at hand paa alle sider rundt omkring betragtede *situationen*,

gick derpaa i Baaden igien og seglede ud ad *Haseløegab* og videre at indhendente sine *Galleyer* her til Byen, hvormed hand var kommet fra *Mecklenborg*, hvilke vare utallige, thi hand førte derpaa een armee med sig paa 36000 Mand, og med dem ankom her til *Nyekiøbing* igien om Eftermiddagen Klocken 5 à 6, da hand igien steeg i land med sine Herrer, dog vilde han icke imodtage aftens Maaltid paa Slottet, som der for ham igien var tillavet, men hand traade ind hos Postmester *Iver Rosenfeldt*, og lod sig der *servere* med Rug og hvede Brød, Smør, hollandsk Ost, Gotøll, Brendeviin og Viin, og især hovede hand god *Dantziger* Pryssing, thi andet hafde de icke at foresætte ham, ieg var da og sluppet ind til *Rosenfeldts* for at see *Czaren* spiise, som skeedte med megen *grace*, thi naar hand hafde smurt sig et stycke Smørre Brød, slickede hand altid smørret reent af knifven igien; Der var og i mine Forældres Huus mange af hands Herrer forsamlede, som paa samme maade bleve beværtede. Saa snart alle *Galleerne* vare her ankomne, kom og det meeste Mandskab i Land, saa at alle Gader og huuse bleve saa fulde at ingen kunde komme frem, og efter et par timers forløb var intet meere af brød, Kiød, Flesk, Smør, Eg, Øll og Brendeviin at finde eller bekomme. *Czaren* tog mod natten ud igien med Herrerne paa deres *Galleer*, og alle de andre maatte og efter given *signal retirere* sig ombord igien. Om morgenen tiilig derefter, saae mand nogen tusind Feldt Kedler ved stranden med ild under, hvortil de stialt alt hvad der kunde brende, og samlede dertil alt hvad grønt af Nelder Skarntyder og deslige de kunde finde, som de skar og hackede smaat og kastede i Kedlerne, og skar saa een salt Sild smaae dertil i hver Kedel, og naar det hafde faaet et opkaag var Suppen eller Kaalen

færdig, som de hastig fortærede, og gick med deres Kedler ombord igien, da *Czaren* strax med heele *Galley* Floden begyndte at afgaae mod *Guldborg* og videre paa Veyen til *Kiøbenhafn*, saa at mod Middag icke var een *Galley* meere at see. *Czarens* Gemahlinde kom hertil nogle dage efter hands Bortreise, hun var tagen fra *Mecklenborg* over *Holsteen* til *Rødbye*, i *Lolland*. Da hun ankom hertil med Færgen, stod Stiftsamtmanden og amtmanden paa Færge Broen for at tage imod hende, som hun icke just viiste sig meget Naadig og *affable* imod, men da hun i blant de mange tilskuere ved stranden fick Øye paa Sl. *Mag: Ole Lund* af *Weyerlose*, der som een gammel Graaehærdet Mand saae *venerabel* ud, bøyede hun sig dybt ud af Karetten som førte hende til Slottet, for at helse ham, thi hun ansaae ham nock for dette Lands *Patriarck*. Hun befandt sig ellers vel fornøyet her paa *Nyekiøbing* Slot, thi hun blev her i 5 dage, da Byens *Madamer* maatte skiftes til at lave Mad til hende paa Slottet, som hun fandt Behag udi, saa vel som i hvad af *rare* Viine og andet som kunde tilveye bringes at beværte hende med, derefter tog hun til Lands til *Kiøbenhafn* til sin Herre. Hun var *Czar Peters* anden Gemahl, som hand hafde taget fra hendes Mand der var Under *Officier*, og gjorde Manden siden til Obrist *Lieutenant*.

Dette var ellers een meget betydelig *visit* for *Danne-marc*, at saa stor een *allieret Potentat* kom her til *Kiøbenhafn* med een *armee* af 36000 Mand og nogle hundrede *Galleyer*, Kong *Friderich 4de* hafde og ved hands ankomst parat een *armee* af 40000 Mand og sin Flode med mange *Transport* Skibe, de Danske og Russiske *armeer* *camperede* begge ved *Kiøbenhafn* vel i 3 Maaneder, og da tager omsider *Czaren* bort igien med sine *troupper* og

Galleer uden at nogen *expedition* blev foretaget, Hvad alt dette skulde betyde blev een hemmelighed for *publico*, dog kunde mand nok slutte sig til at *Czaren* efter aftale maatte være kommet for at hielpe Kong *Friderich* 4de at indtage de *Provincer* som *Sverrig* fra *Dannemarc* forhen hafde erobret, Thi ved det at Kong *Augustus* af *Polen*, *Czaren* og Kongen af *Preussen* fick Kong *Friderich* 4de i *alliance* med dem imod *Carl* XIIte af *Sverrig*, fick de saadan Fremgang med deres Vaaben at Kong *Carl* maatte forlade *Polen* igien, *Czaren* *conqueterede* *Lifland*, *Ingermanland*, *Est Land* og *Carelen*, og Kongen af *Preussen* indtog det *Stettinske*, saa var det og billigt at de igien burde hielpe *Dannemarc* til at faae sine forhen forliste *Provincer* igien, Men Lycken var os icke saa Gunstig, og troer mand at den bekiendte *Baron Görtz* ved tilbudne Fordeele fick alting hos *Czaren* igien omgiort, endog saaledes at mand maatte frygte hand vilde *assistere* *Sverrig* imod os, Thi hand begyndte efter haanden at viise sig meere og meere Luncken, gjorde immer Ophold og *difficulteter*, og forlangede for sig og sin *armee* adskillige friheder som icke kunde tillades, mand fornam og at een *Svensk* *armee* paa 40000 Mand begyndte at nærme sig i *Skaane*, saa mand begyndte at mercke uraad, hvorfor mand lod dend Danske *armee* giore *fronte* imod den *Russiske*, og *posterede* dend saaledes at dend *Russiske* tillige blev *exponeret* for dend Danske Flodes *Canoner*, Da *Czaren* merckede dette, ophævede hand sin *Leyr*, *embarquerte* sine *Troupper*, og gick dend Vey tilbage hand var kommet fra uden at udrette nogen ting: Imidlertid kostede disse *Præparatorier* *Dannemarc* store penge, skjønt forgieves.

Samme Aar 1716 d: 11 *April*: blev min Salig Farmoder *Sophie Davids* Datter Sl: Raadmand *Claus Iversens*

ved een Salig Død af Gud bortkaldet, udi een temmelig høy Alder. Hun var først nogle Aar Encke efter min Sl: Far-Fader, og siden vel 30 Aar Encke efter min Sl: Mor-Fader, Begge efterlod hende i Maadelig Tilstand og med en deel Børn, Men efter saa mange Aars Enckestand hafde hun icke formindsket men snarere formeeret sit Gods, thi hun var een brav fornuftig og *raffineret Matrone*, som vidste got at holde huus, og med et friet Mod at skicke sig i alting. Hun elskede høyt sine 2de Stif Døttre, thi hun hafde ved Døden mistet sine egne, hvorfor hun opdrog dem med ald flid, og da de voxte til giftede hun dend ældste *Drude Margrete Claus* Datter med sin ældste Søn min Farbroder, og siden dend yngste *Karen Claus* Datter med sin yngste Søn som var min Fader, saa at min Sl: Fader og Farbroder Moder og Moster vare alle 4re sammenbragte Børn, og Deres Børn igien Sødskende Børn haade paa Faders og Moders Side. Ved Skiftet efter hende fick min Sl: Fader nogle *familie* Skilderier, som nu staaer hos min ældste Broder i *Gluslunde* Præstegaard, nemlig denne min Sl: Farmoders Eget, dernæst min Sl: Moders begge Forældres Raadmand *Claus Iversens* og hands første Kones hvis Navn var *Mechtele Fiuren* af de *Fiurenens familia*, saa og een af mine Sl: Morbrødres, som icke har været fuldvoxen.

1717. Min Sl: Fader førte mig til *Kjøbenhafn* anno 1717, og sadte mig i Lære hos Hr: Hoff og Feldt *Apotecker Gottfried Becker*¹⁾, hvor vi vare 5 Drenge og 3 Svenne, foruden 2de Svenne ved Feldt *Apotecket*, men der var og meget at bestille, thi foruden Hoff-*leverantz*, maatte Feldt *Apotecket* forsiunes, og i dend længe varende Krigs Tiid, da Floden hvert Aar maatte i Søen og *Regimenterne i*

¹⁾ Hof- Rejse- og Feldtapotheker Gottfried Becker, født i Kjøbenhavn d. 24de Januar 1681, død d. 19de Februar 1750.

Feldten, bleve alle *Medicaments* Kiisterne paa hvert Orlog Skib og ved hvert *Regiment* aarlig fyldte, hvileket alt *St: Becker fourneerte*, saa at hand for et Aar allene, som ieg kand erindre, gjorde Kongen Reigning for 16 à 17000 *Rd^{lrs} Leverance* af *Medicamenter*; Hand hafde og arvet over 20000 *Rd^{lrs}* efter sin Fader, saa mand skulde tænckt hand maatte være een riig Mand, icke destomindre var hand dog geraadet i meget slet tilstand medens ieg var der, saa at det hafde seet ilde ud for ham dersom icke Kong *Friderich 4de* hafde givet ham *Moratorium*, og *Princesse Charlotte Amalia* hafde forstrackt ham med een anseelig *Capital* paa Rente, hvorved hand dog efter haanden kom i temmelig god stand igien. ieg forblev hos ham i Lære udi 5 Aar, og efter *disciplinen serverte* ieg som Svend i et Aar.

Samme Aar 1717 fore faldt dette Merckværdige i *Kiøbenhafn* at Kong *Friderich 4de* ved alle helgens tiid lod holde een *Jubel Fæst* for *Lutheri reformation* i alle sine Lande, men i *Kiøbenhafn* blev dend med stor høytidelighed *celebreret* i 3 dage: Kongen lod hertil indkalde ald *Noblessen*, og i sær alle Ridderne af begge *Ordener*, og *ordinerede* at Ridderne af *Elephanten* skulde klæde sig i *purpur* Fløyels Kioler og *Drap d'ors* Vester med Fryndser samt *drap d'ors* opslag paa Kiolernes Ermer og Ridderne af *Dannebrog* i *violet* Fløyel med *Drap d'argents* Vester med fryndser og opslag paa Kiol Ermerne; Deres *Ordener* skulde de bære i een Guld Kiæde, og een hver møde med een *propre Carosse* bespendt med 6 heste, og 6 *Laquayer* i Nyt og smuckt *Livree* foruden Løbere og *Pager* ligesom een hver efter Stand og tilstand kunde tilveye bringe; ligesom og diend øvrige *Noblesse* skulde møde til hest vel *equiperet* for sig selv og tienere. Fæstens 1ste Dag blev

celebreret i Slots Kircken i Stilhed, hvortil Riddere og Adel indfandt sig i *Carosser* med 2de heste, og efter Guds Tienesten bleve de alle paa Slottet vel bevartede, Men paa Fæstens anden Dag blev holdet een prægtig *Procession* fra Slottet til Frue Kircke: Først kom 2de *Esquadrans* af *Garden* til hest, dernæst fulgte 2de *Marchaller* som anførte Adelen tilhest parviis og efter Stand, alle med Klæder, Betiente og heste *magnifique ecquiperede*, der efter kom Ridderne hviide og blaae hver efter sin *rang* i deres *Carosser* med 6 heste og øvrige prægtige *ecquipages*, og efter dem kom det Kongl. Herskab, hver i sin Stats Vogn meget herlig og omgivet med Riddere og andre *Cavailleurs* til hest, samt med *Drabant Guardes*, *Pager* og *Lacquayer* i mængde til Fods, alle vel udzirede; da tilsidst 2de *Esquadrans* af *garden* til hest atter sluttede *Troupen*. Biskoppen prædickede i Frue Kircke, og der var prægtig *Musicque*. Efter at Guds Tienesten var til ende drog heele *suiten* til Slottet igien i samme *Procession* som dend var kommet, og da de der vare ankomne, og alle snart stod i Slottets Vindever, kom Foder *Marchallen* Ridende ud fra Slottets Løngang omgivet af 30 *Gardes* til hest med blotte *Pallasser* i hænderne, og hafde Foder *Marchallen* hængende paa een hver side af sin hest for ved Sadelen een stor pose fuld af een Sølv Mynt som til Fæsten var slaget, hvert stykke af 2 Rd^{lrs} Værdie, af hvilcke poser hand udkastede een haand fuld efter den anden, snart til een snart til een anden Side paa Slotspladsen iblant Folcket saa længe indtil poserne vare tomme, siden blev ald heele *suiten* paa Slottet prægtig *tracteret*. Fæstens 3die Dag maatte dend hele *suite* igien samles paa Slottet ligesom forrige Dag for at følge det Kongl Herskab til *Studen-gaarden*, hvor *Rector Magnificus perorerede* og een deylig

Musicque blev opført, hvorefter de alle i *procession retournerede* til Slottet igien; og bleve ligesom forrige dag vel beværtede. Ved pengenes udkastelse paa dend anden høytids Dag havde ieg som een ung dreng i min eenfoldighed og faaet lyst til nogen af pengene, hvorfor ieg, da ieg havde faaet lov at see derpaa, vovede mig ind paa Slotspladsen i blant pøbelen, og havde ieg taget mit *Apo-tecker* drengs Forklæde i lommen med mig i tancke at spende det om livet og dermed opfange nogen af pengene, men dend første haand fuld blev icke saa snart udkast, førend dend sammentrængende mængde af Mennisker fick mig i mellem sig, og havde nær trycket mig i hiel, endelig tvang de mig op fra jorden og hvistede¹⁾ mig fra et stæd til andet oven paa sig saa længe indtil der blev plads igien at ieg kunde falde til jorden, som Gud være lov uden skade skeedte, hvorfor ieg og strax *retirerede* mig bort, vel fornøyet at ieg saaledes slap derfra, og da ieg siden søgte i lommen om mit Forklæde fornam ieg at det var bortstiaalen. Ellers var det ved pengenes udkastelse et besynderligt Syn at der saaes meere hatte, *perucquer*, huer tørklæder og deslige at flyve i luften end penge, og mange Mennisker kom ilde til skade²⁾.

¹⁾ hvistede o: kastede.

²⁾ Der blev i Anledning af denne Jubelfest præget 3 Medailler, af hvilke Exemplarer findes paa det kgl. Møntcabinet. I en samtidig Beretning over de Solenniteter, med hvilke det andet Jubilæum siden Reformationens Begyndelse er bleven celebreret fra d. 31te October til d. 7de November 1717, fortælles der, at Enhver, der spiste ved Kongens Taffel d. 3die November, fandt to af disse Medailler, en af Guld og en af Sølv, paa sin Tallerken, og at Kongen derefter loed en goed Deel [af Sølvmedaillerne] til Priis udkaste iblant det gemeene Folck paa Slods-Platzen imod Klocken 3 om Eftermiddagen ved Forder-Marskallen Ved denne Leilighed saa man iblant den gemeene og begjærlige Almue adskillige tumulter, som dog

Tiden gick ellers vel for mig i min Lære, thi Gud gav mig temmelig god helbred, min *Principal* yndede mig og befalte at ieg skulde omvexle med de andre *discipler* og have min uge i *Laboratorio*, hvorved ieg gjorde god fremgang i min *profession*, saa ieg var vel fornøyet, og søgte ved Troskab, Flittighed og Lærvillighed meere og meere at erhverve mig min *Principals* og Svennes *affec-*
 1718. *tion*. Men i dette Aar 1718 hafde nær een stor ulykke hændet mig dersom icke Guds Naadige og særdeles beskiærmelse hafde afværget dend: Hr: *Beckers* Børn med huusholdersken Jomfrue *From* fick lov een dag at kiøre ud i *Carethen* til *Friderichsberg* for at see haven og de i *menageriet* værende fremmede Dyr¹⁾, ved hvilcken anledning ieg og bad mig lov af Svennene at gaae derud med at see mig om, og gick saa vel til fods uden for *porten*, men der steeg ieg bag paa *Carethen*, og kiørte saa med dem til *Friderichsberg*, samt hiem igien paa samme maade, men da vi kom noget nær ved *porten*, hvor ieg icke gierne vilde lade mig see bag paa *Carethen*, raabte ieg vel til Kudsken at holde stille, men han vilde icke høre, hvorfor jeg spranck bag fra om til dend eene dør for Vognen,

alle, forniedelst de derimod i Tide tagne Præcautioner gick af uden Skade og ey foraarsagede nogen Ulycke.*

¹⁾ Fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede indtil henimod dets Slutning var der ved Frederiksberg Slot et Menageri, hvis Bygninger vare beliggende omtrent der, hvor Conditor Jostys Pavillon nu findes. Efter Datidens Mode hørte det sig til, at der ved fyrstelige Residentser fandtes saadanne Menagerier, hvilket endnu spores paa mange Steder, f. Ex. i Schönbrunn og i Tower, og de have havt den væsentlige Betydning, at de store zoologiske Haver have udviklet sig af dem. — Efter hvad der fortælles, skal det frederiksbergske Menageri være bleven nedlagt i Anledning af, at en der opbevaret Løve aad en af Opvarterne. Hvad Menageriet indeholdt, kan sees af Bendix Diderichsons 1705 udgivne Poem om Frederiksberg.

som gick got, men da ieg derfra igien vilde baglends springe ud paa Veyen, faldt ieg paa Rycken med beenene ind under Vognen, saa at Baghiulet gick over begge mine Laar, hvorved vel skeedte een sterck *contusion*, men dog, Gud være lov, ingen *fractur*, saa ieg maatte følges eller snarere bæres hiem, men ved Badning og andre tienlige Midler blev ieg dog efter een 8 dages tiid igien temmelig *restitueret*, saa at min Principal fick icke denne *passage* at viide.

Høy Salig Kong *Friderich* 4des Dronnings *Lovises* helbred blev i denne tiid meget skrøbelig, saa at hun jefnlig maatte holde Sengen, og een Nye *Doctor*, ved Nafn *Gaulcke*, blev fra Tydskland forskrevet ind til hende, som strax blev *Liv-Medicus* og *Justitz Raad*¹⁾. Denne blev bestandig hos hende paa Slottet, og lod sig der opføre et lidet *Laboratorium* for selv at *præparere* nogle *Chymiske* midler til Dronningens *Cuur*, og da hand ofte kom paa *Hoffapotecket*, kastede hand den yndest paa mig, at hand begierte af Hr. *Becker* at ieg paa nogen tiid maatte være hos ham paa Slottet for at gaae ham til haande ved disse *Chymiske Præparationer*, hvilket Hr *Becker* og *consenterede*, saa at ieg var nogen tiid hos ham paa Slottet om dagen og i blant om Natten, hvor ieg blev meget vel *accommoderet*; Det hændte sig i blant at han kom kjørende ned fra Slottet til *Hoffapotecket*, og tog mig med sig tilbage i Vognen, tillige med de *Medicamenter* hand agtede at *præscribere*, og de behøvende *vasa* og *instrumenter* til deres *præparation*, da ieg hafde dend ære i Dronningens *For-gemack* under hands tilsyn og udi alle *Damernes* og *Cavallerers* nærværelse at tillave det hand foreskrev, som

¹⁾ Om ham s. Brasch, Vemmetoftes Historie 2den Deel S. 114 o. fl. St.

pulver og andet, hvoraf hand saa snart det blev færdigt tog een *portion* og gick ind med til Dronningen at hun det strax kunde indtage. Derimod hafde een af mine *Condiscipler*, ved Navn *Heerfordt*, dend skebne, at da hand efter dend ældste Svends *ordre* skulde fylde een *bouteille* med Sort Kirsebær Vand, hvileket Kongen selv brugte som et *vehiculum* at indtage pulver og andet med, som af dend første Liv *Medico Etats Raad Wolff* var *ordineret*, tog hand feyl og fyldte Flasken med Krusemyndte Vand, og da dend i Kongens *Cabinet* blev aabnet formerckede *Cammer-Tiener Hoffmann* som een *Chirurgus* strax Feylen, som hand icke kunde dølge for Kongen, hvorover der blev stor *allarm* til Hove, Liv *Medicus Wolff* og Hr *Becker* bleve opkaldede, og fick hver een god *reprimande*, *Heerfordt* maatte strax *quitere* Hr *Beckers* tjeneste, og dend ældste Svend hafde nær maat gaaet samme Vey.

Det vilde icke lykkes for *Justitz Raad Gaulcke* at forskaffe Dronning *Lovise* sin helbred igien, thi det behagede 1719. Gud *an:* 1719 ved Døden at bortkalde hende. Kong *Fridrich* lod da vel for hendes Liig et Kosteligt *Castrum doloris* i Slots Kircken oprette, og lod det med ald Kongelig Pragt bortføre til *Roschild*, hvorhen hendes Søn *Cronprintzen Christian* og *Printz Carl* og andre af dend Kongl. *Familie* ledsagede det, men Kongen fulgte icke Selv med, endskiønt dend Kongl. Sørge Vogu *paraderede* paa sit stæd med ald tilhørende Sørge *Pompe* omgivet, ligesom hand selv kunde have siddet derudi. Derimod, imedens Sørge *suiten* var i *Roschild*, lod Kongen Dagen derefter sin forrige Elskelige *Comtesse Anna Sophia* af *Revenlov*, som i een Deel Aar var kaldet Hertuginde af *Slesvig*, om eftermiddagen holde offentlig sit optog fra hendes *Palais* til det Kongl. Slot udi dybeste Sørge *ecqui-*

page, og lod sig om Aftenen Vie til hende udi nogle af hendes Venners nærværelse af dend Tydske Hoff Prædickant Hr: *Clausen*, saa at de Kongl: Børn ved deres hiemkomst fra *Roschild* hafde faaet een nye Moder og Kongen een nye Gemahl. Fiorten dage derefter blev et stort *Festin* anrettet paa *Friderichsberg*, hvortil Kongen lod indbyde Sine og Fremmede *Ministres*, samt Gieistlige, *Magistraten* og *Professorerne etc.* og lod sig udi *Audience* Gemacket ved *Gros Cancelerjnden* og Grevinde *Laurvig* indbringe paa een rød Fløyels Guld broderet Pude dend Dronninglige *Crone*, som hand selv tog og sadte paa sin Gemahls Hoved, og disse 2de høye Damer, som vare hendes Søstre, strax maatte hefte fast at dend icke skulde affalde, hvorpaa hand *declarerede* offentlig hende for sin samt *Dannemarcs* og *Norges* Dronning, og ledte hende saa til det Kongl: Taffel, hvorved hun spiiste med *Cronen* paa hovedet. Atter een 14 dages tiid derefter holdt hun sit offentlige Indtog fra *Friderichsberg* til *Kiøbenhafns* Slot som Dronning med stor Stads og alle brugelige *Ceremonier*, samt *illuminationer* om Aftenen og alle de glædes Tegn som til dend tiid kunde anstilles og blive færdige.

Et halv aars tiid derefter drog og *Cron-Princen*, *Christian 6te*, med sin Høieste Herr Faders, Kongens tilladelse i følge af *Gros Cantzler Holst* og andre mange Herrer ud til *Saxen* at hente sig een Bruud hos Kong *Augusti* Dronning i *Preetz*¹⁾, som var *Princesse Sophia Magdalena* af *Bayreht Culmbach*, hvilken Dronningen som et Barn hafde opfødt, han førte hende og hiem med sig tillige med hendes Moder Marck-Grevinden af *Culmbach* til *Friderichsbergs* Slot, hvorfra hun, saa snart skee kunde holdt sit Indtog som *Cron Princesse* til *Kiøbenhafns* Slot med ald dend pragt som kunde til veye bringes baade paa

¹⁾ Preetz 3: Pretsch.

Slottet og i Staden med Ære porte og andre Æres Bygninger og *illuminationer*; og *Cron Princen* reed Selv for hendes Vogn paa een deylig hviid hest i een prægtig *habit* som *brillerede* af *Broderie* og *juveler*, Hun var og virckelig een meget Deylig og yndig *Princesse*.

Alle disse *Festiviteter* som her ere anførte, baade Sørkelige og Glædelige, forefaldte medens ieg var i *disciplin* i *Kiøbenhafn*, og vare mig meget behagelige at beskue, saa ieg icke har kundet efterlade at melde her noget derom, som noget sær merckværdigt, men at beskrive dem saa fuldkommen som de fortiente, vil hvercken Evnen, Tiden eller min egentlige hensigt tillade. Jeg kand icke heller andet end kortelig at anføre hvad Bygninger Høy Salig Kong *Friderich 4de* lod opføre udi de Aar ieg opholdt mig i *Kiøbenhafn*, som var først at Hand lod det forrige gamle Kongl. *Residentz* Slot med store bekostninger fra Grunden af *reparere*, og med meere til Bygninger og *Etager* forøge, saa det var gandske anseeligt, skjønt det strax efter hands Død blev altsammen nedrevet igien. hernæst opbygde hand og det store og vidtløftige *Palais*, hvor nu *Cancellierne* og Rente *Cammerne* holdes, og lod dend gamle *Cancellie* Bygning, som stod lige over for Slots Broen nedrive. Hand lod og opføre de Bygninger hvor nu begge *Commissariaterne* holdes; Hand bragte *Christianshafns* Kirke til fuldkommenhed, hvortil dend i hands Hr: Faders tiid icke var kommet, saa lod hand og *Garnisons* Kircken opbygge, og endelig *Fredensborg* Slot, som hand saaledes lod kalde, da hand siden paa samme Slot *ratificerede* Freden, som gjorde Ende paa dend sidste langvarige Krig imellem *Dannemarc* og *Sverrig*.

Udi Samme Aar mod Vinter var Kong *Carl 12te* faldet ind i *Norge* og beleyrede *Friderichs Hald*, hvorfra dend

bekiendte *vice admiral Tordenschiold* i Decembr: uformodentlig ankom i een Segls Baad over *Nord Søen* til *Kiøbenhavn*, og bragte Kongen ved Aftens Taffelet dend Tidende at Kong *Carl af Sverrig* var falden ved et Skud fra *Friderichshalds* Fæstning, just da hand hafde vildet see ud over Løbegravene til Fæstningen, samt at dend *Svenske armee* var opbrudt og *retirerede* til *Sverrig*, hvorhen dend Danske *armee* forfulgte dend; Endskiønt nu denne Tidende icke kunde være bedrøvelig for os, saa blev dog underhaanden befalet at ingen maatte vise noget Glædskabs Tegn derover, men *Tordenschiold* blev strax *expederet* igien til *Norge* med *Ordre* til vor *armee* at *continuere* med deres *desseins*, som og *Marstrand* og andet meere i *Bahuus* Lehn blev indtaget, og Kong *Friderich* tog til *Norge* strax i Foraaret 1720 for at *poussere* Sagen, og ventelig hafde det dend gang blevet een læt Sag at *recuperere* de gamle forlorne Danske *Provincer*, men inden Kongen vidste deraf, kom *Mylord Carteret* som *extraordinair* Engelsk *Ambassadeur* til ham i *Marstrand* og tilbød ham sin Herres Kong *Georg* dend 1stes *mediation* til at bielægge dend Krig i *Norden* og lovede Kong *Friderich* een *raisonnabel* Fred dersom hand vilde skride til Freds *Congress* og til dend ende strax slutte een Vaaben Stilstand, men skulde hand icke vilde imodtage dette Tilbud, da *declarerede* hand at hands Herre agtede at *assistere* *Sverrig* med sine Vaaben til at forskaffe det een billig Fred. Kong *Friderich* skal dend dag have været saa forbittret, at ingen hafde seet ham nogen tiid saaledes, men hand fandt dog raadeligt at *consentere* i een Freds *Congress*, som blev foretaget i *Stockholm*, hvor og *Mylord Carteret* mødte som *Mediateur*.

Anno 1720 blev og endelig denne Fred inden Aarets 1720. udgang sluttet, til Kongens og underdanernes glæde, med

temmelig *avantage* for *Dannemarc*, siden det beholdt dend Hertugelig *Holsteen Gottorphiske* deel af Slesvig, som *Engelland* og *Sverrig* *guaranterede* os, men Hertugen af ald magt *protesterede* imod. *Sverrig* maatte og forbinde sig at betale Told i Sundet og at betale os ellers et par *millioner* imod det *Stralsundske Districts* tilbagegivelse. Denne Fred har nu, Gud være lov, været i 60 Aar, at vi icke har haft Kriig, hvercken med *Sverrig* eller andre *Potentater*, endskiønt det nogle gange har været paa *point* at een Kriig skulde udbryde. *Dannemarc* var og i denne sidste Kriig saa lykkelig at Fienden icke nogen tiid hafde fod derpaa, men *Norge* og *Holsteen* var icke skaanet.

1721. Ved Paaske tiden 1721 *dimitterede* min *Principal Hr: Becker* mig af min *disciplin*, og *serverede* ieg siden et Aar hos ham som Svend.

Samme Aar blev Sl: *Madame Heerfordts*¹⁾ Liig *in augusto* overført fra *Kiøbenhafn* til *Nyekiøbing* for at ned-sættes i dend *Heerfordtske* Begravelse, som Sl: *Justitz Raad Green* siden til sidst Eyede. Hun hafde længe siddet som Encke og holdet een *Provisor* ved *Svane Apotecket* efter hendes Sl: Mands Død, som først hafde været *Apotecker* i *Nyekiøbing*, og siden fick Tilladelse at oprette *Svane Apotecket* i *Kiøbenhafn*, hvis Liig og forhen var overført til hvile i samme sin Begravelse. Een heel *suite* af *Familien* fulgte med Liiget herover, nemlig *Justitz Raad*

¹⁾ Cecilie Heerfordt. Enke efter Christopher Heerfordt, Ejer af Svane-apothekeket i det daværende Højbrostræde, var en Søster til Sophia, Hofapotheker Johan Gottfried Beckers første Hustru, og til den S. 264 nævnte Bodil, Amtsforvalter Ravns Hustru. Hendes Datter Johanne Heerfordt, født 1681, død 1756, var gift med den rige Abraham Kløcker og Moder til den nedenfor nævnte Kløcker. En anden Datter, Maria, født 1688, død 1756, var gift med Justitsraad Terkel Terkelsen.

Terchildsen, Secrétaire hos *Printz Carl* med *Frue*, dend gamle *Cancellie Raad* og *Hoff Medicus Heerfordt*, *Cancellie Raad Kruck* dend berømte *Hoff-Maler*¹⁾, *Hr: Abraham Klocker* med *Kiæreste*, *Min Principal Hr: Hoff-Apotecker Becker* med *Kiæreste*, *Cancellie Raad Mangors Broder*, som siden var *Præst* i *Gientofte* men dend gang *Student*, og endelig *ieg*, thi da *Reysen* skulde gaae an tillod *min Principal* at *ieg* maatte følge med for at besøge mine *Forældre*, som var mig meget kiært, og det var een fornøvelig *Reyse*, thi alle medfølgende vare meget muntre og lystige, og de levede got, ligesom de og af mange i *Nye-kiøbing* Bekiendte Gode *Venner*, hvoriblant og mine *Forældre*, bleve vel *tracterede*, indtil *suiten* endelig *retournerede* til *Kiøbenhafn* og *ieg* med dem i *min Condition* igjen.

Samme Aar, *Nyt Aars aften*, var *ieg* med een af mine *Colleger* gaaet op paa *Slottet* for at see det *Kongl: Herskab* spiise, som altid gierne paa dend aften var alle tilladt, og samme aften *paraderede* altid det *Kongl: Hoffs Pager* og *Laquayer* i *Nyt Livrée*. Vi bleve da og indladte i det store *Spiise Gemack*, men der var dend aften saa stor een *Conflux* af tilskuere, at de til sidst nær hafde trænget ind paa det *Kongl: Taffel*, hvorover der *arriverede* mig een slem *malheur*, som stod tæt bag ved *Herrerne* der spiiste ved *Taffelet*, thi da dette anden gang ved *Pagerne* med de tilhørende *Rætter* skulde besettes, kom blant andre een *Page* med een *Sølv-Skaal* fuld af *Smør* eller *sauce* til *Stegen*, og da hand vilde sætte det paa *Taffelet*, snublede hand over andres fødder, saa *Skaalen* med alt hvad der var udi fløy hen paa mig, og overalt ilde tilreedte min

¹⁾ Hendrik Krøck eller Krock, født i Flensborg d. 21de Juli 1671, død d. 18de Nov. 1738. Om ham s. bl. A. Thiele, Kunst-Akademiet og Heststatuen paa Amalienborg.

gandske *propre* skient *Simple* Stadse Klædning, og da ieg derved spranck med *force* til side, faldt Skaalen paa Gulvet, saa at Høy Salig Kong *Friderich* Selv reyste sig op for at see hvad der *passerte*, hvilket ieg merckede, og derfor blev staaende urørlig som een støtte, men denne *malheur* gick mig nær, og dog maatte ieg blive staaende, thi ieg kunde for trængsel ingensteds komme, saa at andre som trængte sig forbie mig ligeledes besmittede deres Klæder. Endelig da Herskabet stod op fra Taffelet gick ieg med min *Collega* vel ned i Slots Kielderen for at slucke min Sorg med een flaske god Rinsk Viin, men om Morgenens besaae ieg først ret min elendighed med bedrøvelse, thi ieg fandt da at snart slet intet paa mine klæder var sparet som jo var besudlet, og i det eene Kiol-Ermes opslag, som dend tiid vare store men luckte, fandt ieg vel $\frac{1}{2}$ Æ storcknet Smør og *sauce*, Dog blev ieg igien nogenledes trøstet ved det at der paa samme tiid var een Mand i *Kiøbenhafn*, ved Navn *Nagel*, og af *profession* een Skræder, som herlig forstod at tage pletter af, hand skildte Klædningen reent fra hinanden, Toede hvert stycke med Sæbe, Syede dend saa sammen igien, og bragte mig dend i saadan stand at dend got kunde *passere*, men det kostede mig 3 *Ducater*.

1722. Ved Paaske 1722 forlod ieg min Lære-*Patrons* Huus efter at ieg af ham med et berømmeligt *Testimonio* var forsynet; ieg forlod og efter hands og min Sl: Faders Raad mit Fæderne Land for at *excolere* videre min *profession* i Fremmede Lande, og tog ieg først til Søes til *Lybeck* og videre til Lands til *Hamborg*, vel *recommanderet* til disse Stæders berømte Raads *Apoteckere Møller* og *Kirchhoff* for at søge een *Condition* der eller andensteds i Tydskland, hvoraf de pleyede altid at have mange at bortgive, men der vilde just ingen forefalde som ieg kunde

være tient med, saa ieg maatte fortsætte min Reyse videre over *Winsen, Lynøborg, Köthen, Wolmerstadt, Magdeborg etc.* til *Leiptziger Paaske Messe* hvor mig af de berømte Hr: *Apotecker Leizkere* sammesteds blev anbuden *condition* hos Hr: Raads *Apotecker Döring* i *Nordhausen* udi *Thyringen*, som ieg i Guds Navn antog, og begav mig derhen over *Halle, Eisleben, Zangerhausen, Mansfeld etc.* og ved ankomsten strax antraaede min *Condition*. Dette *Nordhausen* er endnu een Kayserlig Frie Rigs-Stad af maadelig Størrelse, har 5 *Lutherske Kircker*, og een gammel *Catolsk Stifts Kircke*, hvortil Meenigheden dog nu vel icke udgør over 50 *Personer*, men holdes dog ved liige formedelst de dertil liggende gode *revenueer*, hvoraf en deel *Canonici* lever vel, og ere i sær berømte af det gode Øll de brygger af Hvede-Malt, kaldet *Gose*, som de fylder paa *Bouteiller* paa 4 potter, og til liebhavere for betaling udskiencker. Staden hafde ellers lidt stor Brand-Skade, som endnu icke alt var opbygget. Det Merckværdigste her findes er dend skønne *Latinske Skole*, som hafde over 800 *Discipler* og een overmaade berømt *Rector*, udi *Mester-Lectie* var allene 250 *Discipler* og deri blant Grevelige og mange Adelige Børn, hvoraf *Rectoren* forsynede een 40 stycker med *Logis* og Kost for betaling udi een stor længde Huus som hand dertil hafde ladet bygge, og de levede snart ligesaadan som *Studentere* ellers lever paa de Tydske *universiteter*. Af de Fattige *Discipler* gick hver Onsdag og Søndag 2de *Chor* omkring i Byen og sang uden for alle *honnertes* Folckes huuse deylige Gudelige *Psalmes*, og det *galant Musicque* og saa andægtigt, at det var een stor lyst at høre paa, dog det eene *Chor* bedre end det andet, og var det ald min glæde i *Nordhausen* naar ieg kunde høre dem synge. Det var og meget

artigt at see naar et *honnet* Liig blev begravet, thi da mødte dend heele *Skole* med alle *Lærege* uden for huset een time førend Liig *Processionen* gick an, og sang smucke Liig *Psalmer*, Siden indfandt sig og *Senior Ministerii* med alle *Præster*, og da begyndte Liig *Processionen* at afgaae; Først kom een voxen *Discipel*, som bar et stort sort Kors med *Christi* billede paa af Sølv, siden kom heele *Skolen*, med hver *Lærere* for sin *Lectie*, og *Rector* til sidst for sin, som alle sang *Psalmer*, dernæst kom *Senior Ministerii* med alt *Præsteskabet*, hvorpaa fulgte Liiget og derefter de følgende, nemlig *Arvinger* eller *Slægt*, *Stadens Raad*, de fornemme *Indbyggere* og endelig *Crethi* og *Plethi* udi *Kapper* af alle slags *couleurer*. De hafde og dend *Skick* der at 2de gange om *Sommeren* blev holdt een *Prædicken* uden for *Byen* ved een gammel *Kircke* under aaben himmel, hvortil een *Prædicke Stoel* blev udbaaren som herlig med blomster var udsmycket og gick *Prædickenen* i sær ud paa *Guds Naadige Forsyns* betragtning, hvortil heele *Byen* stimlede ud, og blev da tillige indsamlet til de *Fattige*. Mand saaer og planter der heele *Mærker* med *Roer* og hviid *Kaal*, som de sælger i og uden omkring *Byen* for *Skamkiøb*, nemlig 1 *Skock* hviid *Kaal*, store hoveder, for 1½ grossen, det er 6 β. *Stadens Raadsherrer* gaaer der altid til *Raadhuset* med *Charlagens* *Kapper* med *Guld-tresser*, og de har ved *Raadhuset* deres *Roland*¹⁾ som et *Frihedstegn*.

Deres *Senior Ministerii* *Lersner* udvalgte ieg til min *Skrifte Fader*, thi hand var een meget god *Prædickant*; Da

¹⁾ Saaledes kaldes visse colossale Billedstøtter, der findes paa Torvene i mange nordtyske Byer, og i Almindelighed forestille en Mand i fuld Rustning med blottet Hoved og draget Værge. De antages for at staae i en eller anden Forbindelse med Byernes Kampe for deres Frihed og Selvstændighed.

ieg kom hos ham til Skrifte og hafde *reciteret* min Skriftebøn, gav hand sig i een temmelig vidtløftig og kiærlig *discours* med mig, spurte om min alder, mit hiem, min *profession*, mine Forældre, om de levede, om ieg kom lige fra dem eller hafde opholdet mig andensteds med meere, og derpaa skreed hand til sin Forretning, og indrettede sin Tale efter alle vor Samtales omstændigheder, som var saa hjerterørende og fuld af de deyligste Gude- lige Formaninger for et ungt Menneske som befinder sig i blant Fremmede, saa at ieg fattede een stor Kiærlighed for denne gode Mand, og har tusind Gange tænckt paa ham med meere *Veneration*.

Mueligt hand nock vidste at ieg kunde have trøst og Raad fornøden, thi ieg hafde her een meget urimelig og *irresonable Principal*, *Apoteket* var det eeneste i Byen, saa at ieg med een *Collega* og een Dreng hafde strengt arbeyd, icke allene om dagen, men endog om Natten, da vi bestandig maatte drive *Spirit: acidus*, som *vitrioli Nitri*, *Salis*, *item aqu: Fort: Ol: Philosoph: etc.*, hvormed icke allene *Apoteckerne* men endog mange *Laboranter* i *Thyringen* sterckt handler med, hvilket og snart var det eeneste som der *in arte* var at *profiteri*, men ved alt vort arbeyd hafde min *Principal* nær sultet os ihjel, og dersom mand kom til skade med noget, endog det mindste glas, maatte det betales; Var mand upasselig og behøvede nogen *Medicin*, maatte det betales; hand hafde 3de penge skuffer i *Apoteket*, hvorudi een hver maatte legge i sin hvad hand solgte, paa det hand, som hand sagde, kunde see hvem der var flittigst, og fandtes der nogen onde penge, maatte andet gives derfor; hand var saa mistænckelig at hand lod fore sine Tøfler med Hatte-Filt for ved dag og Nat at overliste os i fald hand kunde

treffe os i noget utilbørligt, ja hand *examinerede* immer drengen om vi Svenne ick hafde nogen Qvindfolk eller andre slette Folck til haande som vi gav noget bort til, og naar drengen det ikke kunde bekiende fick hand hug; Det hændte sig een dag at Stads *Physicus* kom i *Apothecket* og *præscriberede* nogen *Medicamenter*, som ieg strax maatte *præparere* at hand kunde faae dem med sig, da kom hand ud til os og var saa *malicieux* at hand sagde til *Physico*, dette er et ungt Menniske ieg nylig har faaet i *condition*, som endnu ikke er ret øvet, De vilde derfor *pardonnere* om hand ikke *expederer* sine ting saa ordentlig som hand burde, men Stads *Physicus* var saa *raisonnabel*, at hand svarede ham strax i min *præsence*, ieg veed ick min Hr: *Döring* med hvad *raison* de kand sige dette, ieg har endnu ick seet nogen i deres *officin* der saa *adroit*, net, reenlig og ordentlig har *præpareret* sine *medicamenter* som hand, og ieg saae gierne at hand maatte *præparere* alt hvad ieg *præscriberer*, thi ieg har alt ofte med stor fornøjelse seet paa hands arbeyd, saa sl: *Döring* maatte tie stille. Vor Spiise var her meget ringe, om Søndagen fick vi noget Oxe eller Bede Kiød med een kort *Sauce* over, som vi styppede ud med Brød, og intet andet, men de andre dage i ugen bleve stedse afvexlede enten med een Moes af hvide Roer med lidt Madfitt paa, eller kogt hvid Kaal med lidt Madsuppe paa, eller *Salat* Blade med een suppe over af røget Flesk skaaren i tærninger jevnet med et Eg og noget Edicke, og meget sielden fick vi noget Kiød eller røget Flesk dertil, og ordentlig Kiødsuppe eller Steg fick vi aldrig. Alle disse Viderværdigheder fandt ieg mig udi med stor Taalmodighed, og dog var ieg saa ulyckelig at ieg kom i fortred med min *Principal* for Madens skyld. Vi hafde een Kiøbmands Søn i

huuset fra *Leiptzig*, som een Middag, da de selv icke vare tilstæde, besværede sig over Maden for mig og min *Collega*, hvortil ieg svarede *Ah* det smager ret got naar mand er sulten, hvilket blev døm selv igien forebragt, saa det gick ud over mig som et fremmet ungt Menniske, hvilcken min *Patron* tænckte hand kunde begegne som hand vilde, hand opsagde mig derfor sin *Condition* til *Michels* Dag, til hvilcken tiid ieg og beredte mig paa at *qvitere* hands huus, og at tage til *Leiptzig* igien for ved Messen at søge een anden *condition*, men da det kom mod tiden, reyste min *Principal* selv til *Leiptzig* at kiøbe Vare ind, og bad hand mig derfor ieg vilde blive i hands huus til hand kom hiem igien, da hand vilde giøre sig ald umage for at opsøge mig een anden god *condition*, som ieg da bevilgede i dend tancke hand meente det redeligt, men ved hands hiemkomst bragte hand mig dend beskeed at der ingen *condition* hafde været at faae, men vilde ieg blive i min plads *per sustentationem* uden løn maatte ieg gierne, i hvilcket suure æble ieg maatte bide dog med dend *condition* at det maatte være mig tilladt at *qvitere* hands huus naar ieg vilde uden opsigelse, dersom ieg een anden *condition* kunde opspørge, hvortil Gud aabnede leylighed for mig ved een særdeles hændelse: Der var een Kiøbmand i *Nordhausen* ved navn *Mohr*, denne hafde een Søn som hafde lært *Apoteker* Konsten, og var nu hiemme hos Forældrene, men søgte om een skickelig *condition*, hvilcken hand ved gode Venners *recommendation* og fick hos Hr: *Apoteker Köhler* i *Berlin*, men medens hand endnu var hiemme hændte det sig at dend forrige Konge i *Preussen* *Friderich Wilhelm* ankom paa et ham tilhørende Herskab i *Nordhausens* Naboe Laug, hvor da alle af *Nordhausen* stimlede ud for at see Kongen, og deri blant dend

unge Mr: *Mohr*, som vel var liden af Statur, men af et temmelig frit og dristigt Væsen, saa hand mueligt kom Kongen noget for nær, hvor over Kongen traaede nærmere til ham, spurté hvem hand var, tog og fat paa hands hat som efter dend tiids brug var meget stor og sagde til ham hvad gjør saa liden een Karl med saa stor een hat, hvortil *Mohr* svarede, Deres *Majestet!* hattene ere saaledes brugelige, og dersom ieg ellers hafde haft større Vext, da hafde ieg længe siden anbudet mig til Deres tjeneste, thi ieg har hørt at de søger store Folck, derpaa tog Kongen fat paa *Mohrs* Kaarde og track dend ud af gehængen saaledes at dend tillige gik ud af skeden, hvorpaa *Mohr* strax greb fat paa Kaarden og stack dend først i skeden igien siden drog hand dend strax ud igien med skeden tillige og offererede Kongen dend med de ord Deres *Majestet!* Dersom De forlanger min Kaarde da bør skeden følge med, Kongen tog imod dend, besaae dend og kastede dend saa paa Gulvet, imidlertid hafde Kongen givet hands hat til een af sine *Laquayer* med dend hemmelige ordre at den skulde heldes fuld og bag fra sættes paa *Mohrs* hoved saa hand icke merckede det, hvilket og strax skeedte, saa at *Mohrs* smucke Klædning blev gandske fordervet, og stackelen drev da skamfuld bort, ligesom og Kongen gick derfra og dermed hafde denne *Comedie* ende. Men saaledes at begegne een fremmet var icke Kongeligt. Da nu *Mohr* noget derefter kom i *Condition* hos Hr *Köhler* i *Berlin*, blev det der uformodentlig bekiendt at hand var dend person, som Kongen hafde haft dend *entretien* med ved *Nordhausen*, hvorover hand icke torde blive i *Berlin*, men bad Hr: *Köhler* om forlov at reyse bort, og *recom-menderede* hand da mig til Hr *Köhler* i sit stæd med forsickring, at naar sl: *Köhler* vilde skrive mig et Ord til

derom, saa var ieg gandske vist strax *parat* at indfinde mig: ieg fick da og uformodentlig brev fra Hr: *Köhler*, hvorudi hand berettede mig dette og tilbød mig sin *condition*, som ieg ved Giensvar strax *accepterede* og lavede mig til Reysen, men da Hr: *Döring* hørte ieg vilde reyse, blev hand snart flyegall og vilde icke af med mig, hand *brouillerede* sig med alle som hand meente hafde raadet mig dertil, i sær den *Leiptzigske* Kiøbmands Søn, og viiste ham døren, mig tilbød hand, om ieg vilde blive der, *Salarium* fra *Michaeli* af, som hand i det andet Aar vilde forbedre, men ieg betackede mig og antraaede min afreyse saa snart mueligt over *Stolberg*, *Sondershausen* og *Halle* til *Leiptzig*, og derfra igiennem det *Magdeborgske* og *Brandenburgske* til *Berlin*, hvor ieg ankom just paa Nyt Aars Dagen *an*: 1723, og strax antraaede min *Reyse* 1725. *condition*.

Paa denne *Reyse* hafde ieg 3de *alterationer*, Først i Landkudskens fra *Nordhausen* til *Halle*, som var fuld af *passagers*, *arriverede* det om Natten, at een, som sad ved Siden i Slaget og sov, drømte at hand faldt ud af Vognen, og derover gav et jammerligt skrig, som opvagte os andre, der og alle strax begyndte at skriges med, i tancke at vi vare overfaldne af Røvere, indtil skriget efter haanden sagtedes, da mand ved efterspørsel blev oplyst om aarsagen, og Forskreckelsen da udfaldt til Latter.

Den anden *alteration* var af større Betydenhed og paakom mig i *Leiptzig*, hvor ieg ankom sildig om aftenen, og derfor træt af Reysen uden at nyde noget strax søgte mig et Kammer, skød skodden for døren og forføyede mig til sengs; Men mod Midnatt var det forekommet alle i Vertshuset, baade Fremmede og huusegne, som endnu vare oppe, som der var een sterck Røg overalt i huset,

hvorover de frygtede at der maatte være ild nogensteds som laae og ulmede, og da de søgte om allevegne, men intet fandt, faldt de alle paa dend tancke at det maatte være i mit Kammer, og at ieg som et ungt Menniske maatte have glemt at slucke mit Lys da ieg var gaaet til sengs, hvorfor de alle stormede til min dør, og banckede saa forskreckelig derpaa at ieg opvognede i saadan *alteration* og angst at ieg hvercken kunde tale eller røre mig, og da ieg altsaa icke kunde svare dem, hafde de strax een Smed til haande som brød døren op med magt, og ieg ansaae da alle disse folck som Mordere der vilde overfalde mig, men da de icke fandt nogen fare for Ild, og saa mig ligge stille i Sengen, forlod de mig, og luckte døren igien saa got som de kunde; ieg laae da siden længe uden nogen hielp inden ieg kunde komme til rette igien, dog var Gud saa Naadig at ieg endelig kom igien til mig selv uden videre onde *Suiter*, men Søvn fick ieg siden icke dend heele Nat. Om morgenen tiilig søgte ieg strax Verten, og beklagede mig over dette kyselige overfald mig om Natten var skeedt, og spurdte hvad aldt dette skulde betyde, da hand fortalte mig dend Frygt for Ild, som dem om Natten var paakommen, og bad mig meget ydmyg at ieg icke vilde tage det ilde op, hvormed ieg maatte lade mig nøye. Med den 3die *alteration* forholdt det sig saaledes. Dagen efter min ankomst til *Leiptzig* tog ieg strax igien med een Land Kudsk derfra til *Berlin*, Samme dag sneede og regnede det bestandig, og om natten derpaa frøs det meget sterckt, saa at Deket over Landkudsken, som der gierne er af blaaf Klæde foret med sort Voxdug, og var igiennem Vaadt, frøs saaledes at det blev som bare Iis eller Glas, hvorpaa det hændte sig, da vi om Natten i Mørck og Mulm kiørte igiennem

de *brandenborgiske* Fyrre og *Grane* Skove, at een stor nedrig Stab af et Træe fick fat i Deckets ene ende og sønderrev det lige til dend anden ende, med saadan larm at det lod meget farligt, og som dend vilde tage heele Vognen med, men ellers hafde vi dog ingen videre skade eller uleylighed deraf end at vi siden paa Reysen icke vare saa vel forvarede for Frost og Sluud som tilforn. Min *condition* i *Berlin* forefandt ieg temmelig besværlig, thi ieg var eene, skjønt ieg siden fick een *discipel* til hielp, men min *Principal* og hands Kiæreste vare meget *honnertes* og brave Folck, og derfor agtede ieg ingen uleylighed, heldst da ieg fornøiede mig meget over at ieg var kommet til saadan een anseelig Stad, som ieg hafde ære af at *conditionere* udi, og hvor ieg haabede der skulde blive noget retskaffent for mig at *profiterere*, og meget mærckværdigt at beskue.

Garnisonen udi *Berlin* var altid tal riig og hvert Aar ved *Michaelj* saae mand at Kongen holdt der *revue* over een *armee* af 15 à 16 *Regimenter* til hest og Fods, da deres skionne og meget *accurate Exercice* var deylig at see, og naar *revuen* hafde ende *marcherede* gierne heele *armeen Regiment* viis ind i *Berlin* forbi Slottet i største *orden* ind af een *port* og ud af een anden til Leyren igien. Alt dette for anførte meget mærckværdige efterlod ieg icke tiid efter anden ved forefaldende leylighed at tage under øyesyn og Betragtning. *Princerne* af det Kongl: Huus med Gemahler og *Familie*, som Marck Greven *Albert* og *Ludevig*, *item* Encke Marck Grevinde *Philipen* med *Familie* opholdte sig bestandig i *Berlin*, men Kongen og Dronningen med deres tal riige *Familie residerede* som forbemeldt meest i *Potsdam* hvor hand halde ladet sig bygge et smuckt Slot

med have og andet tilhørende, ja hand hafde og der ladet Byen herlig bebygge ved sine *Ministres*, *Generaler* og andre høye *officianter*, som hver skulde have et stød at være udi naar de kom til hove, 3 à 4 skønne Kircker hafde hand og ladet der opføre, og der hafde hand til sin største *divertissement* sine store *Grenadiers*, som var et *Corps* paa 2000 Mand og derover, alle *extraordinair* høye og stærcke Karle, som hand i mange Aar med stor umage og Bekostning hafde samlet paa; Dog kom denne Konge gierne een gang hver uge paa 2 à 3 dage til *Berlin* og det mesten deels ridende i følge af 2de *Pager*, men hand *logerede* da icke paa det prægtige Slot, derimod hafde hand udi Slottets Grund, som var meget høy, paa et hjerne ladet sig *aptere* et par Værelser med faae Vindever, hvorudi hand hafde een Seng staaende, og dette *logiment*, som var saa nær ved jorden, var omgivet med et *ordinair* Stacketverk, men sterckt besadt omkring med mange Skilvægter paa 10 skridt nær hinanden, thi i disse Værelser hafde hand nedgang til sit Skat *Cammer*, som bestod i nogle sterckt gevælbte Kieldere med jern dørre under Slottet, fulde af alle slags Guld og Sølv Myndter, udi nette og stærcke Sække og poser, ordentlig *rangeerte* paa *reoler* fra oven til neden, og tegnet uden paa hver pose hvad Myndt der var udi og hvormeget, saa at saa riigt et Skat *Cammer* icke fandtes hos nogen *Potentat* i *Europa*.

Naar Kongen saaledes kom til *Berlin*, gav hand ingen *audience* til nogen Fremmed eller Egen *Minister*, eller *General*, eller nogen anden uden paa *Parade* Pladsen, og naar *Paraden* var til ende sagde hand gierne til et par Herrer, enten af Fremmede eller sine egne, i dag vil ieg spiise hos Dem og i morgen hos Dem, thi hand holdt ingen Kiøcken i *Berlin* hvercken for sig selv eller andre. Hand

var een besynderlig Herre, overmaade *oeconomisk*, ald Kongl: Pragt var ved hands Hoff afskaffet; hand holdt icke meere end 2de *Pager* og 2de *Laquayer*; Hands Taffel i *Potsdam* blev til Middag ickun besadt med 6 Retter Mad, hvori blant ofte Kaal, Erter, Flesk etc.; og om aftenen 3 Retter, *Confect* kom icke paa Taffelet uden et Talercken med *biscuit* for Dronningen og *Princesserne*, og hand spiiste icke paa Sølv. Mod Aftenen hafde hand altid sit *Tabacks Collegium*, hvortil indfandt sig snart *Generaler* snart ringere *Officerer*, endog *Lieutenanter*, men Hand og de fick intet andet end een pipe *Taback*, et Glas Øll, og et skaaren Smørre brød, hafde da Dronningen til aften iblant een Ræt Mad som hun vidste Kongen gad spiist, sendte hun ham et Bud, saa gick han ind til hende, spiiste noget deraf, og gick saa igien til sit *Tabacks Compagnie*. Hands Klæde Dragt var bestandig det store *Grenaderers Regiments Mondering*.

Ellers levede hand meget Kiærlig med sin Dronning, og de hafde mange Børn tilsammen, Hand søgte og selv flittig Guds Huus, og holdt sine *Soldater* til at giøre det samme. i øvrigt gick ald hands tragten ud paa at samle Penge og *Soldater*, hvormed hand i sin Regierings Tiid dog icke *conqueterede* meere Lande end det *Stettinske District* udi *Pommern*, men hands Søn, dend nu Regierende Konge, som dend gang var een *Printz* paa 11 à 12 Aar, har siden vidst baade at samle meere Penge og *Soldater*, saa og med dem at indtage mange Lande, som *Slesien*, *Polisk Preussen*, *ost-Friisland etc.* og dog derved icke at besvære sine underdaner med *Extraordinaires* Skatter. ieg har een gang i Hoff *Apoteckets* Dør med foruadring staaet og seet paa hvorledes Kongen kom *galopperende* fra *Potsdam* med de 2de *Pager* efter sig, da hand steeg

af hesten ved sine smaae Værelser, kastede Tøylene af hesten paa Stacketvercket, og som hand hafde mercket een af hestens bag skoe var løs, maatte *Pagen* holde hestens bagbeen op, og Kongen selv opsøgte sig een steen, hvormed hand banckede sammene i bagskoen faste igien. Een anden gang saae ieg Kongen paa een af *Berlins* Gader, da hand fandt et brev Knappe Naale i skarnet, som hand ragede ud med sin stock, og talte til een Pige som gick forbie at hun skulde tage det op. .

.

ieg hafde dend lykke at antrefte paa Hoff *Apotecket* 2de gamle Bekiendte af de 3 der værende Svenne, dend første ved Navn *Mejer*, et Gudfrygtigt, Fornuftigt, Forfaren, Redelig og meget Dydigt Menniske, hand hafde serveret paa Svane *Apotecket* i *Kiøbenhafn* medens ieg var i *disciplin* paa Hoff *Apotecket*, og deraf kiendte hand mig. . . .

.

Dend anden var *Mons. Grubbe*, een god ærlig Dansk, men noget *simpel*, hand var dend tiid *3tius* paa Hoff *Apotecket*, og glædte hand sig meget over min ankomst, thi hand hafde paa nogen tiid været i min St: Faders huus, efter at hand i Krigens tiid var geraadet i Viidfarelse og hafde ladet sig hverve, og kom med hververne til *Nyekiøbing*, hvorfra min St: Fader af *estime* for hands afg: Fader, dend lærde *Doctor Grubbe* i *Haderslev*, fick ham befriet, og tog ham i sit huus, hvor hand siden laae 16 Uger ved Sengen og kom siden i *condition* i *Nestved*; denne var mig og i alle ting til tjeneste saa vidt hand kunde, men hand formaade ikkun lidet.

.

I medens ieg var i *Berlin* var *General Løvenørn* vor

Danske Gesandt der ved Hoffet¹⁾, og der var ingen fremmet Gesandt, som førte sig saa prægtig op, som hand, hand holdt bestandig 2de smucke *Carosser*, een til sin Frue og een for sig selv, og Et Spand heste til hver som stedse stod paa hands stald tillige med 2de Ride-hest, saa og 6 *Laquayer* vel voxne, 1 Løbere og een Schweitzer i porten med kiønt *Livrec*, 2de Kocke etc., dog maatte hand gaae til fods til *Parade* pladsen, naar hand hafde noget at tale med Kongen, Ellers yndede Kongen ham og spiiste i blant hos ham, da hand altid *tracteerte galant*. Ieg efterlod icke noget efter min ankomst at giøre min opvarntning hos *Generalen*, da hand tóg vel imod mig og bad mig spiise hos sig, sigende I skal altid være mig velkommen, saa ieg og spiiste der i blant, og ieg besøgte ofte hands Søn og hands Hoffmester *Mag. Hammer* som og kom til mig igien. Paa dend tiid kom og Sl: *Agent von Westen*, som paa een tiid med mig var kommet i og ud af Lære i *Kiøbenhafn*, hand hos Hr: *Winther* og ieg hos Hoffapotecker *Becker*, udi *condition* i *Magdeborg*, hvor over vi ved *correspondence* fornyede vores forrige Venskab.²⁾ Min ældste Broder var og imidlertiid kommet fra *Rostocks universitet* til *Wittenberg*, og hand *inviterede* mig at komme til ham der, og at følge med ham til *Leiptziger* Paaske *Messe* 1724, siden hand vist vidste, at Kong *Augustus* af *Polen* kom der, saa at *Messen* blev *brillant*, hvilcket og skeedte saa snart ieg kunde træde af min *condition*, thi det nye *Collegium* var endnu icke kommet i fuldkommen

¹⁾ Paul Vendelboe Lovenørn var Gesandt i Berlin fra 1722 til 1727 og fra 1730 indtil Christian den Sjettes Thronbestigelse.

²⁾ Johan Christopher v. Westen, Søn af Apotheker Peter v. Westen i Odense og Elisabeth Becker, blev Agent og Apotheker i Odense, hvor han døde 1774. Han var i Lære hos Apotheker Andreas Vinter, som ejede Apotheket paa Amagertorv.

stand; ieg fick da og der Kong *Augustum* at see, som var een meget anseelig Herre, saa lod ieg mig og der giøre een nye Klædning. Men saa snart ieg *retournerede* fra 1724. *Leiptzig* og *Wittenberg* blev det Kongl: *Collegium Medico Chyrurgicum* i *Berlin* indviet, hvorfor ieg strax og med *Extraordinair* Flittighed *applicerede* mig til at *profiterere* deraf, og forsømmede icke nogen *Professors Lection*, endskiønt ieg *logerte* vel $\frac{1}{4}$ Vey fra *Theatro anatomico*, nemlig i min forrige *Principals* huus, hvor alle *lectioner* bleve holdte, og dend Vey maatte ieg vandre 2 gange om dagen frem og tilbage, endog ved Vinters tiid, men ieg *estimerede* det icke thi Gud undte mig god helbred, især afvartede ieg med største flid Hr: *Professor Neumanns Chymiske lectioner*, som bleve holdte paa Hoff *Apotecket*, eftersom hand tillige hver gang i det skønne *Laboratorio demonstrerede* det hand i sin *lection* handlede om; der var og altid saa stor een *Conflux* af *auditores*, endog af brave *Medicis* og *Chyrurgis* som sad og optegnede paa knæet alt hvad hand talte, ligesom hvert Ord hafde været 1 *ducat* Værd; Dend overmaade lærde *Chymicus Doctor Pott* holdt og der sine *Physisch Chymiske lectioner*, men hand hafde icke saadant tilløb; thi skiønt det hand forebragte var meget lærdt og grundigt, saa var det dog icke saa forstaaeligt og nyttigt, i sær for Begyndere, som Hr: *Neumanns*. De øvrige ledige timer ieg kunde have *employerede* ieg til at lade mig *informere* i det Franske Sprog af een brav Sprogmaster, og af een *Musico* i at spille paa *Flaute douce*, og om aftenen sildig *frequentere* ieg iblant Dandse Skolen; Dette *continuerede* ieg det heele Aar som ieg hafde besluttet at anlegge dertil, *Professorerne* vare og i førstningen meget flittige, og der bleve een stor mængde af *Cadavera* dend Vinter leverede til *Anatomie*

Cammeret, af begge Køn, unge og gamle, endog af Døde Barsel Koner, saa der var nock til at øves i alle *Anatomiens* deele, og naar noget særdeles forefaldt ved *Charitet Hospitalet* var det og tilladt der at være tilstæde.

Hvad *Extraordinair* Merckværdigt der forefaldt i *Berlin* medens ieg opholdt mig der, dertil kand henføres Først at Kong *Georg 1ste* af Gros *Britannien*, som og var *Chur Fyrst* af *Hannover*, var dette Aar 1724 kommet over til Tydskland, og tillige kom til *Berlin* at besøge sin *Svieger Søn* og sin *Datter*, Kongen og Dronningen af *Preussen*, hvorover disse sidste *præparerede* dem af ald magt Værdigen at imod tage denne Høy anseelige Fader og Giæst paa det prægtige *Berlinske* Slot; ald *Oeconomie* blev da reent tilside sadt, Kongen antog 24 *Pager* og 40 *Laquayer*, som alle bleve klædte i Fløvel og fiint Klæde af dunckel blaae *couleur* med røde underklæder meget rigelig *galonerede* med *Guldtressier*; De herlige Kongl: *Vogne*, som endnu vare i Behold fra Kongens Hr: Faders, dend prægtige Kong *Friderici Primi* tiid, maatte for een Dag og vel eftersees, de vare og sandelig saa kostbare og riige, at ieg siden icke har seet dem saaledes endog i *Franckerig*; De Kongl: *Gens d'armes* maatte forsynes med nye og riig *Mondur*; Een temmelig *armee* af de andre *Regimenter* maatte samles ved *Berlin* for at *divertere* Kongen af *Engelland* med deres skionne *Exercice*; alle Høye Herrer og *Damer* bleve tilsagte at sætte sig i skion *ecquipage*; Nogle *Operister*, Sangere og Sangersker bleve i een hast forskrevne, og der blev arbeydet paa mange *decorationer*, som skulde bruges ved de *festiviteter* der til Høve skulde holdes, hvilket og alt i saadan hast blev færdigt inden Kong *Georgii* ankomst, saa at det *Preussiske Hoff* ret *brillerte*, og var sig icke meere selv liigt; Det var og

visselig ret *charmant* at see disse 2de Konger at kiøre i saadan een prægtig Vogn til sammen om kring i *Berlin*, saa vel som at see dem spiise til Hove tillige med det heele Talrige Kongl: *Preussiske* Huus. Kongen af *Preussen* førte og sin Svieger Fader ned i sit Skat *Cammer* at besee det. Og der blev samme tiid een dobbelt *Mariage* aftalt i mellem begge Kongerne, Nemlig i mellem *Cron Princen* af *Preussen*, dend nu regierende Konge, og *Princen* af *Wallis* hands ældste *Princesse*, Saa og i mellem *Princen* af *Wallis* hands ældste *Printz* og *Cron Princessen* af *Preussen*. Men denne store *visite* og dermed følgende herlighed varede kun i nogle dage, og saa snart Kongen af *Engelland* var borte lod Kongen af *Preussen* packe alle de nye *livreer* i kister at forvares til de igien kunde behøves, danckede saa de antagne nye *Betiente* af, og antog sin forrige *Oeconomie* igien.

Saa blev der og intet af de 2de for bemeldte Høye *Mariager* formedelst følgende hændelse: Kongen af *Preussen* hafde immer nogle *Officiers* ude alle vegne for at støve efter høye Folck, og at Værve dem til det store *Grenadeer Corps* i *Potsdam* uden at spare paa penge hertil, Nu var der een *ordre* udgaaet i det *Hannoverske* at dersom nogle fremmede Værvare skulde indfinde sig der skulde de strax ophænges i første træe, Desuagtet vovede sig 2de *Preussiske Lieutenanter* ind i det *Hannoverske* for at Værve, men de bleve *attrapperte* og saaledes ophængte, herover blev Kongen af *Preussen* saaledes fortørnet at hand strax ophævede disse 2de Høye *Mariager*, Men det hafde onde *suiter*, thi *Cron Princen* af *Preussen* kunde icke faae dend Kiærlighed af hovedet hand hafde fattet til dend Engelske *Princesse*, saa hand i mod sin Hr: Faders Vidende og Villie gav sig hemmelig paa Reysen til *Engelland*, mueligt

i tanke der at ægte hende, og hafde hand *General* Feldt *Marchall Katts* Søn *Capitain Katt* i følge med sig, men de bleve paa de *Hollandske* Grændser indhændtede, og nogle dage efter hjemkomsten blev den unge *Katt* i *Cron Printzens* nærværelse *decolleret*, og *Cron Printzen* blev sadt i meget eng *arrest* udi *Cüstrins* Fæstning, Det varede og længe inden han derfra blev *delibereret*, og Sagen således afgjort at hand i mod sin Villie blev nødt til at ægte *Princessen* af *Brunsvig Wolfenbüttel*, Hertugens Søster, som hand dog aldrig har søgt Seng med, endskiønt hand ellers i alle ting har begejstret hende anstændig. *Cron Princessen* af *Preussen* blev og siden gift med *Marck* Greven af *Brandenburg Bayreicht Culmbach*. Dend engelske *Printz* blev i ligemaade siden gift med een *Princesse* af *Saxen Gotha*, og dend Engelske *Princesse* med *Princen* af *Oranien*.

Det var og noget Besynderligt og Merckværdigt at Kongen af *Preussen* paa dend tiid hafde fore at *peuplere* een deel Land i det *Brandenburgske Preussen* som var øde, og dertil hafde hand ladet *invitere* een deel *reformerte* i *Phaltz* som bleve tryckte af *Catholiquerne*, hvilcke og toge imod de dem tilbudne *conditioner*, og kom til det *Brandenburgske* for at føres derhen, men som det icke kunde forslaae, lod Kongen alle unge Karle og Piger af sine egne underdaner paa Landet kaste lod om, at hver tiende af dem skulde føres til *Preussen*; af alle disse kom nu paa dend tiid 5 à 600 til *Berlin* for videre at *transporteres*, da de nu ankom der gav Kongen alle qvindfolckene tilladelse at udsøge dem af Mandfolckene hvem de vilde have til Mand, og hvem de udsøgte sig skulde strax vies til dem, hvortil Præsterne og strax fick ordre saa at over 200 par paa et par dages tiid bleve i alle *Berlins* Kircker

viede til sammen, Nogle af Mandfolckene gick vel temmelig taalmodig til Brude skammelen, nogle derimod med vaade Øyen og saa blege som de gick til deres Dod, men qvindfolckene vare alle glade. Dette Spill hafde til sidst nær gaaer alt for vidt, thi 2 piger af *Berlin* kom frem til Kongen og tilbød sig at tage til *Preussen* naar de maatte faae 2de Kiøbmands Karle som de navngave, og da maatte mand med forundring fornemme at Kongen *consenterede* derudi, og tvang disse Kiøbmands Svenne hertil, ventelig dog under løfte om nogen særdeles *soutien*, men da begyndte alle *honnnettes* unge Karle i *Berlin* at blive bange, og ieg i lige maade, men endelig bleve de da alle videre *transporterede* paa Veyen til *Preussen*, og saa hafde denne *allarm* ende. Forend ieg *qviterede Berlin* gjorde ieg endnu een Reyse til *Potsdam*, meest for at besee de store *grenadiers* ved *Paraden*, der hændte det sig, at just ved *parade* tiden Posten ankom, og med ham een fremmed reysende *Doctor*, som var ligesaa *curieux* som ieg for at see de store *Grenaderer*, hvorfor hand og strax indfandt sig paa *parade* pladsen, hand saae ud til een skickelig Mand, og var klædt i een smuck blaae klædning med *alonge perucque*, som var der noget usædvanligt at see, hvorfor og Kongens Øyen faldt paa ham, saa hand strax kom *galopperende* lige til *Doctoren* og spurdte ham hvem er du? *Doctoren* svarede Deres *Majestet* ieg er een *Doctor Medicinæ*, og ieg har der og der hiemme, Kongen sagde hvad bestiller du da her? hand svarede Deres *Majestet* ieg er nu nys kommet med posten, og ved dend leylighed vilde ieg gjerne have dend fornøyelse at see Deres berømte *Grenaderer*, Ey sagde Kongen hvad har du med mine *Grenaderer* at gjøre, pas du paa dine Bøger og dine *patienter*, og derpaa raabte Kongen paa een Gefreyter og

befalede ham, Før mig denne strax ud af Byen, *Doctoren* sagde da, Deres *Majestet* ieg har intet ont gjort, agter icke heller at gjøre, ieg tager strax bort med posten igien, og bader allene om dend Naade at ieg maa have tiid at spise een mundfuld Mad i Posthuset for betalning inden ieg tager bort, Kongen svarede hold Munden! og gientog sin *ordre* til Gefreyteren igien Før ham strax ud af Byen og bring *rapport* at det er skeedt, hvorpaa Gefreyteren slæbte af med *Doctoren*, men *Doctoren* *accorderede* under vey med ham at hand mod een *douceur* fick lov at spise lidet, og saa tog hand med posten sin Vey igien. ieg stod samme tiid tæt bag *Doctoren* paa *Parade* pladsen og var i angst at det siden vilde og treffe mig, men Kongen reed bort, og ieg slap, fick og *Paraden* ret got at see, og maae tilstaae at det var værdt og kosteligt at see, thi alle disse Folck vare ligesom Kæmper, deres Gewær var efter deres størrelse indrettet, og de *exercerede* fortreffig. Efter *paraden* besøgte ieg dend største eller Fløy-Manden af disse *Grenaderer*, hvis Navn var *Jonas*, og var een *Normand*, følgelig een Lands Mand, hand viste mig sine handsker, som vare saa store at ieg kunde sticke min haand i hver finger, og sine Skoe, som vare meere end $\frac{1}{2}$ alen lange, Denne *Jonas* hafde temmelig store drenge i *Potsdam* ofte dend leg med at de opreyste kunde løbe i mellem hans been, men da hand een gang var keed deraf og een maadelig dreng endnu saaledes kom løbende tryckede hand knæene sammen og treffede drengen i Tindingerne saa at hand strax faldt død ned, men hand fick ingen straf derfor. *Jonas* hafde ellers haft krumme Been, og hafde dem endnu, hvor over Kongen raadførte sig med *Medicis* og *Chyrgis*, om ikke Beenene kunde brydes og igien forbindes saaledes at de kunde blive liige, men om

denne *operation* blev foretagen med ham, eller om dend ikke har vildet lykkes, kand ieg icke for vist sige. Før end ieg slutter beretningen om mit ophold i *Berlin* maae ieg og endnu melde noget om min Skrifte Fader sammesteds; hands Navn var *Schönnemann*, og hand var selv anden Sogues Præst til dend Kircke som min *Principal* laae til;

Denne gode Hr: *Schönnemann* sadte mig ellers ret i forundring da ieg første gang skriftede og *communicerede* hos ham som var een Søndag, da ieg efter *absolutionen* offererede ham een *Brandenburgsk* Gulden til Bigtpenge, thi hand kom om Mandagen derpaa uformodentlig ind i *Apotecket* hvor ieg stod og holdt een tale til mig fuld af berømmelse, tacksigelse og gode ønsker over mig, saa ieg blev gandske undseelig derved; thi hand sagde reent ud, at hand icke hafde fundet nogen *confitent* saa *raisonnabel* i sit Embeds tiid, som ieg og nock troer eftersom ingen *honnet* Mand der gierne giver meere end 4 grossen til Skrifte penge, Hand gick og siden ind til min *Principal*, og fortalte ham denne min gavmildhed med berømmelse, samt spurdte ham om ieg hafde raad dertil; Forunderligt er det at Præsterne i Tydskland blandt de *Lutherske* ere saa slet aflagte, udi Stæderne bestaaer deres meeste indkomster i Skriftepenge, og de ere saa ringe, at saadan een Mand neppe kand have 200 Rd^{lr} om aaret, ieg gav ham siden altid det samme, og ieg troer hand var vel fornøyet med mig, og ieg ønskede ickun, at hands og min Over Hyrde og Herre var ligesaa, som ieg dog og i Troens ydmyghed forhaabede, ikke for min Fortienestes, men for Hands store Naades, Menniske Kiærligheds og dyre Forløsnings skyld.

1725. Da det 1725de Aar var begyndt maatte ieg efter mit

løfte til min Sl: Fader tæncke paa at forlade *Berlin* til dend forestaaende Paaske, og at faae mig en *convenabel Condition* opsøgt høyere oppe i Tydskland, som mand kalder ins Reich, var og saa lykkelig at mig ved forbemeldte min Vens Hr: *Meyers recommendation*, som var vel bekiendt derude, 3de gode *Conditioner* paa een gang bleve tilbudne, nemlig een i *Nürnberg* og 2de i *Strasborg*, af hvilcke 2de sidste ieg antog een hos Hr: *Brackenhoffer* og Hr: *Eisenmann*, berømte *Apoteckere* Sammesteds, som vare i *Compagnie* tilsammen, hvorfor ieg temmelig betidig gav mig paa Reysen for at giøre *Touren* des længere og see mig des meere om, og drog først til *Dresden*, udi hvilcken deylige Stad, som vel icke er meget stor men herlig bebygget og fuld af prægtige *Palais*, ieg opholdt mig i nogle dage for at besee det fornemste og merckværdigste; ieg hafde til Reyse *compagnon* derhen een *Curlandsk* Kiøbmand, som siden vilde til *Leiptzig* til Paaske *Messen*, dette var een høy og fyldig og tillige een kion og *honnet* Mand, og vi bleve paa Reysen saa gode Venner at da vi kom imod *Dresden* fick hand mig *persuaderet* at vi skulde tage os et *logiment*, een *menage* og een Seng tilsammen, som vi og gjorde, men det bekom mig icke just ret vel, thi hand var maanedlig plaget af *Alpen* og tunge drømme, og da vi første Nat kom til at sove sammen, foer hand op i Søvn, slog mig for Brystet og holdt mig saa sterckt ned at ieg icke kunde røre mig, men maatte skrige om hielp, thi ieg maatte tæncke hand vilde giøre det af med mig, hvorved Folckene i huset samledes uden for, dog kunde de icke komme ind thi skodden var for dørren, men ieg kunde høre de sagde, Dend Store slaaer gandske vist dend lille i hiel: Endelig kom hand til sig selv, klagede at hand hafde haft een tung drøm, og bad

ieg icke vilde tage det ilde op, men om morgenen vilde ieg have et *Cammer* for mig selv, da gav hand mig de sødeste ord at ieg vilde have taalmodighed med ham, hand maatte tilstaae at hand ofte een vis tiid om Maaneden var plaget af saadant anfald, som hand dog icke tænckte skulde skeedt i dend Nat, men skulde det paakomme ham igien, og ieg da ickun vilde kalde ham ved Navn, da gick det strax over igien, ieg har paa vor Reyse lærdt at kiende Dem som et redeligt Menneske, sagde hand, og derfor vilde ieg gierne at vi bleve sammen saa længe De opholder sig i *Dresden*, thi ieg har over 4000 Rd^{lr} i min *Coffre*, og dermed er ieg i meere sikkerhed naar De er hos mig, thi een af os er dog i blant hiemme naar dend anden er ude i Byen; Er der noget hvor udi ieg igien kand være Dem til tjeneste, da skal det gierne skee, ieg har, sagde hand fremdeles, een Fetter her som er ved det grønne Gewölbe, og ieg vil giøre mig ald unage for at skaffe Dem det at see, som vel ellers icke lettelig blev Dem til-ladt, ieg lod mig da overtale, og ieg maae sige at det var sandt dend gode Mand sagde og at hand holdt trolig det hand lovede, thi hand blev følgende Nat igien angrebet af sin Svaghed og kom strax til rette da ieg kaldte ham ved Navn, hand skaffede mig og rigtig nock det grønne Gewölbe at see, hvilket ieg agtede for dend største tjeneste nogen der kunde beviise mig, Thi paa dette stød findes i mange Afdeelingender dend kostbareste Samling af alt det Natur, Kunst og penge endog sielden kand til veye bringe.

.
 Her saae ieg første gang een hore løbe Spids-Rod og hun blev ilde tilreedt baade paa Brysterne og Rycken. Fra *Dresden* fortsadte ieg videre min Reyse med Posten til *Frankfurt am Mayn*,

. Her forefandt ieg
 een *retour Carosse* fra *Strasborg*, som een *Holsteensk* ung
 Edel Mand, ved Navn *Ahlefeldt* til *Colmar*, med sin Hoff-
 mester og *Cammertiener* hafde leyet derhen tilbage, hvor-
 udi de overlod mig det fjerde stød, som ieg og imodtog
 og betalte min fjerde deel af Fragt og Fortæring paa Veyen,
 saa disse 24 Miils reyse blev mig meget kostbar, thi dend
 unge herremand *estimerede* ingen penge, og ieg vilde icke
 lade mig lumpe Jeg ankom til
Strasborg 3die Paaske Dag og antraaede strax min *Con-*
dition, hvorudi ieg opholdt mig et Aar med megen for-
 nøyelse. *Agent v. Westen* kom og paa samme tiid i *Con-*
dition i *Strasborg* paa et andet *Apotecke*.

.
 De Lutherske Fruentimmer af de indfødte beste *familier*
 bære der endnu deres ældgamle Dragt med sorte stive
 Liv-stykker, Skjorter og Forklæder i tusinde folder, lange
 flettede haar locker snart lige indtil Skoene, og sorte
 hatter paa hovedet med een lang spids ud til hver side,
 og een spids over panden, besadt med een stor mængde
 af sorte Kniplinger

.
 Paa *Divertissement* feyler det der icke, Forstæderne og
 Landsbyerne omkring Staden ere fulde af Vertshuse, som
 om Sommeren sterckt besøges, siden alle endog de Vel-
 lystige kand faae der alt hvad de forlanger, og om Vin-
 teren holdes der *Baller* og *Masquerader* for betaling i
 overflødighed, men ved Guds Naade indsaae ieg hvor snart
 et ungt Menniske ved saadanne samlinger kand forføres,
 og derfor afholdt ieg mig derfra med ald flid, dog var
 ieg paa een *Masquerade*, som af 2de unge Adelige Herrer

von Buchvaldter var anstillet, og kostede dem 1600 Gylden, dend ældste af disse unge *Herrer* var Dansk *Cammer Juncker*, og hand var ved et kort forhen værende Adeligt *Ball en Masque* bleven udvalgt til Konge for det tilkommende *Ball*, som saadanne *Ball Konger* paa egen bekostning for heele *Noblessen* maatte anstille, og hand hafde udvalgt sig til Dronning af dette *Bal Abbedissen* af *Andlau*, een Fyrstelig Person, hvorfor og ingen uden af Adel blev dertil *admitteret*, men hvem som indfandt sig maatte *demasquere* sig ved indgangen og give sit Navn tilkiende, Nu hafde *Agent v. Westen* og ieg megen lyst til at bievaae dette *Ball* dersom det maatte tillades, De *Herrer v. Buchvaldt* kiendte os som halve Lands Mænd vel, men med deres *Cammertiener*, som var een artig og from dansk Karl, vare vi særdeles bekiendte, med ham overlagde vi sagen, og hand fick rigtig sine herres *consens* hertil, saa vi leyede os hver een *Parlements Herres* Dragt, og da tiid var afhændtede *Cammertieneren* og een anden tiener os i deres Herres Vogn, staaende hver ved een side af Vognen med een brendende Fackel i haanden, hvormed de gick for os og lyste os op af Trappen, da vi kom til indgangen *demasquerede* vi os og nævnte vore Navne, nemlig Hr *von Westen* og Hr *von Seidelin*, og bleve uden ald omstændighed indladte. Vi *diverterede* os da herlig dend heele Nat udi denne høy anseelige Forsamling, som bestod vel af 200 *Personer*, dog paakom os ud paa Natten een liden Fristelse da Dronningen og Kongen af *Ballet demasquerede* sig, og følgelig alle andre maatte gjøre det samme, icke desto mindre holdt vi dog Natten ud, og ingen kiendte os uden dhr: *Buchvaldter* og nogle *Saxiske Cavaillers*, som *frequenterede* Dantze *Skolen* med os, og vare ret fornøiede

at finde os der. Det hændte sig paa dette *Ball* at Dronningen af *Ballet* præsenterede *Cronen* til *Printz Ragotzky*, som vel og anlog dend, men dagen der efter drog hand ud af Staden og kom ikke igien, eftersom hands pung ikke tillod ham at gjøre saadan *depense*.

. Da *Agent v. Westen* og ieg vilde *communicere* her, maatte Vi som Fremmede først melde os hos dend Præst som vi hafde udvalgt os til Skrifte Fader, der efter indført skick gjorde os nogle *qvæstioner* om dend *Lutherske Religions* hoved *Articler*, og derefter tillod os at komme til *Communionen*, Ved afskeed gav vi ham hver een *Ducat*, thi Præsterne der faaer hvercken Offer eller Bigtpenge. De meddeeler der ikke heller *absolutionen* til een hver i Besynderlighed, men til alle *Confitenter* under eet, som staaer samlede i een halv Maane om Skrifte Stolen, og siden gaaer een hver hen til Præsten og giver ham haand. De har der ikke heller *altare* i de *Lutherske Kircker*, men *Borde*, hvorved *Communionen* forrettes.

Om Søndagen, naar ieg hafde bivaanet dend *Lutherske Guds Tieneste*, forsømte ieg ikke gierne at høre prædicken i *Mynsteret* som da først gik an, og blev i det franske Sprog forrettet af een *Jesuit*, som var een ypperlig *Ora-tor*, alene for at øves i det franske Sprog, Hand fremførte da vel ofte noget som var anstødeligt i mod vores *Lutherske Religion*, men det fick mand saa at lade *passere* og tacke Gud for bedre Oplysning.

I mit *metier* var der i *Strasborg* ikke just saa meget at *profitere* som ieg ønskede, Vel var der nock i *Apo-tecket* at bestille, men mine *Principaler* melerede sig ikke med at *laborere* noget selv, og min *Collega* var vel een

gammel Karl, men *professionen* var icke just hands sag, derimod hafde hand faaet een sterck *praxin* og øvelse i *veneriske* tilfælde saa vel *interne* som *externe*, dette passede hand paa og fortiente mange penge dermed, hvorfor naar noget manglede i *Apotecket*, saa vel af *Chymiske* som andre ting der udfordrede umage og Fliid, lod hand det gierne henstaae til det blev min uge i *Laboratorio*, men ieg gav mig frisk derpaa, og det gick Gud skee lov lykkelig med hvad ieg tog mig fore, hvilket mine *Principaler* merckede og vare vel fornøiede med, saa de bad mig *revidere* det gandske *Corpus Chymicum* i *Apotecket*, og *præparere* og *renovere* af *Chymicis* hvad ieg maatte finde der kunde behøves, hvilket gav mig leylighed at igiennemgaae alle *Pharmaceutisk Chymiske* Midler for at faae een god øvelse derudi, endog dem som ieg forhen icke hafde *præpareret*, men efter mine gode opskrifter gick alting vel, og ieg fortiente mine *Principalers* yndest og tacksigelse derfor. ieg anlagde og een time om dagen, dog med mine *Principalers Consens*, til at lade mig ydermeere *informere* og øve i det Franske Sprog af een Sprog-Mester, der tilforn som Under *Officier* hafde *informeret* Kong *Stanislai* Datter i *Cron Weissenborg*, men nu i *Strasborg* hafde faaet *Titul* af *Professor* i det franske sprog.

Til det *extraordinaire* Merckværdige som forefaldt i *Strasborg* da ieg opholdt mig der, henhører fornemmelig dend store *Festivitet* ved Kongens af *Franckerig Ludovic XVdes* Formæling med dend 2de gange i *Polen* afsadte Kong *Stanislai* Datter, som med sine Forældre opholdt sig i *Cron Weissenborg* i *Elsus*, og nød af *Franckerig* meget tarvelig Naade Brød til deres underholdning, hvilken Høytiid saaledes begyndte og endte som følger:

Bemeldte Kong *Ludovic XVde*, Een Søns Sønne Søn af *Ludovic XIVde*, kom som et Barn til Regieringen, og Hertugen af *Orleans* som *Regent i Franckerig* udi Kongens umyndighed, giftede ham i hands 10de Aar med *Philippi* dend femtes Konge af *Spanien*, hands ældste Datter, som ickun var 2 Aar gammel, Begge vare de Børn, men desuagtet blev dog *Princessen* indført til *Franckerig*, og holdt sit Indtog i *Paris* som Dronning paa sin Hoffmesterindes Skiød, der blev og af een *Cardinal* holdet een *Ceremoniel* Velsignelses Tale over dem begge som et Ægte-Par, endskiønt Bielageret maatte ophæves indtil samme kunde skee, hvorefter *Princessen* og forblev i *Franckerig*, og blev *verereret* som een Dronning i 8 Aar, Men da Kongen imidlertid var bleven over 16 Aar gammel og *Princessen* endnu ickun var et Barn paa 10 Aar, vilde han nu have een Dronning icke allene for Øjnene, men saadan een som var beqvem til at være hands Ægtefælle, hvorfor hand *resolverede* at sende sin Dronning, dend Spanske *Princesse* tilbage til *Spanien* igien, og at gifte sig med dend Fattige *Princesse* Kong *Stanislai* Datter, som af Person gandske icke var anseelig, men Maver, Gusten og 7 Aar ældre end Kongen, hun var og kort tilforn kommet i forslag til at ægte Hertugen af *Bourbon*, som maatte *cedere* sin Ret, og skiøndt hun icke var smuck, saa maae ieg dog tilstaae at hun saa meget Dydig ud. Ventelig var paa dend tiid ingen anden Stor Kongelig *Princesse*, som var Mandvoxen og af *Catholisk Religion*, fangelig, mueligt og andre *Politiske Stats Raisons* til *Franckerigs* fordeel derunder vare skiulte, thi mand har siden seet at Kongen af *Franckerig* i følge af denne *Mariage* endelig er bleven Herre af *Lothringen*; Men da denne resolution nu var taget, blev først een høy *Cavailler* afsendt under håanden til *Stanis-*

laus med Gemahl og Datter udi *Cron Weissenborg* at *communicere* dem Kongens *dessein*, og da mand vel kand slutte at denne *proposition* af de meget Fattige Forældre med allerstørste Glæde er blevet antagen, og at *Cavaileren* med god beskeen og megen Tacksigelse for denne Naade strax igien er bleven aflærdiget, Saa indløb strax derefter Kongl: *Ordre* til *Marchal du Bourg* at lade et *Palais* i *Strasborg*, som kaldtes *Gouvernementet*, iiligen sætte i saadan stand at Kong *Stanislaus* deri kunde *logere*, og tillige *invitation* til bemeldte Kong *Stanislaus* at hand med sit huus vilde flytte fra *Weissenborg* til *Strasborg* udi forberørte *Palais*, saa snart det kunde blive sadt i behørig stand, hvilcket alt skeedte saa snart mueligt, saa at *Stanislaus* med Gemahl og Datter holdt deres ordentlige Indtog til *Strasborg*, hvilcket *gouverneuren Marchal du Bourg* vel søgte at *enbellere* saa vidt mueligt, men *Stanislai* egen *ecquipage* var saa usel at det var een jammer at see; Imidlertiid blev *Scenen* hastig forandret til største *magnificence*; Der blev udsendt fra *Paris* og *Wersailles* til *Stanislaus*, hands Gemahl og *Princesse* 12 Klædninger til een hver af dem, een prægtigere end dend anden, *item* 6 kostbare *Carosser* med behørige Spand heste og hestetøj, og penge i overflødighed til Selv at anskaffe dend øvrige fornødne *ecquipage*, Saa at Kong *Stanislaus* antog 12 *Pager*, 24 *Lacquayer*, 10 *Schweitzere* og 4 *Heyducker*, som alle bleve klædte i Kiorteler af fiint gult Klæde og sorte Fløyels under klæder, saa rigelig besadte med Sølvgaloner at Tøyet neppe kunde kiendes, foruden at een deel *Herrer* og *Dames* bleve antagne til deres Hoff-Stat etc. Da *Stanislai* Huus nu var sadt i saadan stand og orden, bleve 2de *Extraordinaires ambassadeurs*, nemlig *Duc d'Antin* og *Marquis d'Avoux* udsendte til *Strasborg*

for ordentlig og med ald *Ceremonie* at begiere *Princessen* i Kongens Navn; Disse *ambassadeurer* hafde een *suite* af 500 *Personer* til deres opvartning, hvori blant 50 *Herrer* af *Bisper*, *Fyrster*, *Marquis Grever* og andre høye adels *Mænd*, og hernæst *Pager*, *Lacquayer*, *Schweitzere* og andre betiente i mængde, tillige med de medfølgende *Herrers* betiente, som alle vare meget rigeligen *udmonderede*; alle disse holdt først deres Indtog i Staden og siden til *gouvernementet* at begiere *Princessen*, hvilket skeedte med stor pragt, og kand mand vel forestille sig at *Stanislai Hoff* tackede for Tilbudet, men for anstændigheds skyld begierede de at *Ambassadeurerne* om een 4re Dage vilde igien besøge Hoffet, da Svaret imidlertid ordentlig skulde blive forfattet, hvorpaa efter de 4re dage skeedte et nyt Optog med fornyet pragt af *ambassadeurerne*, som da fick et ønskeligt Svar og Ja paa *Princessen*. Efter indberetning herom blev Hertugen af *Orleans*, som Første *Printz* af Blodet, og udsendt til *Strasborg*, geleydet af mange høye *Herrer*, *Pager*, *Lacquayer*, *Liv-Guarder* til hest og Fods, alt af det *Wersaillske* Hoffes egen *ecqvipage*, for paa Kongens Vegne ordentlig at holde Forlovelse med *Princessen*, hvortil og blev holdet et *à parte* optog, og siden at vies til hende i *Strasborgs Mynster-Kircke* i Kongens Navn, som og 14 dage efter Forlovelsen gick for sig

Een fæl *passage arriverede* dette Aar i *Strasborg*, i det een stor *Bancquier*, som var vel anseet hos *Gouverneuren*, og spiiste snart daglig hos ham, maae være kommet i *decadence*, saa at da hand erfarer hos *Gouverneuren*, som troede ham vel, at een *Courier* skulde afsendes til *Landau* med 10000 *Louis d'or* til *Garnisonens Gage*, lod hand sig af den Onde forføre til at *masquere* sig og ved

Natte tiid at eftersætte *Courieren*, hvilcken hand mødte med een spendt *pistol* for Brystet og tog pengene fra ham; *Courieren* kom hiem med denne Beretning, *Bancquieren* blev og efter sin hiemkomst ved at spiise hos *Gouverneuren* og undrede sig meget over dette Rov naar der blev talt derom, men *Gouverneuren* fattede dog *subçon* til ham, siden hand vidste med sig selv at hand icke hafde udladt sig for nogen om denne *Couriers* afsendelse uden for *Bancquieren* som sin Ven, hand *examinerede* derfor *Courieren* om hand icke paa noget kunde kiende dend som røvede ham i fald^e hand saae ham eller hørte ham tale, lod ham og til dend ende som een *domesticque* een dag komme ind ved Taffelet da *Bancquieren* spisede med, og gav ham hemmelig Befalning nøye at give Agt paa *Bancquieren* om hand ingen kiendetegn hos ham kunde finde; Dette gjorde *Courieren*, og da hand siden blev adspurgt derom svarede hand, dend som berøvede mig kand ieg icke af *person* kiende, thi hand var *masqueret*, men endskiøndt hand gjorde sig umage at forstille sit Maal, saa synes mig dog at *Bancquierens* Maal er ham noget ligt; *Gouverneuren* lod derpaa *Bancquieren* arrestere, da hand gick til Bekiendelse, og blev da 4 dage derefter hands been alle levende knusede paa det store *Strasborger* Torv, som der icke skeedte med et hiul, men med een stor jern kelle.

I ligemaade blev icke længe derefter een Kircke Tyv paa samme Torv levendes og offentlig brændt, thi *justitien* øvedes i *Franckerig* med ald *rigueur* og *promptitude*. Endelig, førend ieg forlader *Strasborg*, maae ieg endnu anmercke at ieg der hafde dend *malheur* at miste een skøn nye blåae Klædes Kappe som i vores huus blev bortstiaalet; Mand *persuaderede* mig at give 1 Rd^l til *Cappu-*

cinerne at læse *Messe* derfor, da ieg gandske vist skulde faae min Kappe igien, men Kappen blev borte og Rigsdaleren med.

Endnu falder det mig ind at antegne at ieg i *Strasborg* talte med *Søren Svendsen Lessøe*, som var *Apoteker* 4 Miile fra *Strasborg* udi *Elsas Zabern*; hand var født i *Nyekiøbing*, hafde lært hos min St: Fader da ieg var et barn, og siden *conditioneret* i *Kiøbenhafn*, *Nürnberg* og *Strasborg*, Fra hvilket sidste Stæd hand med *Mr. Stær*, som siden blev *Apoteker* i *Roschild*, vandrede til fods i giennem *Elsas Zabern etc.* til *Paris*, og siden derfra i giennem *Brabandt* og *Holland* til *Dannemarc* igien, Men hand maae paa denne Vandring været blevet gode Venner med *Apotekerens* Kone i *Elsas Zabern*, thi da hendes Mand døde, skrev hun til *Lessøe* i *Dannemarc*, og *inviterede* ham nu at komme ud til hende og ægte hende efter aftale, hvilket hand og gjorde, fick *Encken* og blev *Catholsk*, blev og sadt i god Velstand i henseende til det timelige, Da ieg nu een deel Aar derefter kom ud at *servere* i *Strasborg*, og hørte hand levede endnu og handlede med een *Materialist* i *Strasborg*, bad ieg denne *Materialist* at sige ham naar hand kom til Staden at der var een god Ven fra *Dannemarc* paa *Spiis-Apotecket*, som gierne vilde tale med ham; Kort derefter kom hands Kone til Byen, og min efterspørsel blev hende berettet, hvorfor hun strax kom hen til mig paa vores *Apotecke* og da hun hørte mit Navn var *Seidelin*, raabte hun *Seidelin*, det var jo min Mands Lære-Patron, jeg svarede ja og ieg er hands Søn, hvorpaa denne Kone, som var saa tyck som en *Bremer-Tønde*, faldt mig om halsen og kyste mig, ieg bad hende da helse hendes Mand og sige ham at ieg nock ønskede at see og tale med ham, hvorfor hand første uge derefter

indfandt sig hos mig, og vi vare ret fornøiede at see hinanden igien; Hand beviiste mig da vel ald dend Artighed hand kunde, og fortalte mig ald sin Velstand, som ieg svarede var got nock, men spurgte derhos hvordan det stod med *Religionen*, hvortil hand svarede at det vilde hand forklare mig naar ieg vilde besøge ham, som hand haabede og indstændig bad om, hand vilde og giøre mig een *present* af nogle *Medailler*, som ieg dog icke tog imod, men 12 *Species Ducater* antog ieg af ham, som hand bad ieg ved min Fader vilde lade igien udbetale til hands fattige Venner i *Nyekiöbing*, hvilket og af min St: Fader blev efterkommet, men ieg besøgte ham icke, og vi talte ey heller mere sammen.

1726. Til Paaske Anno 1726 antog *von Westen* og ieg *Condition* i *Bern udi Schweiz*, hver paa sit *Apotecke*, og var min *Condition* hos Hr: *Gabriel Knecht*, Regierings berettiget Borger samt Stads og *Hospitals Apotecker*, hvor ieg saa vidt var gandske vel, men der var intet synderligt i *professionen* at *profitere*. De merckeligste Stæder vi paa henreysen passerede igiennem var *Basel* og *Solothurn*,

 Vi nød megen Ære og Godhed i *Basel* som 2de Danske reysende *Apotecker* Sønner af alle som til *professionen* henhørte, thi vi førte os temmelig tyckt op, men dog hafde vi nær blevet *arresteret* der første Paaskedag under Aften Sang, fordie vi gick paa Gaden, thi intet Menniske maae der lade sig see paa Gaden under Guds Tienesten, men vi slap dog som Fremmede. . . .

Udi Bern er midt i dend beste Gade bygget een *Bæren* eller *Bjørne Grav*, Staden og dends Vaaben til ære, dend er omtrent 10 Alen Dyb og ligesaa bred, alt af huggen

steen, med et Gelender omkring 2 alen høyt af samme steen net udarbeydet, neden i Graven er ved een side et hull med een zierlig jerndør for, som kand opløstes naar Biørne Fogden om aftenen jager Biørnene derind, og nedlades igien naar Biørnene ere om Morgenens udladte i Graven, herudi underholdes bestandig 3 à 4 Biørne, og midt i Graven er plantet et stort *Granne* Træ som de kand klyve op udi indtil det øverste; dette Syn er artigt nock at ansee 1 a 2 gange, men de Herrer af *Bern* kand aldrig blive kede deraf. De meeste Indbyggere i *Bern* ere Fornemme og riige *Familier*, som ere Lemmer af Raadet eller venter at blive det, de øvrige Indvaanere bestaae af nogle fornødne handels Mænd, Kunstnere og handvercks Mænd, thi Handel og *Fabricquer* *florerer* der icke. Een deel zierlige Spring brønde findes i *Bern*, og alt skident Vand løber igiennem Render i jorden ud i Aar-Strømmen, saa der er altid reent i Staden og huusene.

Det taales ikke i *Schweitz* at nogen *Lutheraner* *etablerer* sig der, hvercken i de *Reformerte* eller *Catholske Cantons* og alle *Reformerte* maae opholde sig i de *reformerte Cantons*, og de *Catholske* i de *Catholske Cantons*; I de *reformerte* *Schweitziske* Kircker bruges ingen *altäre* eller *orgeler*, men allene blæsende *instrumenter*; Ellers hørte ieg de *Reformerte* Præster gierne og de samme *raisonnerer* nu om stunder meget mildere om *Prædestinationen* end deres Lære Fædre *Zwinglius* og *Calvinus*. Min *Collega* i *Bern*, af Navn *Haberstroe*, hafde serveret hos *Apotecker Lessoe* i *Elsas Zabern*, og hand kunde got fortælle mig *Lessoes* og hands Kones levemaade, og hvorledes hun hver Morgen jagede ham op i *Messe etc.* . . .

Men det aller merckværdigste for v. *Westen* og mig er

følgende: Da vi ved Paasketider kom i *Condition* i *Bern*, fattede vi strax det Forsæt om mueligt at besee og bestige de høieste *Schweitzer Alpes*, som gaaer an een 12 à 14 Miil fra *Bern*, og om skee kunde at fortsætte *turen* til *Milano* i *Italien*, men dette *dessein* holdt vi *caché*, thi ellers hafde vi icke faaet *permission* til Reysen af vore *Principaler*, Men om Sommeren i *August* Maaned sadte vi dette forsæt i verck efter at vi hafde faaet vore *Principalers* tilladelse at tage op til *Alperne*, Vi hvervede til dend ende 10 andre fremmede unge Karle som skulde giøre Selskab, hvilcke alle tillige med os *udmunderede* sig med een Overkiortel, een *Cannifas* Trøye, *Stiveletter*, een god Hirschfenger ved siden, lidt Linnet, et par strømper og penge i Lommen, een grøn *cocquarde* paa hatten, og een god stav i haanden; Saaledes antraaede vi alle Reysen til fods indtil vi een Søndag kom noget op i Biergene og forefandt een Kircke, et Land Ræts huus og et Herbergere huus, der lod vi os beværte med et Middags Maaltid, og aldrig har ieg spiist fornemmere end dend dag, thi Meenigheden, som oppe i Biergene sjælden seer nogen fremmede, stimlede ud af Kircken for at see os spiise ligesom det kunde været et stort Fyrsteligt Herskab; Her begyndte *v. Westen* og ieg først at *proponere* vores rette *dessein* for vore Reyse *Compagnons*, og søgte af alle Kræfter at *persuadere* dem til at vi alle tilsammen skulde fremdeles vandre til *Milano* i *Italien*, hvilcken forestilling vi fick vor Vert til at understøtte, som nogle gange hafde giort dend *tour*. Vi fick dem da og endelig overtalte, og derefter maatte een hver af os paa sin Samvittighed anmelde hvad penge hand hafde hos sig, som alt blev anslaget til een fælles *Cassa*, og fandt vi da *summen* tilstreckelig efter vores Gisning til vores heele Vandring frem

og tilbage, hvorfor vi strax fick os paa Land Ræts Huset et Reyse Pas; lydende paa 12 *Personer* som Schweitzere, og antog een bekiendt Veyvisere som forstod *Italiensk* imod $\frac{1}{2}$ Rigsdaler daglig tillige med frie forpflegning indtil hand bragte os paa samme stæd tilbage igien. Mandagen derpaa begyndte vi da alle at fortsætte dend aftalte Vandring, men da vi dend dag hafde een deel af de store *Alper*, eller Begyndelsen af det høye *Grüser* Bierg at bestige, saa bleve alle vore Reyse *Cammerader* strax kede af saa fatigeant een Reyse, og besluttede icke at gaae videre, hvilket meget *chagrinerede von Westen* og mig, som derved tabte icke alene dend Fornøjelse og Sickerhed, som Selskabet af hinanden kunde have, men vores Pas var nu og saa got som unyttigt og Mistænckeligt, siden det lydde paa 12 *Personer*, saa maatte vi da og betale Veyviseren allene; Icke destomindre *resolvede v: Westen* og ieg at *prosequere* Reysen allene med Veyviseren og vort Pas saadan som det var, hvilket var meget *hazarderlig*, thi vi forstode icke det *Italienske* Sprog, men Gud ledsagede os saa at vi paa 4de dag kom vel til *Milano*, og efter 3 dages ophold der, fremdeles vel fuldendte vores *retour* lige til *Bern* igien, som var een Vej af 37 Miil hen og ligesaa meget tilbage, hvilken vi alt gjorde til fods, undtagen at vi i blant kunde *passere* et par Miil over een liden Søe eller *Canal*; Dog skeedte dette icke uden at os iblant det behagelige og mødte een deel ubehageligt og besværligt, thi da vi nu vare skildte fra vore Stalbrødre hafde vi først det høye *Grüser* Bierg at overstige inden vi kom til *Walliser* Land, som er een nogle Mile Lang, Dyb og bred Dal, hvorudi hoved-Staden er *Sitten*, og hvor dend bekiendte *Rhone*-Flod udspringer, og løber igiennem hele Dalen ind i *Franckerig*, dernæst maatte vi endnu overstige

det endnu høyere og grueligere *Grimsel* Bierg førend vi naaede *Italiens* Grændser, hvilcke meget fornøyede os ved mange behageligheder, thi vi kom af lutter udørckener og Vildnisser ind i dend behageligste Egn der kand sees med Græsgange, Korn, Viin-Bierge og skionne Frugttræer, hvor-med endog Marckerne og Veyene ligesom haver overalt vare besadte, men dend første Bye vi kom til var *Domo*, een liden dog befæstet Bye, der vilde *Commendanten* arrestere os formedelst det urigtige Pas, og fordie vi af Sved og Støv saae ud som *Maroder*, helst *von Westen*, som paa Veyen hafde tabt sin *perucque* af sin lomme, og saae virckelig ud som een Spitzbube, men det var vor Lycke at *Commendanten* og *Garnisonen* vare Tydske Folck, som vi kunde tale os til rette med, saa vi fick lov at *passere*; Videre kom vi til een Bye *Sesto* kaldet, hvor vi mod Aften leyede os een stor Baad for at *transporteres* et par Miile over een Søe til *Margotz*, og som vi vare trætte, lagde vi os rigtig til Søvn i Baaden, og sov til vi om morgenen tidlig vognede, og saa os omringet med 50 saadanne Baade, ladte med de deyligste Frugter som *Meloner*, Viindruer, Pflrskener, *Abricoser*, Figen *etc.*, som skulde føres til Torvs i *Milano*, hvoraf vi da strax kiøbte os noget og smausede det beste vi kunde, men det var alt kun smaae Stæder vi *passerede* indtil vi kom til *Milano*, som var da desto vigtigere og merckværdigere.

Vi bleve underveys advarede at vores Veyvisere var berigtet for ved saadan Veyviisning at have ombragt et par Mennisker, som sadte os i slet *humeur*, hand gjorde os og virckelig en deel optøyer i *Milano*, blandt andet da vi een dag sad og spiiste i een deylig stor have ved et Vertshuus, hvor nogle hundrede andre og spiiste, talte hand

ilde om os for vor Vert, nemlig at vi vare Kiættere, og det var ingen synd at trecke os brav paa læsten, hvilcket een *reformmeert* Schweitzersk handvercks bursh hørte, som nylig var kommen fra *Spanien* over *Barcelona* og *Genua* til *Milano*, og vilde nu vandre hiem igien, og denne var saa artig at hand opsøgte os i haven og underrettede os derom at vi kunde tage os Vare, thi hand meente vi vare Schweizer, hvorfor vi til des meere sikkerhed tog denne handverks bursh i vort Selskab paa hiemreysen og lovede ham frie Kost. Paa denne vores hiemreyse lode vi os oversætte paa een Øe i *Laco Maggiore*, kaldet *Isola Bella*, og tilhører dend *Borro-meiske Familie*, der var et prægtigt *Palais* og een forfærdelig stor have, hvor *Pomerantz* og *Citron* Træerne staaer ordentlig i jorden i lange *Alleer*, og der var een stor Laurbær Skov, hvor de affaldne Laurbær laae alen tyckt paa jorden; Ellers fulgte vi næsten samme *route* hiem som vi hafde *passeret* derhen, og Vor Herre førte os efter 17 dages forløb vel hiem igien til vore *Principaler* i *Bern*, som vi frygtede for at finde meget fortørnet fordi vi mod forlov hafde opholdet os saa længe paa *Reysen*, saa at de halv frygtede vi vare *deserterte* eller komne til skade, men ved vor *depræcation* viiste de sig meget artige, og vare vel fornøiede at de fick os tilbage igien, Vi hafde og for at fornøye vore *Madamer* een *présent* med hiem til dem af *Isola Bella* Frugter, som de med Behag antoge. Vi opholdt os paa denne hiemreyse næsten een Nat i een hyrde hytte paa det forskreckelige *Grimsel* Bierg, og som vi vare hungrige, og hyrden intet hafde at sætte os for uden Ostet Melck at spiise og tynd Melck at dricke, som hand selv levede af, spurte vi om hand ellers intet andet hafde at give os, da hand endelig fremkom med et

lidet *Murmeldyr* som var aftaget og skoldet, hvilket hand kogte til os, og det smagte os ret got ligesom Grise-Kiød; Fra denne hytte vandrede vi een dag fra om morgenen Kl. 3 over *Walliser* Land og *Griiser* Bierg indtil vi om Natten Kl. 12 kom ind paa *Schweitzer Grund*, som var een Vey af 11 Miil ohngefehr; Saadan let Fodgienger var ieg i mine unge Aar.

Ellers var denne Reyse vel dend *Courieuseste*, men tillige dend meest *fatigeanteste* og Farligste Reyse ieg har giort i min lives tiid: Veyen var lang at giøre til fods frem og tilbage, men dends Farlighed og besværlighed endnu af større *consideration*; Det Schweitziske Land er af saa forunderlig og vanskelig een *situation*, at mand snart stedse maae vandre over høye Bierge og igiennem dybe Dale, Paa de høieste *Griiser* og *Grimsel Alper* vandrør mand som igiennem Skyerne, og paa mange stæder er Bierget paa een Miils længde og meere bødecket med Iis mangfoldige alen tyckt, som aldrig smelter, og derudi findes ofte sprecker paa $\frac{1}{2}$ alens Brede, snart lige ned i afgrunden, hvor mand og hører Vandet bruse, og derover maae mand springe siden ingen anden anstalt findes til at komme derover; ald dend anstalt ieg fandt paa denne Vey var at hid og did var kastet een Visk halm for at vise hvad Vey mand skulde søge, thi naar mand er der seer mand intet for og omkring sig end et bart Iis eller Glas-hav, det er og i *augusto* der oppe ligesaa koldt som om Vinteren; Derimod i Dalene forefinder mand mange Kilder, Rindende Vande, Smaa og større Strømme, store og brusende Vandfald og smaae Søer, og mange steds ere af de forskreckelige Klipper store stykker nedfaldne i Dalen, meere end huse store, hvis hiørner og kandter igien ere knusede i mange mindre stykker, over hvilke mand paa saadanne

stedse maae hoppe og liste sig igiennem som mand kand, siden ingen anden ordentlig Vey og *passage* findes, ja ofte hænger Klipperne mange alen ud over Veyen mand skal *passere*, og seer ud til at være saa spruckne og løse, at mand hvert øyeblik maatte vente stykkerne vilde nedfalde; Men saa snart mand kom over *Alperne* paa *Italiens* side hafde vi dend hedeste Sommer, saa at Sveden ved dend idelige Vandring trildede stedse ned af vore ansigter, og vore Skiorter vare aldrig tørre, Vi sluckede da vor tørst med de hede *italienske* Viine med Iis udi efter landets skick, hvoraf vi over hele Legemet bleve saa kolde som iis, og det var et under at vi icke *creperede*, men vor *Cuur* var at vi strax derpaa gav os paa Reysen igien, kom derved i sved igien, og bleve saaledes *conserverede*.

Det gyser nu i mig hver gang ieg tæncker paa denne Reyse, og ieg undrer mig over hvorledes vi dend gang kunde *resolvare* til saaledes at foretage og fuldende dend, men ungdommen, helbreden og lysten til at see os om i Verden overvandt alle besværligheder, hvilcket dog icke hafde kundet skee, dersom icke dend Gode Gud saa kienkelig ved sin almagts haand hafde ledet, opholdet og bevaret os fra Sygdom og ald anden ulykke, hvorfor hands hellige Navn være ævindeligen lovet!

Anno 1727 *qviterede* ieg min *Condition* i *Bern*, efter 1727.
at ieg samme i tide hafde opsagt, og som dette var det sidste Aar ieg maatte blive udenlands, saa hafde min Salig Fader efter min Begiering givet mig tilladelse til paa hiemreysen at *passere Franckerig, Engelland og Holland* for der at see mig om og søge at *profitere* i min *profession* hvad ieg kunde. *Von Westen* anholdt og hos sin Fader om tilladelse at følge med mig, men hand vilde icke give sin *Consens* dertil, eller forsyne ham med de

fornødne penge; Icke desto mindre *resolverede v. Westen* dog at følge med mig til *Franckerig* for det første i det haab videre at overtale sin Fader; hvorfor vi først *in Majo* antraaede Reysen derhen paa følgende maade; Vi betingede os i *Bern* 3 Postheste lige til *Besançon*, een til *Postillon*en, som førte een liden *Coffre* for een hver af os paa hesten, og af de 2de andre heste betiente vi os selv; Vi bleve ledsagede ud af Staden af 18 unge Karle til hest, som vare vore gode Venner og Bekiendte, vel *ecquiperede*, og hver forsynet med 2de *pistoler*, Disse hafde 4 Miil fra *Bern* ladet anrette et smuckt *valet* Maaltid for os, og da det med fornøjelse var fortæret, og af alle sidste afskeed taget, sadte vi os alle til hest igien, vi reysende med vor *postillon* ved een side, og alle de andre i een *linie* ved dend anden side, hvorpaa vor *postillon* blæste, gav hesten sporerne, og tillige med os *galopperede* ad dend Vey vi skulde, da de andre imidlertid gave 3 *salver* af deres *pistoler*, og siden *retournerede* til *Bern* igien. Vi kom samme aften, efter at vi hafde ridt 7 Miil, til *Neufchatel*, men ieg ankom der slet beskaffen, thi som ieg icke var vandt at ride, og hesten stødte meget, var ieg blevet reent hudesløs, saa at *postillon*en maatte bære mig af hesten ind i vor *logiment* og satte mig i een Lehnstoel, hvor ieg strax badede det hudesløse, men ieg blev derpaa angrebet af een afmagt og Feeber *paroxysmo*, saa ieg *passerede* Natten gandske slet; Om morgenen saae det ilde ud for os, thi *v. Westen* vilde af stød og ieg torde icke, men hand snackede saa længe for mig indtil hand fick mig til hest igien, saa vi dend dag saa sagte reed 6 Miil over de bierge *Jura*, som skiller *Schweitz* og *Franckerig* ad, indtil *Pontarlier* udi ober *Burgundien* eller *Franche Comté*, hvor ieg selv nogenledes kunde hielpe mig af hesten; Vi spiiste

der got om aftenen og sov got om Natten, saa ieg 3die dag kom til hest igien, fuldendte vores ridende posttour, og *arriverede* til *Bezançon*, hvor ieg got kunde stige af hesten og befandt mig ret vel.

Saa snart vi kom dertil betingede vi os strax de 2de første og beste Sæder udi dend *ordinaire* Land *Carosse*, som ugentlig gaaer derfra lige til *Paris*, hvilcke *Carosser* ere meget anseelige med 2de Sæder bag til, 2de fortil og 2de ved hver side *à la portiere*, Foran er een *Pannier* til *Coffres*, og denne Vogn var forspendt med 6 heste, saa store at ieg aldrig har seet dem større eller federe. Nu hendte det sig at een Adelig *Dame*, som hafde Gods i ober *Burgundien*, ved Navn *Mad: D'Aubigni* tillige med een Frøcken Datter paa samme tiid tog med denne *Carosse* til *Paris*, men som de vare de sidste der hafde ladet sig tegne til at følge med, maatte de lade sig nøye med 2de af de sletteste Sæder, nemlig *à la portiere*; Da vi nu kom paa Veyen, og disse Damer vare meget *affables*, thi Moderen var een fornuftig *Dame* og Datteren een Vittig, dydig og deylig Frøcken, een snes Aar gammel, gjorde det mig ont at de paa saa lang een reyse skulde have saa slet et Sæde, hvorfor ieg forestilte *v. Westen* om vi icke skulde overlade og tilbyde dem vore Sæder, hvilcket hand *approberte*, saa at ieg, siden *v. Westen* ikke kunde tale Fransk, maatte anbringe vores *offerte* til dem, hvortil Moderen svarede, *Ney Messieurs*, deres Artighed er saa stor at vi icke kand tage derimod uden at viise os *impolies*, thi det er icke at forlange at de for vor skyld skulde sidde ilde saa lang een Vey, da de første Sæder tilkommer dem, hvorpaa ieg igien svarede at de beviiste os een særdeles Fornøjelse om de vilde tage derimod, thi vi

kunde icke taale at see at saadanne artige *Damer*, der fulgte med os, skulde beklæde saa ubeqvemme Sæder i Vognen, De lode sig da overtale, og sagde Moderen *Messieurs* ieg maae tilstaae dem at dend Danske *Nation* overgaaer vores i Høflighed, men hvad skal vi udfinde, hvormed vi nogenledes igien kunde aftiene denne Godhed? Siden de ere Fremmede, og icke just veed dette Lands Skicke, hvorved mand ofte kand føres bag lyset, Vil de da icke overlade mig deres *menage* paa Reysen, saa vil ieg stræbe at besørge samme saaledes, at de icke skal befinde dem ilde derved! hvilcket vi da og med megen tacksigelse imodtog, og kand ieg sige med sandhed at hun sørgede for os som for sine børn, og sparede os virckelig det halve af det som vores fortæring underveys ellers vilde have kostet os, Naar vi om aftenen kom i herberg, som i *Franckerig* paa landevejene og især *Posttourerne* findes meget skønne, opsøgte hun strax et *Cammer* med 2de Senge, een for sig og een for os, og maatte vi da legge vore Kaarder paa dend eene og de deres Nat-Tøi paa dend anden, hvorved da *Cammer* og Sengene var betaget, dernæst gick hun i Kiøckenet, udvalgte og betingede hvad vi skulde spiise til Aften, og *ordinerede* hvordan det skulde laves, hvilcket hun ligeledes gjorde i Vertshusene hvor vi spiiste til Middag, saa at vi spiiste altid got for billig priis, *in summa* hun sørgede for os som for sig selv, og omgickes os med megen artighed og Fortroelighed; Om aftenen naar de vilde gaae til Sengs bad Moderen vi vilde *absentere* os lidet, og naar vi indfandt os i *Cammeret* igien og hafde lagt os sagde hun *Messieurs* ieg ønsker dem een god Nat, i morgen vil Gud tales vi ved igien, om Morgenens raabte hun God Morgen *Messieurs*. Vil de behage at staae op og see dem lidt om i huset medens vi og

kand opstaae, saa alting gick ordentlig, *honnet* og fortroeligt til med os.

Men ved denne Fortroelighed geraadede ieg dog i een slags Fristelse med dem for *Religionen*, thi det hendte sig een dag at vi mistede een af vore *Compagnons*, een anseelig Mand, som icke vilde reyse videre, og fick paa een 3 á 4 Miil Veys i Vognen igien een Munck i hands sted som icke var uvittig, hvilcken, da hand hørte vi vare fremmede og Danske, gjorde mig adskillige spørgsmaal om *Dannemarc*, og vidste hand meget got at sige at dend *Lutherske Religion* allene øvedes i *Dannemarc*, og at Regeringen var *Souverain*; Da nu denne Munck igien forlod os, og de af ham hafde hørt at vi vare *Lutheraner*, sadte Datteren ved leylighed med magt an paa os, sigende *Ach Messieurs!* det smerter mig inderlig ieg hører at de, som ere saadanne *honnnettes Gentilhommes*, og som vi ere uendelig forbundne, skal være saa ulycksalige at være *Lutherske* Kiætttere, *Ach* ieg beder dem at de for Guds, *Mariæ, Josephs* og alle helgenes skyld forlader deres Vildfarelser, og omvender dem til dend sande *Religion* at de kand blive frelste! ieg svarede *Mademoiselle*, De tager feil i deres Tanker om de *Lutherske*, og ieg forsickrer Dem at de ere rettroende *Evangeliske Christne*, hun spurte derpaa hvad troer de da? Troer de paa dend Treenige Sande Gud, Troer de at *Jesus Christus*, Guds Søn, er blevet Menniske, og har lidt Korsens Død for at forløse det Menniskelige Kiøn, og da ieg disse spørgsmaal med ja hafde besvaret spurgte hun videre om vi og troede at Jomfrue *Maria* var *Christi* Moder og ald tilbedelse værdig, *item* om vi troede at Paven var hellig og *infallibel* etc., hvortil ieg svarede at vi troede at *Maria* var *Christi* Moder, og høyt benaadet blant alle Qvinder Men at Paven som et

Menniske var *infallibel*, det troede vi icke, hvortil hun svarede *Ach* saa ere de jo dog i store vildfarelser! Saaledes satte hun bestandig an paa mig, ventelig efter Moderens *information* og tilskyndelse, vilde endelig og lære mig nogle bønner til Jomfrue *Maria*, som vare korte, saa at ieg snart kunde fatte og huske dem, og da hun det merckede vilde hun endelig af alle kræfter *persuadere* mig til at ieg med min Ven *v: Westen* skulde tillige med hende og hendes Moder gaae til een *Catholsk* Præst, saa snart vi paa Veyen kom til nogen anseelig Bye, for at antage deres *religion*, hvorpaa ieg gjorde hende denne *Compliment*, at ieg snart skulde troe, at dersom nogen i Verden skulde være *capabel* til at omvende mig til dend *Catholske religion*, at hund da var dend eeneste, men Sagen var dog af saadan Vigtighed, at mand icke saa strax kunde antage een anden *religion* uden mand tilforn grundig var bleven oplyst i dend; De bade os da at vi vilde flittig besøge dem naar vi kom til *Paris*, da det icke skulde fattes os paa anseelige Geistlige til at give os dend fornødne oplysning, hvilcket vi lovede, dog icke i dend tancke at holde det, vi holdt det icke heller

Da vi kom *Paris* paa 1 Miil nær, hvoromkring Egnen er *charmant* og indtagende formedelst de mange prægtige haver og *Palladser*, kom Hertugen af *Noailles Carosse* med 6 heste og betienter os i møde for at indhente *Mad: D'Aubigni* og hendes Datter, som var af Hertugens forvandtskab¹⁾, og een gammel *Prior* af et Kloster i *Paris*

¹⁾ Disse Damer have vistnok været i Familie med *Françoise d'Aubigné*, *Marquise* af *Maintenon*, hvis Broderdatter *Amable Charlotte Françoise d'Aubigné* i 1698 ægtede en Hertug af *Noailles*. Dette bestrykes ved, at *Seidelin* senere traf dem i *Versailles*. Rimeligviis have de hørt til den *Green* af *Marquisens* Familie, der ned-

sad i Vognen, som var *Mad: D'Aubignies* Broder, saa vi her maatte skilles ad, hvorfor *v: Westen* med mig med ald *submission*, haandkys og Tacksigelse for ald os undervejs beviiste *faveur* toge afskeed med Moder og Datter, men da vi toge afskeed med Datteren sagde Moderen, Min Datter, det er uret at du tager afskeed med disse artige Herrer Danske Edel Mænd, som har beviist os saa stor høflighed paa vores Reyse uden at *regalere* dem med et Kys, hvilken given frihed vi da icke forsømte at betiene os af, og derpaa med nyt haandkys ledsagede dem til Vognen, som vi syntes dend gamle *Prior* ansaae med nidske Øyen. Øvrigt vare vi formedelst *religionen* vel fornøiede at vi Venlig bleve adskilte, og maae ieg sige at dette og var dend eeneste Fristelse for *religionen* ieg paa alle mine Reyser har haft.

Endelig kom vi til *Paris*, og flick os opsegt et *Logis*, eller som de kalder det *Chambre garnie*, hos een *Chirurgum* som boede i *Fauxbourg St: Germain, Rue de Boucherie*, der hafde til Schild *au prompt Secours*, som og virckelig 8 dage til forn een reysende *Berliner* som ieg kiendte, og var dødelig *blesseret* om natten paa Gaden, der var bleven indbragt for at hielpes, men døde strax paa dend Seng som vi arvede efter ham, hvilcken Seng i sig selv var slet nock, thi alle de Franske Sengeklæder bestaar af een *Matras*, een uldpølse under hovedet, et par korte Lagen og et hvidt *Bays* Decke. Men hvorledes skal ieg begynde det med at give nogen Beskrivelse over denne Fortrefflige Store Stad, der er opfyldt med saa utallige Merckværdigheder, at det bliver mig umueligt at erindre

stammer fra hendes Farbroder Nathan d'Aubigné, hvis fleste Efterkommere vare i beskednere Livsstillinger; saaledes var en af dem Præst, en anden Læge og flere af dem Officerer.

10de deelen deraf, dog kand ieg icke forbiegaae at melde noget om det fornemste saa vidt hukommelsen vil staae mig bie; *Paris* er uden ald tvifl $1\frac{1}{2}$ Miil lang og ligesaa bred, Husene ere alle bygte af hugne Steen, icke gierne over 3 *Etager*, men *Etagerne* ere høye, Gaderne ere belagte med 4 kantede dog icke store Kampesteen, og de ere altid reene, Staden *illumineres* i de mørcke Aftener og Nætter med Lygter som hænger paa *linier* tvært over Gaderne fra een side til dend anden,

.
Men ieg kommer nock til hermed at forlade *Paris*s beskrivelse til videre, og røre noget om hvorledes ieg der anlagde min tiid i de 4re Maaneder ieg opholdt mig der. Da vi først *in Majo* kom til *Paris*, efterlod v. *Westen* og ieg icke at aflegge vores *compliment* hos dend Danske *Legations Secretaire* Hr. *Lavrentz*, som forestod *affairerne* i medens dend Danske *Envoje* Hr: *Wedderkoph* hafde Forlov at giøre een Reyse hiem til *Holsteen*; Vi hafde foresadt os at *communicere* hos dend Danske Gesandt i *Paris*, siden vi i et heelt Aar i *Bern* icke hafde kundet komme til *Communion*, og da vi nu kom der var Gesandten borte, og Guds Tienesten i hans *Hotell* imidlertid ophævet, og dend Danske *Legations* Præst efter tilladelse reyst til *Oxfordt*, saa at vi herom maatte melde os hos dend *Svenske Legations* Præst, som svarede os at det gierne kunde skee, der skulde med første holdes *communion* for alle som søgte dend *Lutherske* Forsamling i dend *Svenske* Gesandts *Hotell*, da vi og kunde indfinde os, hvilcket og skeedte da *Communionen* strax derefter gick for sig, i blant *Communicanterne* var dend *Svenske* Gesandt og hands Gemahl, Een *Printz* af *Glyksborg*, samt een deel *Svenske*, Danske, *Holsteenske*, *Hamborger*, Edel mænd og andre *honnette* Folck,

og dend *Svenske* Præst meddeelte sig selv Brødet og Kalcken efter alle de andre. Derefter maatte ieg tænke paa de *Studeringer* ieg hafde foresadt mig, og da de aarlige *Lectiones Botanicæ* udi *jardin du Roy*, begyndte strax efter min ankomst, saa besøgte ieg samme hver dag om Morgenen Kl: 5 i blant 3 à 400 andre *auditores* af alle *Nationer*, endskiøndt ieg hafde vel $\frac{1}{2}$ Miil at gaae derud, *Professor Jussieu*, dend berømte *Tournefordts Discipel* og *Successor*, var vores Læremester efter dend *Tournefordtske methode*, hand viiste os alle *planterne*, som hver dag foretoges *in originali* i haven, og gjorde over een hver alle fornødne anmerckninger, Klocken 9 hafde saadan *lection* ende, og derefter hafde ieg og een *Apoteker* Søn fra *Geneve*, ved navn *Colladon*, giort een *accord* med Gartneren at hand efter *Professorens* Bortgang meddeelte een hver af os, hver dag, een stilck af alle de *planter* som hver dag vare blevne foretagne imod een *Louis d'ors* betaling af os hver, derefter gick ieg hiem, optegnede i hast hvad ieg kunde, spiiste til Middag, og gick saa strax ud til *jardin du Roy* igien for at bieveane de *Chymiske Lectiones* som der og bleve holdte i Bygningen ved haven af *Professor Geoffroy*, hvortil et *amphi Theatrum* og *Laboratorium* var opbygget, hvorudi dend Kongl: Hoffapoteker Hr: *Bolduc* tillige *demonstrerede* de *Chymiske operationer* og *processer*, om hvilcke hver dag blev handlet. Efter dend *Chymiske Lections* ende foretog strax *Pr: Geoffroy* een anden *Lectio* over *Materiam Medicam*, hvortil i dette huus fandtes een stor Samling, endog af mange *rare ting*, som hand derved fremviiste; Klocken 5 Eftermiddag hafde dette ende, da ieg igien forføyede mig hiem, og forsømte ey igien at optegne alt hvad mig mueligt var, dernæst spiiste ieg lidt til aften, og klædte mig saa

paa *en honnet homme* for at *divertere* mig først paa dend *publicque Promenade* og siden paa Dantze Skolen, hvor ieg altid fandt Selskab af *honnettes Scolarer*, og der blev ieg til Kl. 11, da ieg gick hiem for at legge mig til Søvn, og saaledes har ieg ofte i *Paris* endog om Natten Kl. 12 allene vandret over *Pont Neuf* og igiennem mange gader til mit *Logis*; da dog det er *rart* at nogen Nat *passerer* at jo nogen bliver dræbt paa gaderne, endskiøndt der er 400 Mand til hest, *Marechausses* kaldet som om Natten skal holde gaderne ryddelige, men Gud har altid Naadelig bevaret mig at mig intet ont er vederfaret, om Løvedagen, da ingen *Collegium* blev holdet, besøgte ieg om Formiddagen gierne *Lazaretherne* paa dend tiid som *Medici* og *Chirurgi* gjorde *visiten* hos *Patienterne* og om Eftermiddagen hafde ieg ved *recommendation* faaet *entrée* hos een *Confiturier* i een fornemme *Duchesses Hotel* for at see og lære hvorledes alle de Franske *Confitures* lavedes; Saaledes holdt ieg det bestandig i de første 3 Maaneder da alle disse *Collegia* fick ende; *Mr: Colladon* og ieg hafde hver samlet os over 2000 planter i *jardin du Roy* hvoraf ieg med megen møyе bragte mine med til *Danemarck*,

Men af alt dette kunde v. Westen icke *profiterer*, thi af mangel paa penge som hands Fader negtede ham maatte hand forlade sit *Logiment* hos mig og tage *Condition* i *Paris*, som var een kummerlig omstændighed, og endelig fick hand Brev at hands Fader var Død, og at hand strax vilde komme hiem, men mand sendte ham ingen penge dertil, og ieg kunde icke miste nogen af mine penge for at hielpe ham, han løb da omkring til alle Danske, *Holstener* og *Hamborger* for at bede om Laan, men kunde

intet faae, saa ieg endelig maatte forstrecke ham 8 *Louis d'or*, at hand dermed *per posto* til hest kunde komme igiennem Neder Landene til *Amsterdam*, hvor hand ventede at faae penge hos een *Materialist* som hafde handlet med hands St: Fader, og saa lovede hand at ieg skulde finde *assignation* paa mine penge i *London* naar ieg der ankom; Dette lyckedes og, thi hand fandt *Credit* i *Amsterdam*, og hand *assignerede* mig rigtig mine penge. Dend Fierde Maaned af mit ophold i *Paris* anvendte ieg til at besee alle det Kongl: Huuses prægtige Slotte udenfor Staden, som *Wersailles*, *Fontainebleau*, *Marly*, *St: Germain en Laye*, *St: Cloud*, *Meudon*, *Madrid*, *Vincennes etc.*, saavel som *L'abbaye de St: Denis*,

Marly er een Samling af adskillige deylige Lyst huuse udi een stor og vel indrettet have, hvoraf det største paa een kort tiid kand *logere* det Kongl: Herskab; Da ieg dette med andre vilde besee, hafde ieg een slags *fatalitet*, thi da vi i *Dronningens Cabinet* besaae hendes prægtige Seng, hvis omhæng bestod af een slags durchgebrochen *broderie* af Guld traader og alle *couleurer* Silcke udi blomster saa tyckt, tungt og konstigt udarbeydet at deslige icke nogen steds findes, kunde ieg icke bare mig fra med een haand at holde een kant af omhænget nærmere til øynene for ret at betragte det, men da *attaquerte* dend Kongl. Schweitzer, som viiste os omkring, mig meget glubsk og sagde: *Monsieur* hvorledes tør I understaae Eder at røre ved Dronningens Seng, Det er een Sag som under Livs Straf er een *Duc* og *Pair* af *Franckerig* forbuden med meere? ieg maatte da *excusere* mig som een Fremmed med min Uvidenhed herom og *depræcere* min forseelse, men hand var meget ivrig i dend sag, skjønt hand dog endelig

lod sig stille til freds. Her forefandt ieg igien dend unge Hr: v. *Ahlefeldt*, som ieg reyste med fra *Francfurt* til *Strasborg*, saa vel som een ung Hr: v. *Rantzou* som var een *Cousin* af Dronning *Anna Sophia* af *Danemarck*, disse 2de unge *Cavailleurs* førte sig overmaade prægtig op i *Paris*, og vare just her for at see *Marly*, de loe mig brav ud som halve Lands Mænd ved min *diversion* med *Schweitzeren*, dog hialp de og til at *mediere* sagen; Men dagen derpaa hafde *Rantzou* dend største *malheur* ham kunde vederfares; thi om morgenen tilig blev hand af dend unge *Duc de Rochefaucault*, som var een liden pucket person, udfordret til *Duel* bag ved *Luxembourger* have, hvor hand og rigtig mødte, og blev af Hertugen ved første stød nedlagt og igiennemboret, saa ieg om aftenen saae ham død indkastet i et lidet hul med jern gitter for *au Chatelet*, hvor alle saadanne offentlig dræbtes Liig, som icke kiendes, bleve indkastede, for at faae oplysning, hvem de tilhører, hand laae i een sort Klædning med hvide Silckestromper, men Skoe og Knæspender *brillerede* af *Diamanter*; Deres stridighed var kommen af at de begge hafde været paa *opera* i een *Loge* hos nogle *Damer*, som Hertugen bød nogen Sucker Mandler hand hafde i lommen, *Rantzou* bad da og om et par, som hand og fick, men da hand tog een deraf at bide paa, fornam hand at det var Kridt overtrackt med sukker (hvorudi Suckerbagerens uagtsomhed vel har været skyld), og da *Rantzou* fornam det, spyttede hand det strax i alles paasyndelighed i Hertugens øyne.¹⁾

.

¹⁾ Den omhandlede unge Adelsmand er formodentlig den Henrik Rantzau til Būrau, der opføres i Hofmans Danske Adelsmænd, 1ste Deel Tab. II ad S. 71 som dræbt 1727 [efter Prof. T. Becker d. 28de Maj] i Paris i en Duel af Hertugen af Usez, Søn af Hertugen af Crussolle

. I denne sidste Maaned besaae ieg og i *Paris* alt hvad ieg kunde, som forhen kunde være glemmt, ieg gjorde og nogle *excursiones botanicas* endnu med *Professor Jussieu* og hands følge, ieg besaae og adskillige *Laboratoria* i Staden, som Hr *Bolducs* paa *Hoff-apotecket*, hos Hr: *Apoteker Charras*, og hos *Apoteker Geoffroy*, Broder til *Professor Geoffroy*, hvilket sidste befaldt mig best, det var ret Net, der var meest *Furni portabiles* eller ovne som kunde flyttes, og de vare heele brændte af een meget *durabel materie* i een smuck *Form*. Jeg besøgte og vores Lands Mand dend berømte *Professor anatomie* ved det *Parisiske Universitet D. Winsløw*¹⁾, som hafde der antaget dend *Catholske Religion*, Det var een liden Mand af Væxt, men stor af Lærdom, i sær udi *anatomien*, dog kom hand mig noget *simpel* for i sit Væsen, og hand hafde een meget tyck og feed Kone, hand var meget artig imod mig og gick omkring med mig at viise mig adskilligt især *Le Theatre de St: Cosmo*, hvor *anatomien doceredes*, men i øvrigt *entretenerede* han mig paa *Fransk façon*, det er at være høfflig og tjenstvillig, men som de bød hand mig aldrig noget hvercken vaadt eller tørt; hand tilbød mig et *recommendations* brev til een *Abbé* som var Kongl: *Bibliothecarius* for at see det Kongl: *Bibliotheke*, som ieg og modtog, men for icke at komme allene just derhen tog ieg v: *Westen* og dend unge *Klöcker* med derhen som siden blev Raadmand og *Etats Raad* i *Kiøbenhafn*, derved blev vores *suite* noget anseelig, thi hand førte sig *magnifique*

¹⁾ Jacob Benignus Winsløw, født i Odense d. 17de April 1669, forlod i Aaret 1697 sit Fædreland for stedse og rejste til Paris, hvor han et Par Aar efter antog den katholske Tro. Han døde 1760 som Professor ved Universitetet i Paris. S. bl. A. Skand. Litt. Selsk. Skrifter 1815 S. 113 ff.

op i *Paris*, lod sig kalde *Baron*, holdt daglig sin *galante* Leye Karet med Kudsk og to tjenere i skønt *galoneret Livree*, og desuden een *Cammer* tiener, som bar sine *Drap d'ors* eller *d'argents* Vester¹⁾, udi denne *Mr. Klöckers ecqvipage* indfandt vi os alle hos den gode *Abbé*, der som een klog Mand saae paa *ecqvipagen* og var høflig, viiste os og alle vegne omkring, men iøvrigt merckede hand nock at vi icke just kunde regnes iblandt de Lærde. Bemeldte *Mr. Klöcker* bad mig i blant at spise med sig til Middag i et stort *Hotel*, hvor de hafde et sluttet Bord paa 24 *Personer*, og betalte for Maaltidet 1 *Rdlr*, og naar det skeedte afhændtede hand mig i sin smucke Vogn, gav mig een af sine tjenere til opvarthning ved Bordet, og dend dag maatte ieg lade mig og kalde *Baron*; thi alle som spiiste ved Bordet lode sig kalde Greve eller *Baron*, da de dog vare det lige saa meget som ieg; Da ieg saaledes een Dag spiiste der, hendte det sig at *perucquen* af tieneren i een hast blev nappet mig af hovedet og noget andet sadt paa igien, hvorpaa ieg hastig saae mig tilbage og omkring, og befandt alle de som spiiste ved Bordet i samme *moment* og *tempo* vare blevne bedeckede med Tyrckiske *Turbaner*, følgelig ieg med, saa ieg icke nocksom kunde forundre mig over alle disse unge Menniskers Forfængelighed og Narrerier. Tvende merckværdige Høytider, som aarlig forefalder i *Wersailles* og *Paris*, og forhen icke ere berørte, maae ieg endnu melde noget om; Første Pindse Dag i

¹⁾ Hermann Lengercken de Klöcker, Etatsraad, Assessor i Høiesteret, Vice-Borgermester i Kjøbenhavn, født 1706, død 1765, (s. foran S. 284 Note). Det er betegnende, at den samme Mand, der saaledes i sin Ungdom morede sig med at agere Baron, i 1757 erhvervede *Renouvellationspatent* paa sin Families tyske Adelskab og 3 Aar efter lod sig optage i den danske Adel; s. Moes Tidsskr. f. d. norske Personallistorie, Første Række S. 86 ff.

dette Aar holdt Kongen *ordens* Dag med sine Riddere af dend Hellig aand som sædvanlig, da Kongen og alle Ridderne udi deres *ordens habit* med megen pragt holdt een *Procession* til Slots Kircken og derfra tilbage igien efterat *Cardinal Fleury*, som dend gang var *Premier Ministre d'Etat*, selv hafde læst *Messen*, men førend de kom i Kircken *marcherede* først *Schweitzer Garden* neden ind i Kircken med Trommer og piber, og *Chevailler Garden* med Paucker og *Trompetter* oven paa for at besætte deres poster hvilcket gav een forfærdelig lyd og *resonantz* derudi; v. *Westen* og ieg vare komne ud til *Wersailles* at see denne Høytiid og kom ind i Kircken førend alting gick an, men medens Tienesten varede maatte vi bestandig ligge paa vore Knæe ligesom alle andre, ja Kongen med Ridderne selv, dog hafde vi udsøgt os et beqvemt stæd, hvor mand nøye kunde besee alting, Da *Messen* var til ende og Kongen med Ridderne gick ud af Kircken igien, gick vi bag efter, og da hændte det sig at vi mødte *Madame D'Aubigni* og hendes Frøcken Datter, da Moderen strax raabte til Datteren *Voila nos Gentils hommes Danois*, De fick da fat paa os og *reprocherede* os at vi efter løfte icke vare komne til Dem, og ieg *excuserede* os dermed at vi aldeles hafde glemt dend os givne *adresse*, som de sagde os paa nye, hvorved vi maatte love nu ufeilbar at komme til dem, men der blev dog intet af. Dend anden Høytiid var dend hos de *Catholske* allevegne indførte *Christi Legems Fæst* som hos de Tydske kaldes *Frohnleichnams Fæst* og hos de Franske *Fête Dieu*, og er en følge af den hos dem antagne uriimelige *Troes articul* om *Transsubstantiationen*, nemlig at Brødet, naar det *consecreres* til *alterens Sacramente*, mister derved sin *substantz* og Væsen, og forvandles virckelig til *Christi Legem* ja til *Christus*.

Selv, hvorfor de og indfatter saadant et *consecreret* Brød i een saa kaldet *Monstrantz* af Guld eller Sølv forgyldt og ofte med mange *juveler* besadt, hvilcket er formeret som een *Circul*, hvorudi Brødet er indfattet, med mange Straaler omgiven, og har een temmelig høy Fod, hvoraf een forvares i hvert *alter*, som i alle høye *Messer* opløstes for Folcket, og da af Meenigheden paa Knæ tilbedes; Denne Fæst, som indfalder ick længe efter Pindse Dag, er hos alle de *Catholske* meget høytidelig, og kand mand derfor nock tæncke, at dend i saa stor een *Catholsk* Stad som *Paris* maae være saa meget desto meere høytidelig, hvorfor ieg og her melder derom; Denne dag beklæder alle Folck deres huuse med *Tapeter* eller hvad de har at smykke det med, Gaderne bestrøes med Sand, grønt og deylige Blomster, med alle Klocker ringes og kimes bestandig og fra hver Stifts eller anden stor Sogne Kircke udgaaer een *Procession* een vis *tour* igiennem Staden, som bestaaer først af Kirckens Meenighed af begge Kiøn, dernæst og alle Muncke og Nonne *Closteres* lemmer som ligger i Sognet, alle syngende og med store hvide brændende Voxlys i hænderne, og endelig Kirckens Geistlighed, hvoraf dend Fornemste, af Biskoppelig eller anden Stand, under een kostbar Himmel bærer *Monstrantzen*, og er omgivet med 12 ringere Geistlige, 6 for og 6 bag, som bærer 12 Sølv Røgelse Kar udi Sølv lencker, hvormed de idelig berører *Monstrantzen* og dens *Porteur*, og maae de 6 foreste alliid *avancere* baglænds for ick at vende Ryggen dertil, Paa Gaderne ere hid og did mange *altere* oprettede, hvorved *Processionerne* standser og berører dem og med deres Røgelse kar tillige med *Pateren* som findes derved; Saadanne *Processioner* saae ieg dend dag vel 50, og der er een stor *æmulation* imellem Sognene, at det ene vil

have sin Himmel kostbarere end det andets, Nogle have endog Himler eller Buer, som ere sammensadte af bare sleben *Chrystal*, ja nogle besadte med adskillige slags Edelsteene, ieg løb og dend dag omkring for at see dem alle, saa ieg nær hafde løbet Veyret af mig, og da ieg endelig kom hiem igien i mit *Logis*, mødte min Vert mig i døren med det spørgsmaal paa Frandsk, Har I seet dend Gode Gud *Monsieur?*, hvortil ieg svarede ja ieg har vel seet 50, men derved saae han meget glubsk til mig, saa ieg i hast vendte Ordene om i munden og sagde at ieg meente 50 *Processioner*, hvorved hand viiste mig et mildere ansigt, og dermed hafde dette geistlige Spilleverck ende.

Foire St: Laurent maae ieg og icke glemme at melde et par Ord om, Det er et Marcket som holdes i Forstaden af dette Navn udi 4 uger, hvor der findes bestandig adskillige slags Skuespill, samt *priviligerede* Vertshuuse til høy Kort Spill, *item* leylighed til at *extravagere* i alle Laster, saa det er et *abominabelt* Marcket, og efter min tancke ingen ære for *Paris* at saadant aarlig vedlige holdes.

Til hvad *extraordinairt* der forefaldt medens ieg opholdt mig i *Franckerig*, veed ieg icke at henhøre noget andet merckværdigt end dette at Kong *Ludovic XVdes* Dronning, som var dend af *Pohlen* fordrevne Kong *Stanislai* Datter efter temmelig lang forventning kom første Gang i Barsel Seng med 2de *Princesser* Tvillinger, saa der blev anrettet stor *festivitet* i *Wersailles*, hvor alle fremmede *Ministri* hver med een stor *suite* toge ud at *gratulere*, og bleve der til Taffels, Samme Dag spranck alle Vandene i *Wersailles* have, som nu sielden skeer, thi naar de alle skal springe i 2 timer, koster det nu over 20000 Rd^{lr}, hvorfor ieg og icke forsømte at komme derud at bese-

det. — Hermed maae det være nock om mit ophold i *Paris*, og vil ieg nu skride til min Afreyse derfra, som ieg antraaede 18 *August* samme Aar med ligesaadan een Land *Carosse* som ieg var kommet med dertil, og betingede ieg mig stød i samme lige fra *Paris* til *Calais*; I blandt mine Reyse *Compagnons* var een *Pariser* Kiøbmand født i *Calais*, een meget artig Mand, dernæst een Kiøbmand af *Calais* dend forriges *Cousin*, og et meget kiønt ungt Menniske fra *Friderichshald* i *Norge* ved Navn *Andreas Trulsen Kahn*, hvoraf vi hafde meget spøg underveys, thi hand var særdeles munter men tillige alt for frie talende; Dend første Dag kom vi til *Beaumont* og *passerede* forbie *Montmorancy* Slot som tilhørte *Madame la Duchesse*, anden Dag kom vi igiennem *Beauvais* som har 3 à 4 skønne Kircker, og skal *Choret* af *Cathedral* Kircken holdes for det skønneste i *Franckerig*. Dend dag hafde vi 2de smaae *rencontres*, først at een Mand reed foran for vor *Carosse*, men hands hest vilde icke frem, saa at da vore heste gick deres *tour* frem, kom Manden med sin hest ind imellem og under vore heste, men da Mandens hest fornam dend Nød dend var udi, gjorde dend med et et gevaltigt Satz for at redde sig, og Manden blev fermt siddende paa hesten, saa at de slap begge uden synderlig skade, Dend anden *rencontre* var noget meere betydelig, Vi skulde *passere* een Vey som 20 à 30 Bønder hafde belagt med nye Broesteene, da nu vor tunge Vogn *derangerede* een deel af dend nye Broe, *attaquerede* Bønderne vores Kudsk og *Postillon* med steene saa de nær hafde giort det af med dem, hvorover Kiøbmanden af *Calais* tiltalte os alle i *Carossen*, *Messieurs* det bliver alvor, her er intet andet for vi maae alle ud for at true disse Bønder og frelse vore Folck, een hver tage med sig hvad gevær hand haver og

følge mig, ieg vil være Eders Anfører! Som sagt saa skeedte, hand gick for os med 2de ladte *pistoler*, een i hver haand og førte ordet med saadan *fermetet*, at Bønderne begyndte at frygte og lode os fare, og maae ieg sige at hand forstod mesterlig at sætte dette arbejd i Verck; om Aftenen kom vi til *Pois*, een Landsbye, og var meget slet *logerede*, om morgenen da *Mr. Kahn* vilde have flettet een pidsk i sit haar, bragte de ham een Smed, der paa det stæd *agerede* baade Menniske og heste *Doctor*, samt Barberer og *perucqmager*, som hialp ham dermed saa godt som hand kunde; Heromkring bygger de huuse af kridtstene, som de dog siger med tiden bliver haarde og *durables*, og hafde *Duchesse de Richelieux* der ladet opbygge et anseeligt Slot af samme steen; 3die Dagen anlangede vi over *Airennes* til *Abbeville*, som ligger i *provincen Picardie*, hvilcket Land er *pauvre* og biergigt, Bønderhusene ere slette, de taler et slet Maal, og betler meest alle; Naar mand kom til een Landsbye mødte Byens Børn os gierne alle uden for Byen for at tigge og de ledsagede os $\frac{1}{2}$ Miil bort igien immer syngende een Vise som deres *Curé* hafde lært dem, Dend 6te Dags aften kom vi endelig til *Calais*, som er een anseelig og net Stad, og befæstet baade ved Landsiden med adskillige *Forts* foruden det rette *Citadel*, men endog ved Søsiden ude i Vandet vel forvaret, ved Torvet er een smuck *Promenade*, og Taarnet paa dend store Kircke *paraderer* herlig, her har mand og *Ebbe* og *Flod*; Mig mødte her nogen Fortredelighed, dels med Toldbetienterne som *visiterer* skarpt, og forvolder een reysende mange unyttige Bekostninger, deels at min Vertinde, som omvexlede mine franske *Louis d'or*, og gav mig *Engelske Guinees* derfor, trackte mig

temmelig paa læsten; Jeg blev der ickun een Nat og *accorderede* strax om Morgenen tillige med andre med een Skipper, som skulde føre os *directe* til *London*, hvorhen Vinden var god, men da vi kom til Søes merckede vi først at hand hafde heste inden Borde, som hand skulde *debarquere* i *Douvre*, og derfor først maatte gaae derhen, hvorved vi meget blev *vexerede* og opholdte paa vores Reyse, thi vi kom saa sildig til *Douvre* at han ick strax kunde faae hestene udskibede, ick heller dend følgende Morgen førend Kl: 10, og altsaa maatte vi fremdeles blive liggende til om eftermiddagen Kl: 5 da Floden kom igien, at dend kunde hielpe os ud af hafnen igien; *Douvre* er et slet Stød, har een lang gade, een liden havn og et gammelt Slot paa et temmelig høyt Bierg, som er næsten ruineret, Disse Landbredder af Engelland kaldes *Dünes*, og ere bekiendte af deres Hviidhed og Høyde, Mand kand see dem i *Calais*, og de synes stedse at være nær skjønt de ere temmelig langt borte, Sundet er 8 Miile bred, Mand mercker her strax at mand er kommet i et andet Land, baade paa de *differentes* Bygninger, saa vel som paa Indvaanernes *differentes manières*. Denne, som var dend 8de Dags Aften, *prosequerede* vi vores Søs Reyse videre, men formedelst liden eller snart ingen Vind, bragte vi denne Nat, følgende Dag, som var vor Reyses 9de dag, og endnu dend 10de Dag hen til Søes indtil vi om aftenen Kl. 10 arriverede lige over for *Touret* i *London*, hvor vi og dend Nat maatte blive om Borde, og følgelig først paa vores Reyses 11te Dag ankom i Staden *London* selv, efter 4 Dages og 4 Nætters ophold paa Vandet. underveys kom vi forbie adskillige smaae artige Søs Stæder og havne, som hver, saa snart de seer et Skib komme, udsender een Seyls Baad med 4 Mand for at passe paa at ingen Told-

svig begaaes, og det følgende Stæd maae immer afløse det forrige stæds baad heele Veyen igiennem lige til *London*. Noget førend mand kommer ind i *Themse* Floden har mand ved venstre haand een anden Flod, kaldet *Mudois*, og ved indgangen til samme een Bye *Sernest* med et fast *Castel*, hvor mange Krigsskibe ligge, ofte 150 i Tallet; Vi passerede og samme steds forbie dend Engelske Flode som kom tilbage fra Øster Søen. Naar mand nu kommer ret ind i *Themse* Floden, saa er dend skønne *prospect* mand idelig har ubeskrivelig, deels fra Landsiderne, hvor der præsenterer sig snart een Stad, snart een Landsbye, snart et Lyst *Palais*, snart et Skibsbyggerie med een halv snees store Skibe paa Stabelen, snart et *Fonderie* eller Giethuus, Saa vel som det fortreffelige Søe *Invalides Hospital Greenvig* med meere, deels paa *Themse* Floden selv ved dend grusomme mængde store Kiøbmands Skibe, som ligger ordentlig *rangerte* paa begge sider af Floden lige op til det store Toldhuus, hvilcke ofte ere over 4000 i tallet, og *præsenterer* sig som een stor Skov jo meere mand nærmer sig til Staden; Endelig og dend treffelige *prospect* paa *Themsen* af denne Gamle, Store, prægtige og Riige Stad *London* selv, hvilket Syn er ret indtagende og fortryllende; Men denne Fornøjelse bliver igien temmelig formindsket naar mand nu vil forlade Skibet, thi da bliver mand et par dage igien opholdet inden mand kand faae sine Sager, og naar mand da endelig skal have dem, saa er der ingen ende paa deres *Visiteren*, thi de *visitere* alle eens Klæder, endog buxer, strømper og Skiorter, og vil borttage alt hvad der synes Nyt, ja disse ublue *Visiteurs* skaaner ick men forderver eens Sager, som arriverede mig med 2de *Casser*, hvorudi ieg vel indpacket førte med mig de planter ieg udi *jardin du Roy* i *Paris* hafde samlet,

hvilcke de med stor uforsigtighed igiennem vülede og for-
dervede mig meget deraf, og dog paalegger de een stor
Toldafgift, endskiønt mand intet har hvoraf dend bør
svares, og beklager mand sig derover leer de kun deraf
saa at min *entree* i *London* med Told og videre deraf,
dependerende udgifter indtil ieg kom i mit *logiment* kostede
mig vist over 1 *Guinne*, uden at ieg veed hvorfor, over
hvilcken Fortredelighed tillige med de andre forbemeldte
som mødte mig paa denne Reyse ieg icke var aldeles vel
til mode.

. . . Staden *London* med Forstæderne er uden tvifl dobbelt
saa lang som *Paris*, og ieg troer virckelig dend er saa
lang som fra *Nyekiøbing* til *Gaabens* Færge, men dend er
icke nær saa bred som *Paris*, endskiønt der paa dend
anden side af Themse Floden findes een deel Gader og
huuse, hvor og Ercke Bispen af *Canterbury* *residerer*,
Gaderne vare i dend tiid ieg var der meget ureene, dog
er der uden for huusene ved alle sider een plads paa 5
à 6 alens Brede belagt med store Flieser, og sadt afvisere
uden for at hindre Vognenes Kiørsel, hvor alle gaaende
passerer; Huusene ere næsten alle bygte af brendte Muur-
steen, og mange store Torve og *publicques* pladser findes
derudi; udi dend deel af Staden, som kaldes *Westmynster*,
opholder Hoffet og *Parlementet* sig, og dend *sorterer* under
Hoffets *jurisdiction*, men det egentlige gamle *London*, som
begynder ved *Temple Bar*, *dependerer* allene af *Lord*
Maire og hands *aldermans*. Fra hoved Gaderne gaaer
mange mindre Gader ned til *Themsen*, paa hvilcken Flod
ligger mod 5000 store Baade eller joller for at føre Folck
fra et *district* i Staden til et andet for billig Betalning,
hvilcke Baade alle ere *numererede*, og tør Rorskalen icke
tage meere end ham tilkommer, thi gjør hand det, og ieg

giver ham an efter hands *nummer* bliver hand strax afsadt; Lige saaledes forholder det sig med Hyre Kudskene, hvoraf er ligesaa stort et antall fordeelt over heele Staden, saa at saa snart ieg icke gider længer gaaet i Byen tilfods, og ickun vil lucke min mund op med det Ord *Coche*, er strax een til tjeneste.

Udi *London* er ellers 5 Stæder, hvor dend *Evangelisk Lutherske Religion* prædickes, 1) udi det *Lutherske Capel* udi *St: James Pallast*, som *Printz Georg* for sig stiftede, 2) dend *Danske Kircke* i *Wapping*, som *St: Magister Brinck* stiftede ved *Dronning Annes* og *Printz Jørgens* tilladelse, efter at hand hafde været *Feldt Proust* ved de 7000 Mand *Danske Troupper* i *Irland*.¹⁾ 3) dend *Svenske Lutherske Kircke*. 4) dend *Tydske Lutherske Kircke*; 5) Endelig var og een *Luthersk Forsamling* udi dend gamle forfaldne *Pallast* som kaldes *Savoyen*, udi hvilcken *Savoy de Reformerte* og hafde et *Tydske* og et *Fransk Capel*, og *Qvæckerne* hafde og der et forsamlings Stæd, hvorudi ieg een gang saae og hørte 3 à 4 efter haanden at træde frem og tale til Forsamlingen ligesom de meente *inspirationen* kom over dem til, thi i *Engelland* har alle *Secter* frihed at øve deres *religion* undtagen *Catholicquerne*, som ere meest under Tvang. Dend 2den *Octobr:* foretog ieg mig i Selskab med 3 andre af *Tydske nation* een liden lyst *Reyse* for at besee Landet; saa vel som de *Kongl: Lyst Slotte* og det berømte *universitet Oxfordt*;

 hvor vi ankom den 4 *Octobr:* til Middag, efterat vi aftenen tilforn hafde været i Frygt for Røvere, thi vi *passerede*

¹⁾ Se E. F. Wolff, Samlinger til Historien af den Danske og Norske Evangelisk-Lutherske Kirke i London. Kjøbenhavn 1802.

een Skov, og merckede at nogle *personer* inden for et Gierde een tiid lang fulgte os, og hafde Øie med os, men endelig forsvandt de og vi bleve uskadte. *Oxfordt* er af sit berømte *universitet* bekiendt nok i Verden, men Byen er icke just *considerabel*, De store *Collegia*, 21 à 22 i tallet, ere af saadan *magnificence* at mand icke finder deslige ved noget *universitet* i *Europa*; Ved hvert *Collegium* er et *Capell* og een stor *Hall* hvor *alumni* spiser; De Fornemste ere *College de Christ church*, hvor ieg foresandt een Dansk *Student* at bette, dernæst *College de la Reine*, *de Jesus*, *de Brassenrose*, *de Morton etc.*; hvilcke alle vare meest Nye opbygte;
 oven over *Bibliotheket* er een stor Sal af 3 længder, som de kalder *Picter Salen*, hvor paa alle sider findes mange *Portraits* af ældere og yngre Konger, Dronninger, Hertuger, Biskopper, *Doctorer* og *Professorer*, samt andre store og Lærde Folck, som har Stiftet og givet noget til *universitetet*, eller har været der i stor *renomme*; Midt udi dend Mittelste længde er oprettet *Dom: Thomæ Pembrochii*, *Cancellarii universitatis* hands *Statue* af *Metall* til Fods i Legems størrelse staaende paa een konstig *Marmor* Fod med et zierligt jerngitter om kring og med dette *symbolo*, *Dominus illuminatio mea*, som giver een smuck *parade*, Gibs Loftet i disse 3 Længder er ved alle sider *garneret* med een bred Rand af zierlig Gibs arbeyd, hvorudi ere indfattede 5 à 600 smaae *Portraiter* af alle bekiendte og berømte, gamle og yngre *authores* og store og lærde Mænd i alle Videnskaber udi smaae runde *Medaillons*, som *præsenterer* allene hovedet og ansigtet, med Navnene oven over, og Vaabenerne neden under, i blant hvilcke ieg og fandt vores Danske *Griffenfeldt*.

om morgenen d: 6 *Octobr:* begav vi os paa hjemreysen til *London*, og toge dend rette Lande Vey, hvor mand *passerede* kiønnere smaae Stæder, kom og hiem d: 7 Dito om Aftenen, men af Regn saaledes tilreedt at vi hafde icke een tør traad paa os, Veyen var 49 Engelske Miile, hvoraf 5 gaaer paa een Tydsk; Landet befaldt mig vel, thi skjønt ieg icke *passerede* synderlig Skov Egn, saa er dog heele Landet snart besadt med smaae Træer, der afdeler det ligesom i lutter haver; Stæderne i *Provincerne* ere ickun smaae, men Herbergerne og Vertshusene paa Lande Veyene ere rette *Paladser*.

For at melde noget om hvorledes ieg anlagde min Tiid udi de 10 à 11 uger ieg forblev i *London*, da opvartede ieg først ved min ankomst dend Danske *Envoye* Hr: *Baron Sölenthal*, og hafde een gang dend ære at spiise hos ham; hernæst var ieg i sær *recommenderet* til een meget berømt *Chymist*, ved Navn *Gottfried Hanckvitz*, een Tydsker af Geburt, som hafde *etableret* sig der som *Chymist*, thi *Apotekerne* deeler sig der udi *Chymister* og *simple Apotekere*, af hvilcke sidste findes nogle hundrede, som selv icke *præparerer* noget *Chymisk Medicament*, men hendter det hos *Chymisterne*; Denne Mand var een meget Forfaren, *curieux*, bemidlet og tillige omgiengelig Mand, som strax tilvendte mig sin yndest da hand saae ieg gierne vilde lære noget, men visse *Arcana* beholdt hand dog for sig selv, ellers *offererede* hand mig strax frie Adgang til hands *Laboratorium* naar ieg behagede, hvilcket ieg med fornøjelse og Tacksigelse imodtog og besøgte det gandske flittig; i ligemaade søgte ieg iefnlig et *Caffee* huus, hvor ieg hver eftermiddag kunde finde ham, for at *raisonnere* med ham om adskillige *Chymiske Ting*; Hands *Laboratorium* er det største og *curieuseste* som sees kand, der-

udi findes over 100 Ovne af alle de *inventioner* som til dend tiid vare bekiendte, ja denne gode Mand foretog sig endnu i sit 60de Aars alder een Reyse snart over heele *Europa* for at søge om hand kunde finde nogen slags *invention* af *Chymiske* Ovne og *processer*, som ham icke vare bevidste, udi dette hands *laboratorio* er i sær merkeligt at ald Lysningen derudi kom oven ned, og at der fandtes artige *inventioner* at afværge ald Røg derudi; I særdeleshed var hand berømt af sin skønne *Phosforo*, som hand selv meget geheimt *præparerede* af *urin* og andre *excrementer* tillige i saadan *perfection*, at hand til sidst støbte dend om i smaae stænger, som ingen har kundet giøre ham efter;
 hernæst fortiente hand og mange penge med at forfærdige og sælge nogle *Machiner* til at slucke en paakommen Ildbrand ved at kaste dem i ilden. Hand bad mig nogle gange til Bords, da ieg naar ieg blev indført i Spiise stuen altid forefandt hands Kones gamle Moder, hands Kone, og 3de smukke voxne Døttre i een Rad, som ieg strax maatte kysse efter landets Brug fra dend ældste til dend yngste, hvilcket arbeyd ved Begyndelsen icke var saa behageligt som tilsidst; Hand *regalerte* mig da ieg tog fra *London* med sit *Portrait* i Kaaber stucken, og med 2 stænger af sin *Phosphoro* til een afmindelse.

Udi *Chelsea Hospital* var og et ret artigt og stort *Laboratorium*, som ieg og iblandt besøgte; Jeg blev der bekiendt med een Doctor *Scheutzer*, der var som *Amanuensis* hos Ridder og Doctor *Hans Sloane*, og var een Søn af dend lærde Doctor *Scheutzer* udi *Zürck* i *Schweitz*, hand skaffede mig Adgang til at besee bemeldte Ridder *Sloanes* berømte *Naturalien* og *raritet Cabinet*, hvor der var mængde af alle slags, *Metaller*, *Ædelstene*, *Petrefacta*, *figureerte*

Steene, og een deel gamle smaae afguder, hvoraf nogle vare kostbare, dend ældgamle og gode Herre, som og var *Præsident* i *Collegio Medico*, sad og gick selv i sin Slobrock omkring og viiste os alting, da ieg hertil igien hafde taget et par gode Venner med mig, nemlig *Mons: Klöcker*, som nu og var kommet til *Engelland*, og *Mr: Stiefken*; I øvrigt maatte ieg anvende meget af min opholds tiid i *London* til at besee alting i denne store Stad, saa vel som paa Reysen til *Oxfordt*, som forhen er fortalt; Jeg logerte i *London* udi *Westmynster District*, og dend Danske Kircke ligger i een Forstad kaldet *Wapping*, som er vel langt fra hinanden, dog gick ieg til fods 2de gange derud at bivaane Guds Tienesten, ieg gick begge gange i en god skridt uden ophold, dend eene gang tilbragte ieg 2 $\frac{1}{4}$ time efter mit Uhr paa Vejen, og dend anden gang 2 timer, og dend Vej er icke nær dend heele Stads længde, hvoraf kand slutes hvor lang dend maae være;

Om Middagen spiste ieg i *London* hos een Tydsk Vert som var billig, og om Aftenen gick ieg gierne i een *Taverne*, hvor der paa dend tiid findes Østers Koner, tog mig 6 stk: østers for 1 *pens*, et hvedebrød for 1 *pens*, og een heel eller halv pæl hvid *Portugiser* viin, udi samme *Taverne* fandt ieg og i blant *Mr: Klöcker*, *Mr: Worm* og *Mr: Stiefken* som var hos *Sölenthal*, og da vi een gang vare der samlede og spøgede forefaldt denne *discours* imellem os, at *Mr: Klöcker* sagde til mig og *Stiefken*, hvad meener I vel at der skal blive af *Worm* i sine dage, hand har gaaet længe i *Latine Scole*, det kunde hand icke falte, siden har hand sidt paa min faders *Contoir*, det kunde hand heller icke begribe, nu har Faderen sendt ham til *Engelland* et see Kongens *Croning*, hvad mon det skulde hielpe ham? Men *Worm* svarede i sin Eenfoldighed,

lad mig kun først komme hiem igien, saa skal I nock see der skal blive noget af mig, Som sagt saa skeedte, thi da hand et aar derefter neppe var kommet hiem, blev hand strax *Justitz Raad* og *vice Borgemester* i *Kiøbenhafn*, førend *Klöcker* og vi andre blev til noget, som vel skeedte for at *soulagere* hands Fader Hr: Biskop *Worm* over dend skade hand hafde taget ved *Kiøbenhafns* Ildebrand.¹⁾ Det *extraordinair* merckværdige som forefaldt i *London* i dend tiid ieg opholdt mig der var Kong *Georg 2dens* og hands Dronnings Kroning, som skeedte først i *Novembr.*, for hvis skyld ieg og blev der nogle uger længere end ieg hafde foresadt mig; Denne Kroning var overmaade *solenne* og *magnificque*, Kongen og Dronningen gick ud af *Westmynster Hall* over dend *excessiv* store 4 kantede Plads som er der uden for og igiennem 2de Gader til fods til *Westmynster Kircke*, hvorhen hele Veyen var $\frac{1}{2}$ alen høyt fra jorden belagt med Bredder, og samme beklædte med rødt Klæde som omsider blev givet til priis, saa var og Veyen paa begge sider besadt med *Liv-guarder*, hvilcke igien vare omgivne med et gelender at ingen kunde trænge sig ind paa dem; Kongen og Dronningen bare icke deres *Croner* paa hovedet til Kircken men *Churhuer*; *Suiten* begyndtes med 24 smucke Jomfruer vel prydede, og med Kurver under Armene fulde af Blomster, hvormed de bestrøede Veyen; Dernæst et *Corps* prægtige *Paucker* og *Trompeter*, item et *Corps Herolder*, hvorpaa fulgte adskillige *Collegia en Corps*, hvor iblant *Lord Maire* med sine *aldermans*, Saa og de 24 Store Dommere af *Stor Britannien*, derefter kom Rigets *Pairs*, som ere *Baronerne*, *vice Comter*, *Comter*, *Marquis* og Hertuger tillige med deres *Damer*, nemlig

¹⁾ Michael Worm, Justitsaad og Borgemester i Kjøbenhavn, født 1704, død 1743, var en Søn af Sjællands Biskop Christen Worm.

Damerne af hver stand først for sig og siden *Herrerne*, som alle bære *Coronets*, men hafde samme i haanden til Kircken, og vare de alle klædte i lange røde Fløyels *Cronings* Kapper, foret med *Hermelin* og bundet med tykke Guldltitzer og qvaster, saa vare og *Damernes* klæder udyntede med utallige *juveler*, deels deres egne, deels og som de ved jøder hafde ladet forskrive fra andre Lande for imod een anseelig leye at bære dem denne Dag, ja mand vilde forsickre at Dronningens *habit* dend dag var besadt med *juveler* af 2 *Millioner Pund Sterlins* Værdie; Efter alle disse *Pairs* og deres *Damer* fulgte alle Stor *Britanniens* Bisper i deres Bispelige *Habit*, hernæst og Rigets høyeste Embeds Mænd, som *Cantzleren*, Skatmesterne, *Stats Secretairerne etc.*; fremdeles de 2de Ercke Biskopper af *Canterbury* og *Iorck*, hvoraf dend første bar *Bibelen*, ligesom *Cantzleren* forhen bar Lov Bogen, og endelig kom 3de store Herrer som *præsenterede* Hertugerne af *Aquitaniën*, *Bretagne* og *Normandien*, som tilforn har ligget under *Engelland*; Derpaa kom Dronningen under een *broderet* rød Fløyels Himmel, og Kongen ligesaa, hver for Sig, og begge omringede af een stor hob høye Herrer og andre ringere Betiente, hvilcke bleve efterfulgte af alle slags Hoffbetiente som sluttede *Trouppen*. Da de kom tilbage fra Kircken i samme *Ceremonie* hafde Kongen og Dronningen deres *Croner* paa hovedet, ligesom og alle *Pairs* og deres *Damer* deres *Coronets*. Denne Kronings dag søgte ieg ikke at komme i Kircken af frygt for Fare ved trængsel, men ieg var 4 dage forhen i Kircken for at beseë Thronerne og ald anden der giort anstalt, hvorved ieg tillige hørte dem prøve dend *Musicque* som ved Kroningen skulde opføres, hvilcken dend berømte *Hendel* med 2de *Secundanter dirigerede*, dertil hørte 130 *Musici*, og

deri blant 24 udvalgte Sangere, til hvilke var opbygget *Stellager* oven over og ved begge sider af det store *altere*, og skal dertil have været i Brug alle de slags *Musicaliske instrumenter*, som til dend tiid vare bekiendte, Men ieg kand icke sige at *Musicqven* befaldt mig, thi dend gjorde alt for stor *allarm*, og derfor icke var behagelig for mine Øren. Dend store Plads uden for *Westmynster Hall*, som paa alle sider var omgivet med huuse paa 3 à 4 *Etager*, var som mig synes det besynderligste mand dend dag kunde see, thi icke allene vare Vindeverne i alle Værelser opfyldte med Mennisker, men der var endog bæncke med gelender for bygget uden for huusene i mellem hver *Etages* Vindever, ja oven paa Tagene af huusene var af Tømmer og bredder opbygte 2 à 3 *Etager* med bæncke for Tilskuere, som maatte betale deres plads dyre, skjønt nogle saadanne *Stellager* brødes og Folck kom tilskade, som da betalte deres plads dyrest; Huus Eyere bortleyede dend dag alle deres Værelser ud til Pladsen og Gaderne som *suiten passerte* for 4, 8, 12 til 16 *Guinnees* ligesom Værelserne vare store til, Desuden var dend store aabne Plads saaledes opfyldt med Mennisker, at naar mand kastede et æble ud i blant dem, kunde det icke falde til jorden, saa der visselig var een Samling af Mennisker paa meere end 150000 i tallet; Dette var et forunderligt Syn, men forunderligst blev det da det Kongl: Herskab kom ohngefehr midt paa Pladsen, thi da gick disse Fryde Skrig an, *Vivat, God bless de Kingh, vivat God bless de Queen*, hvorved alle Mand Folck svingede deres hatte, og alle Fruentimmer deres hviide Tørklæder, hvilket Syn saaledes *frapperede* mig at ieg tabte baade Næse og Mund, glemte Herskabet og ald pragten for at betragte dette allene, ja ieg kand sige at det var det forunderligste Syn ieg har

seet i Verden, ieg hafde og nær kommet i fortred over det ieg selv glemte at svinge min hat, hvorover ieg fick et stød i Rycken bag fra, og mand begyndte at raabe *Jacobit*, saa ieg icke var seen at faae hatten af og svinge dend med; Paa begge sider af *Westmynster Hall* var mod Muuren opført som et *Amphi theatrum* af 12 bæncke med Gelender for, paa hver benck kunde sidde 24 *Personer* efter *Nº*, og hver plads paa bencken kostede 1 *Guinee*, Paa een af disse bencke hafde ieg mit Sæde, men ieg maatte indtage dette Sæde om aftenen Kl: 7 for *Cronings Dagen*, blive derpaa heele Natten, og til anden Aften Kl. 7 igien, thi ellers kunde ieg icke have kommet dertil, og ingen kunde reyse sig op af sit Sæde uden frygt for at blive styrtet hovedkulds ned i blant Pøbelen, mand maatte derfor forsyne sine Lommer med noget til at stille Hungeren og Tørsten; Kongen og Dronningen spiiste samme aften med alle *Pairs* Herrer og *Damer* i *Westmynster Hall*, hvor da efter gammel Skick een harnisket *Cavailler* rider ind i Hallen ved Tasselet og udfordrer een hver, som hafde noget imod dend nu kronede Konge og Dronning, at møde ham i een Eene Kamp, hvortil hand ud-kaster sin handske om nogen tør tage dend op, men ingen har vel paa dend tiid lyst dertil; I øvrigt blev Dagen sluttet med alle Klockers Ringning, med *Canonade* fra *Touret* og andensteds, og med *Illuminationer* i alle huuse og paa alle offentlige Pladser i Staden. Førend ieg forlader *London* maae ieg endnu anføre at deres *Opera* huus var forsynet med skønne *Acteurs* og *Actricer*, 40 udvalgte *Musici* opvartede derved, og *Engellænderne* vare saa *genereux*, at naar een Nye Sangerske gjør sin første Prøve, bliver hende over 1000 *Guinees* tilkøstet paa *Theatro*. Ellers kom det mig for i *London* at dend Engelske *Nation* er een Deel høyhiertet,

saa de seer gierne een Fremmed over skulderen, men har mand nogen *adresse* eller *recommendation* til dem, da beegner og *tracter* de een *galant*.

Saa snart forbemeldte Kongl: Kroning var forbie, antraaede ieg d: 11 November min Reyse fra *Engelland* til *Holland* med een Engelsk *Cofardie Captain*, som var ladt med *Spanisk Stück von Achten* til *Rotterdam*, og blev ieg forenet med ham om 1 *Guinee* for Sted i *Cahüten* ved *Transporten*, og daglig $\frac{1}{2}$ Engelsk *Species* for Kosten, ligesom hand fick af een deel andre *Passagers* af begge Kiøn, hvilcke vare meest *Hollandske* og *Tydske*, som *retournerede* fra *London*, efterat de hafde seet *Croningen*; Reysen, som vel icke var over 36 Miil over *Nord-Søen*, gick i Førstningen noget langsom af mangel paa Vind, saa vi tilbragte 6 dage derpaa, men da vi til sidst i een à 2 dage fick Sidevind, saa gick det deshurtigere, endskiøndt det tillige var saa sterckt et Veyr at endog alle Skibs Folckene tillige med *Passagererne* bleve meget Søe Syge, undtagen *Capitainen* og ieg, som got kunde spiise, og dricke ved Maaltidet vort Glas Viin, og i mellem een god *Punce* og *Philip*, da imidlertid de andre *Passagers* intet kunde nyde for deres Kostpenge, men hylede og skrege over deres Sygdom og over de fæle Bølger *Nord-Søen* giver i saadant oprørt Veyr, i det mand med een Bølge snart stiger mange alen høyt, snart igien syncker ligesaa dybt som i een Afgrund, hvilcket seer ret kyseligt ud, i sær naar Relingen ved Side Vind er lige med Vandet, og ofte under Vandet, ja Skibet i blant overskylles af Bølgen, Men *Capitainen* og ieg holdt os immer vel og vare ret fornøiede med hinanden at dend eene kunde gjøre dend anden Selskab; I blant *Passagererne* var een *Venetiansk* Kiøbmand, som i *London* hafde indkiøbt een stor *quantitet* af Guld Uhrer,

Guld-*Etuïs*, Guld *Tabatières* og andre *Galanterier*, hvilke hand een Dag viiste mig; thi denne Mand holdt sig stedse til mig fordiæ ieg kunde tale Fransk med ham, og hand kunde icke tale andet end *Italiensk* og Fransk, da de andre paa Skibet talede intet uden Engelsk, *Hollandsk* og Tydsk; Denne Mand bød *Capitainen*, som een dag hafde ladet hidse Top-Seilet, hvorved Skibet krængede saameget meer, at hand vilde betale ham 30 *Guinnees* om hand vilde lade det tage ned igien, men *Capitainen* svarede Ney det gjør ieg icke om I vilde give mig 100 *Guinnees*, ieg har een betydelig Ladning inde, og maae bruge Vinden aalt det Skibet kand taale, thi derom maae ieg fremvise min *journal* for hver time paa dagen, icke desto mindre maatte hand dog kort derefter tage Seylet ned, saa hand gierne kunde have fortient de 30 *Guinneer*; Samme tiid beklagede denne Mand sig jammerlig for mig over dend usunde Luft der var i *Cajüten*, saa vel som Uroen, formedelst alle *passagerernes* lidelige Breckning samt hylen og skrigen, hvorover ieg raadte ham at komme op paa decket i frie luft, thi ieg opholdt mig der gierne om dagen, men hand var icke saasnart krøbet op paa decket førend een Bølge overskyllede os, saa hands blaa *Damaskes* Sloprock med Guld Scherff, hvorudi hand var klædt paa skibet, blev ilde tilreedt; Da vi kom i mod de *Hollandske* Kyster kom een Lodtz os i møde, ved hvis Veyviisning dend gode Gud ledsagede os vel ind til *Dordtrect*, og saa snart vi vare komne i land, lovede vores *Venetianer* til *Jesus*, *Maria* og *Joseph* helligen at hand aldrig meere vilde begive sig paa saadan een Søe-Reyse
. *Haag* er een deylig men aaben Stad, hvorfor det og kaldes dend prægtigste Landsbye i Verden, thi det er fuldt af herlige *Paladser* og haver, her

Stadtholderen og de Herrer *General Staten* haver her deres Samling, ieg var og oppe at see dend Sal hvorudi de samles, hvorved icke var noget besynderligt at mercke, uden at midt i Salen stod et *ovalt* Bord, bedeckt med et Bordklæde af flint grønt Klæde med grønne fryndser, og omkring Bordet 7 Lehnstole med grønt overtrackte og paa Bagsmeck af hver Stoel var med Silcke udsyet et af de 7 forenede *Provincers* Vaaben, men dend som viiste mig omkring tiltalte mig med disse stolte ord, her ved dette Bord er mange *Potentater* i *Europa* saa vel som de andre Verdens deelee blevne foreskrevne Love; Jeg var og ude at besee *Rysviger* Slot, hvor dend *Rysvigske* Fred blev sluttet, *item* ude ved Strandbredden og samlede mig een deel artige Snegle huuse og andre *Conchas*, som ieg bragte hiem med mig; Dagen derefter tog ieg igien med een Skøyte til *Harlem*, som er een temmelig stor Stad, og er opfyldt med alle slags *Fabriquer* og *Manufacturer* og siden med een stor Seyls eller *Transports* Baad til *Amsterdam*. Om denne Store, Rige og Mægtige Stad kunde atter være meget at fortælle, men da ieg kom der forefandt ieg Brev fra min Sl: Fader, hvorudi hand berettede at hand var meget svag, og befalede mig at iile med min hiemreyse, hvorover ieg og icke forblev der længere end 11 Dage; ieg besøgte strax dend berømte *Apotecker* og *Materialist* Hr: *Seba*, som i *Amsterdam* kaldes dend Tydske *Apotecker*, til hvilcken ieg hafde *recommendation*, hand var een Mand paa nogle Tønder Guld, og hafde een meget vidtløftig handel med *Material* Vare, i sær var hand bekiendt af sit herlige *Naturalien* og *raritet Cabinet*, som ieg anmodede ham om at vise mig, men da hand hørte mit Navn var *Seidelin*, spurte hand strax hvad var Deres Faders Navn; og da ieg nævnte hands Navn *Friderich Seidelin*,

spurte hand strax igien Er hand endnu levende? og videre hvorledes lever hand? og da hand det hørte sagde hand Ey det er mig meget kiært, Deres Fader og ieg har været fortroelige Venner i vores unge dage, vi *serverte* paa een tiid i *Nürnberg*, og for Deres Hr: Faders skyld er ieg dem gierne til Villighed i alt hvad ieg kand, men hvad mit *Cabinet* angaaer, da er det vidtløftigt, og til at besee det ret udfordres een deel tid, som formedelst mine handels forretninger er mig meget kostbar, dog vil ieg af hver dag opofre een time dertil for at efterkomme deres Begiering, nemlig fra 4 til 5 Eftermiddag, om De paa dend tiid vil komme til mig, ieg tackede da mangfoldig, og kom til ham 7 dage i rad til dend benævnte time, hvorved jeg ret fornøiede min *Curiositet*, og maae tilstaae det var det største og deyligste *Naturalien Cabinet* ieg endnu hafde seet, i sær vare hands *indianiske Conchilier* og Snecker overmaade deylige og store, og viiste hand mig nogle, hvoraf hand vurderte et par for 600 à 1000 Gylden, Fortalte mig og at *Czar Peter* 1ste af Rusland hafde afkiøbt ham hands første Samling for 70000 Gylden, men at hand holdt denne Samling for 4re gange saa kostbar, Een særdeles *curieux* og *rar* Samling fandtes og her af alle slags Frugter, som hængte i *Chrystal* Glas i *Spiritu*, og hafde vel Frugternes *form*, men var intet andet end Frugtens *Parenchima* eller *Textur* af alle dends grovere og finere *Fibris*, som sammenholder Frugternes Saft, og øvrige *Carnose* og *terrestiske* deele, hvilcke alle derfra tillige med skallen meget konstig og ubegribelig vare *separerede*, saa dend heele Væv af alle *fibris* var saa tydelig, og paa nogle tusinde stæder giennemsigtig, med forundring at betragte, heldst da dend var saa heel *conserveret*, at dend endnu kunde *præsentere* Frugtens *Form* og Skickelse; Ellers var

denne gode Mand ved ald sin riigdom meget *oeconomisk*, hand bød mig een gang til Bords, men bestilte mig at møde ham paa Børsen ved Børs Tiden, da hand nu gick hiem derfra, kiøbte hand underveys i sit tørklæde een Bæt maadelige *Aborrer*, hvilcke hand lod afkaage med een *Vater-sauce* efter *Hollandsk* maade, og dertil hafde hand een stegt Gaas, men intet meere, endskiønt hand hafde begge sine Sønner med til Bords, som begge vare *Materialister*, Vi spiiste i Kiøckenet, som dog var meget *propre*.

Hollænderne ere til Søefarten hengivne, og de fortiener og derved stor Rigdom, og iøvrigt ere de Ærlige, Arbejdssomme, *oeconomiske* og reenlige Folck, hvilcken sidste *qualitet* gaaer saa vidt at de bruger spytte pottes paa deres Borde for icke at spytte paa Gulvet, og har ieg nogle gange med latter seet i de store *Caffee* huuse, at vel 30 *Personer* i een kreds kand omringe *Caminen* ved *Tabackspiben* i munden, og naar de spytter, kand dend som sidder længst derfra lige saa vel treffe at spytte lige i ilden som dend der sidder næst hos, saa at Ilden knager og brager uden ophold.

Mod enden af *November* Maaned omtrent antraaede ieg min afreyse fra *Amsterdam* efter nogles raad med dend saa kaldte *Oxen Post*, som gaaer over *Norden*, *Ammersfordt*, *Osnabryck* i *Westphalen*, og det *Hannoverske* til *Hamborg*, Men det var een slet *voiture* og dend ubehageligste aarets tiid, Posten gick Dag og Nat foed for foed, Veyret var med Regn, Blæst og Snee meget ont, og Veyen icke mindre ond, saa ieg ved de lange mørcke nætter leed saa meget ont af Sult og Kulde at ieg sad paa Vognen og peeb som een Rotte, Men ieg kom Gud skee lov dog vel til *Hamborg*, hvor ieg blev igien forfrisket,

og af min Sl: Faders *Correspondenter* vel i modtaget, og som ieg der forefandt Brev at min K: Fader begyndte at komme sig noget igien, blev ieg i 14 dage, og *divterede* mig noget efter min reyses Besværligheder med deres *Opera* og *Comedier*, lod mig og sye et par Klædninger, og forsynede mig ellers med et og andet, som ieg til min hjemreise havde fornøden, Men her var ieg nær geraadet i saadanne stricker, som ieg paa alle mine Reyser hidtil havde vel vogtet mig for, Anledningen hertil var denne at ieg der forefandt een af mine forrige *Condiscipler* paa Hoffapotecket i *Kiøbenhafn*, ved navn *Oldenborg*, hvis Søster var dend i *Hamborg* og *Kiøbenhafn* saa vel bekiendte *Madame Kayserin*, Deres Fader havde været Ober alter i *Hamborg*, og de vare af Hoffapotecker *Beckers* Forvandtskab¹⁾, men nu vare *Mad: Kayserin* og hendes Datter *Actricer* ved *Opera* i *Hamborg*; Denne min gamle Ven *inviterede* mig da en dag paa *Caffee* hos hands Søster, som ieg imodtog, og da ieg kom der saae ieg at de boede got og førte sig *galant* op, efter *Caffeen* *divterede* Datteren mig med at synge *Arier*, og at *accompagnere* Sangen med sit *Clav: symbol*, saa at ieg mod aften fornøyet tog afskeed fra dem, men et par dage derefter blev ieg igien *inviteret* af dem til Middag, og da ieg kom der fandt ieg icke min Ven *Oldenborg*, men een anden høy og *robust* Mand, som var meget artig, snacksom og vel klædt, vi spiiste da og bleve vel *tracterte*, men efter Maaltidet toge de Betalning derfor paa saadan Maade, at de foresloge at

¹⁾ Dette »Forvandtskab» indskrænkede sig til, at Hofapotheker Beckers Cousine var gift med Oberalterens Broder, der var Apotheker i Nyborg. De omtalte »Actricer» af Navnet Kayser ere maaskee de samme der nævnes i Overskou, Den danske Skueplads, 1ste Deel, S. 150.

spille et slag kort til tiids fordriv, og da ieg *refuserede* det, brugte de mange *galante*, konstige og til syne ærlige *persuasioner* for at *engagere* mig, saa ieg maatte deran, men uagtet de i førstningen lode mig vinde lidet, saa varede det dog ikke $\frac{1}{2}$ *quarteer* førend ieg var af med 2de *Spec: ducater* og 1 *Rd^{lr}* i smaae Mynt, ieg merckede og strax at denne Mand var en *Philou*, hvorforre ieg med eens afbrød spillet sigende, at ieg aldeles ingen *inclination* hafde til Spill, men dersom Jomfruen vilde endnu fornøye mig med et par *Arier*, vilde ieg være hende meget *obligeret*, desuden skulde ieg efter aftale *præcise* Klocken 5 møde hos een vis Kiøbmand, som icke maatte feyle, saa ieg paa dend maade slap af deres Klør uden videre Tab. Derefter tog ieg i *Decembr:* med dend *Hamborger* agende Post til *Odense* i *Fyen*, thi *Agent v: Westen* og hands Frue Moder, som dend tiid hafde *Apotecket* der, hafde ved skrivelse anmodet mig om, at ieg paa min hiemreyse igiennem *Odense* vilde opholde mig hos dem een 14 dags tiid, hvilcket ieg og hafde maat love dem; Da ieg nu ankom til *Odense*, forefandt ieg der min ældste K: Broder, som dend tiid var kaldet, og blev der *ordineret* til Sogne Præst for *Gluslunde* og *Groeshauge* Meenigheder i *Lolland*, og Frue *Bless, v: Westens* Moder¹⁾, som var een meget *ferm* Kone, tog meget venligen og kiærligen i mod mig, og beviiste mig ald muelig *estime*, og *confidence*, hun *tracterte* mig prægtig, og som *Fyen* er bekiendt for Backelse Landet, saa kand ieg og sige at dend gode Frue i de 14 dage ieg var der hver dag til Froekost, middag og Aften hafde et nyt slags Bagverck at *præsenterere* mig, hun bragte mangan een time hen med at sidde og snakke med mig allene,

¹⁾ Hun ægtede nemlig efter sin første Mands Død Borgemester Christian Ulrik Bless i Odense.

sagde at hendes Søn havde været lykkelig, i det hand i mig havde haft saa troe en Ven udenlands, hand havde og nocksom berømmet mig, og hun maatte og sige da hun havde lært at kiende mig, at dersom hun kunde faae saadan en Svieger Søn som ieg, da vilde hun skattere sig lykkelig.

Da min Kiære Broder var bleven der færdig toge vi tilsammen hiem, først til *Nyborg*, hvorhen Raadmand *Grube* i *Odense* og v: *Westen* convoyerede os til hest, dernæst over *Belthet*, *Corsoer*, *Nested* og *Wordingborg* til *Nykjøbing*, hvor ieg med ham arriverede d: 8 *Januarij* 1728, 1728. og fandt min Kiære nu Salige Fader vel Sengeliggende, dog nogenledes *restitueret*.

Gud være ævig lovet, som paa denne 6 Aars lange Reyse med sin gode Aand stedse har opholdt mig i sin sande Frygt, og bevarede mig fra Forførelse og grove Synder, beskierede mig god Helbred, lod mig alle vegne finde leylighed at see og lære noget, tilvendte mig alles yndest, ledsagede mig ved sine hellige Engle lykkelig og uskadt igiennem saa mange fremmede Lande og endelig forundte mig igien dend glæde at see mine Kiære Forældre, mine gode Venner, og mit Kiære Fæderne Land!

Anden Deel.

Hvad angaaer mit øvrige Levnets Løb her i mit Fæderne Land efter min hjemkomst fra fremmede Lande, da er det mærckværdigste deraf indført i dend forgyldte Bog som min Salig Fader har efterladt, hvilcken findes i mit *Chatol*, og hvad ellers er *passeret*, som hertil kunde henhøre, da er deraf nu det meeste glemt, eftersom over 50 Aar siden dend tiid ved Guds Naade ere forløbne, og det nu i min saa høye Alder vil blive mig vanskeligt at samle noget ordentligt om det som ey har været optegnet, dog vil ieg forsøge saa kort som mueligt at anføre hvad ieg heraf kand erindre.

Saa snart min Kiære Salig Fader efter min hjemkomst nogenledes var kommen til sin Helbred igien, efterlod hand icke nøye at *sondere* mig hvorledes ieg aalevegne hafde anlagt min tiid, og hvad ieg *in arte*, Sprog etc: hafde *profiteret*, eftersaae og mine *manuscripta* og min fra *Paris* hjembragte Samling af *Planter*, saa vel som og ald min øvrige meget smucke dog tarvelige *ecquipage*, hvorover hand til sidst udbød med disse Ord, Min Kiære Søn! ieg maae til din *satisfaction* tilstaae, at du fuldkommen har fornøyet mig, og ieg har icke aarsag at fortryde det allermindeste af det ieg har anvendt paa dig, ieg seer at du i alle maader trolig har efterfulgt mine Formaninger, Gud velsigne dig fremdeles med alt det gode Hand lover Lydige Børn.

Min Føde Bye kom mig ved min hjemkomst noget ringe for, saa ieg hafde ickun liden lyst til at blive der, men ønskede mig, om Gud saa behagede, et bedre Stæd til min *etablissement*, og heldst i *Kiøbenhafn* om leylighed dertil kunde falde.

Imidlertid indløb Brev til min Sl: Fader og mig fra afg: *Cancellie* Raad og Hoff *Medici* D: *Heerfordts* Encke Frue med tilbud om ieg icke vilde handle med hende om det *privilegerede Apotecke* i *Helsingør*, som hende efter forrige *Apoteker* *Peckel* formedelst Gield var bleven tilhørende, hvorfor ieg med min Sl: Faders *Consens* reyste til *Helsingør* for at besee samme, men endskiønt Byen nock befaldt mig, saa befaldt mig *Apotecket* dog icke, eftersom det ved dend forrige Mands *negligence* gandske var kommet i *decadence*, og desuden var *Kiøbenhafn* saa nær, at ventelig de meeste vilde forsyne sig med *Medicamenter* derfra, som de nu vare komne i Vane med, hvorfor ieg i Guds Navn *resolverede* at *abandonnere* dette Forslag og at reyse med uforrettet sag hiem igien.

Udi *Octobr*: Maaned i dette Aar 1728 indfaldt *Kiøbenhafns* ulykkelige Ilde Brand, hvorved min Kiære Fader tog 3 til 4000 Rd^{ls} Skade; Min Lære *Patron* Hr: Hoff *Apoteker* *Becker* og Hr: *Apoteker* *Winther* mistede og begges deres Huuse og *Apoteker*; Herr *Becker* forlangte da ved skrivelse af min K: Fader og mig at ieg vilde komme over til ham og hielpe ham med de *vasis* han hafde reddet at faae i hast et *Apotecke* igien oprettet i et huus paa *Amager* Torv, som kaldtes dend blaae haand, indtil hand selv igien kunde opbygge sin Gaard, paa det hand nogenledes kunde komme i Næring igien, hvilcken hands Begiæring ieg og med min K: Faders villie efterkom, men da ieg ankom hos ham, kunde hand icke *logere* mig, saa ieg maatte ud-bede mig *logiment* hos min K: Farbroder, hvor ieg var om Natten og om Dagen hos Hr: *Becker*, og *assisterede* ham saaledes indtil i *April* 1729, fick og i een hast et *Apotecke* oprettet, saadan som det kunde blive, dog saaledes at hand igien kunde betiene Hoffet og Byen, thi hand

hafde reddet een heel deel *vasa*, *Materialier* og *Medicamenter* i sine gevælbte Kieldere, som med jerndøre vare forvarede; Hr: *Apotecker Winther* blev ved denne ulykke saaledes nedslagen, at hand i dend tiid sendte mig een dag Bud, og lod bede ieg vilde besøge ham, og da ieg kom *proponerede* hand mig, at hand vilde overlade mig sin afbrændte Plads og *Privilegium*, naar min Fader derimod vilde overlade ham *Nyekiøbings Apotecke* saaledes som de derom kunde foreenes eftersom hand nu var for gammel til at bygge, udi hvilcken *accord* min St: Fader for min skyld vel icke vegrede sig ved at *entrere*, endskiønt det hafde sine vanskeligheder, men hand betænckte sig dog noget længe, og da hands *resolution* endelig indløb hafde Hr: *Winther* igien betænkt sig, saa at dette Forslag etter Guds behagelige Villie icke heller fick nogen fremgang.

Min K: St: Fader var dette Foraar igien bleven meget svag af *podagra*, som hand i sine sidste leve aar aarlig hafde anstød af, ieg var og i denne tiid bleven angrebet af een ond *Tertian* Feber, som Liv *Medicus Etats* Raad *Laub* snart icke formaaede at *curere*, endskiønt ieg brugte *China*, og da min K: Faders Sygdom tog over haand, saa mand ventede icke hand levede, kom min Salig Farbroder op paa mit *Cammer* een Fredag aften dend 26 *April*, som var min onde dag efter at *Paroxysmus* var ovre, og sagde til mig, Kiære *Seidelin!* her er Brev at Eders Fader icke kand leve, og hand længes hiertelig efter at tale med Eder, Tør I *resolvere* til at tage hiem, saa vil ieg følge med Eder, og tage mine heste og Vogn, thi ieg vilde dog gierne tale med min K: Broder førend hand døde? ieg svarede da ja dersom Kiære Farbroder vil have dend Godhed at tage med, da *resolverer* ieg i Guds Navn dertil;

hvorpaa hand strax tog op i *Cancelliet* for at bede om Forlov, og om Morgenens derpaa begav vi os paa Reysen, men kom dend dag icke længer end til *Windbye holt*, her hafde de intet at give os at dricke uden meget brancket Øll, hvoraf ieg drack vel siden ieg hafde stor tørst, og ieg troer det *curerede* min Feber, thi da vi om morgenens gav os paa reysen igien, og tiden var at min Feber skulde komme, blev dend ude, saa vi Søndag Aften lykkelig kom til *Nyekiøbing*, og fandt min Kiære Fader endnu levende, men hand overgav mig strax sit Huus og *Apotecke* med alle Nøgler og tilhørende for 2200 Rd^{lr}, hvormed min Stif Moder og mine Brødre vare fornøiede, og min K: Farbroder forfattede alting ordentlig i pennen, saa ieg ved Guds *direction* og saa vel min St: Faders som alle Venners ønske ligesom blev nødt til at være min K: Faders *Successor*, skjønt ieg dend gang icke hafde nogen særdeles Lyst dertil; Mandagen derpaa d: 29 *April* behagede det 1729. Gud ved een Salig Død herfra at bortkalde min Kiære Fader til sit himmelske Riges herlighed udi hands 63de Aars alder.

Efter at min St: Faders Liigfærd hæderlig var besørget reyste ieg til *Kiøbenhafn* igien for at lade mig efter Kongl: Forordning *examinere*, som skeedte af *Decano Facultatis Medicæ*, Dr: *Georgio Frederico Franco de Franckenau*, *Etats Raad* Dr: og *Professore Medicinæ Johanne de Buchvaldt*, og Kongl: *Privilegeret Apoteker Andreas Winther*, af hvilcke ieg erholdt et berømmeligt *Testimonium*, og siden derpaa af hands Kongl: *Majestet Kong Friderich 4de* Bestalning med *Privilegio* at være allene *Apoteker* udi *Nyekiøbing* i *Falster*; Mine *Examinatores* viiste sig meget artig imod mig, thi da begge *Professorerne* hafde endet deres *qvæstioner* bærede *Decanus* mig med et temmelig

langt og herlig *Elogio*, og da Hr: *Apoteker Winther* endnu ikke havde expederet mig, og ieg derover sagde til ham, Hr: *Winther Touren* er nu til dem, og ieg venter at de og bærer mig med nogle *qvæstioner*, svarede hand Ey min k. *Seidelin* vi kiender hinanden vel, Gid vi havde mange saadanne *Apotekere* i *Dannemarc* som De! ieg har intet mere at spørge; Dagen deretter bærede begge *Professorerne* mig med een *gratulations visite* i min K: Farbroders huus, hvilcket ieg ikke havde ventet, siden ieg ved *Examén* ikke havde *tracteret* med *Confect* og Rinsk viin efter indførte sædvane, og ieg *offererede* hver af dem ey meere end een *Rosenobel*.

Da ieg var *retourneret* fra *Kiøbenhafn* vare min Stif Moder, mine Brødre og ieg *occuperede* med at Skifte efter min St: Fader, alle som Myndige, thi min yngste K: Broder havde faaet Myndigheds Brev, og ved sammes Udfald blev min deel for Møderne Arv som stod i Boet, for Fæderne Arv, for Arv efter 2de Søstre med Renter, og endelig for 1 gave af min St: Far Moder, i alt tilsammen ohngefehr dend *summa* 3700 Rd^{lr}, for hvilcken Velsignelse ieg takkede Gud og mine K: Forældre i deres Grav, thi det var got at der efter dend lidte Skade ved *Kiøbenhafns* Ilde brand endnu kunde være saa meget til overs; Men ieg indsaae dog nock at dermed ikke kunde gøres nogen *figures*, heldst da mit levebrød var kun maadeligt, og *Apotekets* Gaard udfordrede stor *reparation*, ieg og ikke endnu kunde vide, om Gud mig ved Giftermaal noget meere vilde beskiære, saa at een god *Oeconomie* var høylig fornøden, hvilcken ieg da og besluttede at beflitte mig paa, Gud har og Naadigst velsignet denne min Flid, saa at min tilstand tiid elter anden er bleven forbedret.

Udi dette Aar 1729 ved Sommertiid var Kong *Friderich*

dend 4de sidste gang her paa *Nykiøbings* Slot, tillige med sin Dronning *Anna Sophia* og Gros *Cantzleren*, Grev *Holst*, Grev *Laurvig* og andre med deres *Damer*, Efter Hoff *Fou-rerens* anstalter vilde Herskabet komme hertil een Mandag, men da det Løverdagen tilforn var kommet til *Wording-borg*, og fandt Vinden meget *favorabel* til *Falster*, *resol-verede* Kongen strax at tage over, men forefandt da og ved sin uformodentlige ankomst hvercken høye eller lave Betientere for sig, icke heller Befordring for *suiten*, og de Kongl: Vogne kunde ey heller saa hastig komme over, saa at Kongen og Dronningen maatte betiene sig af Færge-mandens *Thiellesens Chaise*, og *Ministerne* kom drattendes paa *ordinaire* Bønder Vogne, som i een hast kunde blive samlede; Vore Præster Proust *Flindt* og Hr: *Busch* præ-dickedede for Kongen om Søndagen, og efter at Kongen hafde mynstret *Cavailleriet* tog hand igien tilbage.

Nesten 1 Aars tiid efter at ieg hafde antaget mit *Apo-tecke* og egen huusholdning *resolvede* ieg i Guds Navn til at begive mig i Ægtestanden, og blev efter inderlig Guds paakaldelse mit hierte bøyet til at elske Velædle Hr: *Berthel Wichmand*, *Proprietair* til *Engestofte* Gaard i *Lolland* og *Negotiant* i *Nyekiøbing*, hands ældst levende Datter, Jomfrue *Elisabeth Catharina Wichmand*, som da ickun var 16 Aar gammel, og da min Begiering om hende af^{te} hendes Forældre og hende selv med ald kiærlighed og fornøjelse blev imodtaget, stod vores Bryllup udi Deres huus heri *Nyekiøbing* d: 18 *Julij* 1730, og det i een lyck- 1730. salig time, thi dend da ved Guds Forsyn sluttete kiærlige Forbindelse i mellem os vedvarer ved Hands Naade endnu da ieg skriver dette, og under Gud os fremdeles Livet indtil d: 18 *Julij* i dette Aar 1780, saa have vi levet i Ægteskab tilsammen udi 50 Aar.

Min Salig Farbroder vilde gierne haft at ieg skulde været Borgemester i *Nyekiøbing* til min Bryllupsdag, thi hand skrev mig i dend tiid til at hands Søn, som hafde *gratias Contoiret* i *Cancelliet*, hafde fortalt ham at Borgemester *Flindt* i *Nyekiøbing* hafde begiert sin *dimission*, og at Stifts Amtmand *Reichou* *recommenderede* een ved Navn *Niels Hammer*, men dersom ieg hafde lyst til at være det, da bad hand ieg vilde lade ham det vide, da hand i saa fald haabede at kunde skaffe mig det, men ieg betackede mig og svarede at det skulde være mig kiært dersom hand kunde skaffe mig det med et tillæg af 200 Rd^{lr} aarlig Løn, hvis icke, saa kunde det icke være mig tienligt at bebyrdes dermed.

.
 (Der) indløb Brev til mig fra Hr: *Etats* Raad *Laub*, hvorudi hand *inviterede* mig at komme over til *Kiøbenhafn* for at afhandle ham og de andre *Scharffenbergiske* Arvinger deres St: Moders efterladte *Apotecke*, hand berettede derved at Arvingerne efter deres St: Moders ønske gierne hafde overladt *Apotecket* til den der værende *Provisor Mr: Hagen*, dersom hand enten hafde haft Raad til at betale noget derpaa eller kunde stille antagelig *caution* men det lod som begge deele feylede, saa, at *Laub* icke saae, at de med sikkerhed for de umyndige vel kunde *entrere* med ham, hvorfor hand heller ønskede at ieg vilde købe deres *Apotecke* og overlade *Mr: Hagen* mit igien, hvortil da vel blev Raad; Jeg *resolverede* da strax at reyse der over i det fulde Forsæt at købe, men da ieg kom der, og mand merckede det blev alvor, *intercederede* *Mr: Hagens Patron* Herr *Etats* Raad *Eichel* saa sterckt for ham hos arvingerne, ja tilbød sig at udbetale een anseelig *summa* paa *Apotecket* paa det arvingerne kunde være i

sikkerhed, saa at handelen med mig derover blev reent til side sadt, og *Mr: Hagen* fick *Apotecket*, dog table arvingerne derved 1000 Rd^r, thi hand fick *Apotecket* for 1000 ringere end ieg hafde faaet det, og hand hafde vel faaet det endnu 1000 ringere dersom ieg icke var kommet imellem; Imidlertid maatte ieg med uforrettet sag reyse hiem igien, og kand ieg icke negte at ieg herved blev noget fortabt, dog søgte ieg at sætte mit Sind i Rolighed igien ved eftertancke om at intet skeer uden efter Guds allviise *direction*, hvormed ieg burde være fornøyet, sluttede og at det maatte være Hands behagelige Villie at ieg skulde være og blive min Sl: Faders *Successor*, og at hand ved *Nyekiøbings Apothecke* ligesaa vel kunde opholde mig som hand hafde opholdet min Sl: Fader derved, *item* at Guds Frygt med Nøysomhed var een stor Vinding, dog fattede ieg derover een temmelig *degout* for *Kiøbenhafn*, saa at ieg icke hafde lyst til at komme der i 15 Aar derefter, ja da min Salig Farbroder, som var een *Directeur* for *Weissen* huuset; sidst i dette samme Aar lod mig underhaanden vide at der skulde oprettes et *Apotecke*, og at mand dertil søgte een dygtig *Apotecker* imod 300 Rd^r aarlig Løn foruden Løn for Svendene og Kostpenge for de behøvende Svenne og drenge samt andre fornødne Folck, og derfor forespurdte sig om ieg hafde lyst dertil, da hand vilde stræbe og haabede at kunne skaffe mig det, *refuserede* ieg det aldeles, og tackede allene for hands gode omsorg for mig.

Dend 8 *November* udi dette samme 1731te aar velsignede Gud mig og min Kiære Hustrue udi vores Ægteskab med een ung Datter, som ved hendes hellige Daab blev kaldet *Karen* efter min fromme Sl: Moder; . . . Denne vores liden Datter blev baaren til Daaben af hendes Beste Moder *Mad: Bodel Catharina Wichmands*, Min Kones K:

Faster Mad: *Fritzger* holdt *Christen* huen, og ellers vare Faddere Jomfrue *Catharina Malene Smidt*, Hr: Borgemester *Claus Flindt*, min K: Broder Hr: *Hans Seidelin* og min Kones K: Broder Mr: *Hans Wichmand*.

Udi Sommeren anno 1732 besøgte Kong *Christian* dend Siette *Falster* tillige med sin Dronning *Sophia Magdalena*, samt *Princesse Sophie Hedevig* og een deel høye Herrer og Damer, dette var og dend sidste gang vort *Nyekiøbings* Slot hafde dend ære at *logere* een Dansk Dronning, som mand dog dend gang icke tænckte det skulde blive; Til det Kongl: Herskabs ankomst hafde nogen af *Nyekiøbings* Indbyggere, hvori blant og ieg var, ladet een liden smuckt udziret ære-Port oprette ved enden af Dammens *allee*, hvor igiennem det Kongl: Herskab *passerede*, og ved Porten stode 6 kiønne unge drenge, hvoraf *Conferentz Raad Flindt* var dend eene, som dend gang *frequenterede Nyekiøbings Latinske Schole*, hvilcke min Sl: *Swieger Moder* alle efter mit forslag hafde udvalgt og udpyntet med hvide Skiorter, røde Baandsløyfer og Krandsse paa hovedet, og de hafde hver een smuck Kurv under armen med blomster, hvoraf de, idet de løb for Kongens Vogn fra æreporten til dend inderste Slotsgaard, immer bestrøede Veyen, og da Herskabet steg ud af Vognen, *posterede* sig 3 af dem paa hver side, hvor de med et udvæltede alle de blomster de hafde tilovers i deres Kurver, som det Kongl: Herskab fandt allernaadigst Behag udi; Om Aftenen sildig hafde Amtmanden *Etats Raad Landorph* ladet forsamle 50 smaae Baade een miil Veys neder i Fiorden lige for *prospecten* af de Kongl: Gemacker, hvilcke Baade i et par timer immer maatte roe imellem hinanden hid og did, og bestandig blusse med halm, som saa gandske artig ud, og gjorde saa god *effect*, at det Kongl: Herskab selv syntes at det

i blant *præsenterede* Deres Navne, Herskabet blev her icke længer end 3 paa 4de Dag og efter at Kongen hafde mynstret *Cavailleriet*, *retournerede* de igien til *Hirschholms* Slot.

Samme Aar i *Octobr*: Maaned fick det *Brockenhusiske Cavaillerie Regiment*, som laae her i de 2de Kiøbstæder og paa de Kongl: Gaarde i *Falster ordre* at flytte til *Fyen*, og de Kongl: Gaarder bleve igien bortforpagtede, hvorved ieg tabte een anseelig deel af min Næring, dog blev det icke derved, thi denne Forandring gav og anledning at ieg mistede min K: Svieger Fader, som ieg haabede at have Raad og Daad af endnu i mange Aar; Hand blev *brouil-leret* med *Major Linstou* over een Afreigning de hafde sammen, og ærgrede sig saaledes over *Majorens* urime-lighed, at hand faldt i een heftig Galde Feber, som tog ham bort i hans 55tyvende Aar fra Hustrue og 8 Børn, nemlig 6 Sønner og 2de Døtre, og endnu een Datter, som min Svieger Moder blev forløst med da de pickede hands Liigkiiste til; Dette var et Sørge ligt og beklageligt Døds Fald, i sær for hands egne efterladte, men hands død blev og i almindelig høyt beklaget af alle, thi alle elskede ham formedelst hans *Christelige* og oprigtige omgiengelse med alle; Megen Besværighed forarsagede dette Døds Fald og mig og min K: Svoger *Mr: Hans Wichmand*, thi ingen af Børnene uden vi allene kunde synderlig gaae min K: Svieger Moder til haande, og der var temmelig Vidtløftighed i Boen formedelst uden og Indenlands Gield, skjønt der og var *Valuta* dertil, og temmelig vel til overs, som dog formedelst Børnenes Antall, da min Svieger Moder et par Aar derefter skiftede med dem ved Sam Frender, icke kunde strecke sig videre end at een Søn fick i Arv 1000 Rd^{lr}, og een Datter 500 Rd^{lr}.

1755. Anno 1733 d: 13 *April* nedkom min K: Hustrue igien lykkelig og vel med een Son i Barsel Seng, som i den hellige Daab efter min K: Salig Fader blev kaldet *Friderich*; hand blev baaren til Daaben af min K: Stif Moder *Maren Hov* St: *Friderich Seidelins*, *Christen* huen blev holden af min ældste K: Broders Kiæreste *Mud: Sophia Dorothea Seidelin* og min Kiærestes Søster Jomfrue *Mette Christina Wichmand*, Ellers vare Faddere Hr: *Jens Winther* Sogne Præst i *Nysted*, Hr: *Hendrich Smidt* og Mr: *Lars Poulsen Martner*; Denne Sons Fodsel var os glædelig, men hand persede siden mange taare af vore Øyne inden hand døde.
1754. Anno 1734 d: 12 *Maij* velsignede Gud os atter i vores Ægteskab med een Datter, som ved hendes hellige Daab blev kaldet efter min Kiærestes K: Moder *Bodel Catharina*, og var hun vores første Datter af det Navn; Ritmester *Ellermanns* Frue *Cristine Ellermann* bar hende til Daaben, Madame *Dorothea Catharina* St: Huusfoged *Wæbes* holdt *Christen* huen tillige med Jomfrue *Elisabeth Catharina Fugl*, Ellers vare Faddere Hr: Ober-Førster *Conrad Runge*, Kongl: Huusfoget og Tolder *Thomas Wilradt* og Kongl: Bygmester i Falster *Christian Fritzger*, Men denne vores liden Datter glædte os icke længe ved sin nærværelse, thi an: 1736 d: 20 *April* behagede det Gud at bortkalde hende fra os til sit himmelske Rige.
1755. Anno 1735 d: 1 *Junij* blev ieg og min K: Hustrue atter af Gud velsignede med een ung Datter, som ved Daaben efter min K: Stif Moder og min St: Far-Moder blev kaldet *Maren Sophia*; Hun blev frem baaren til Daaben af Høy Ædle og Velbaarne Frue *Dorothea von Harstall*, St: Hr: Obrist *Lützous* Efterladte, som hafde været Hoffmesterinde ved det Kongl: Hoff, *Christen* huen blev holdet af Proustinde *Charlotta Sophia Flindt* og Jomfrue *Anna Mette Flindt*,

Frue *Majorinde Ellermans* Datter, Ellers vare Faddere Hr: *Baron de Friisen*, Hr: *Justitz Raad Hein* og min Kiærestes Søsters Mand Sr: *Knud Pedersen Sølling*.

Udi dette samme Aar *resolve*te min K: Svieger Moder at indtræde udi Nyt Ægteskab med Hr: *Justitz Raad*, Lehns *Secrétaire* og *Assessor* i Høyeste Rætt *Rasmus Rasmussen*, og holdt Bryllup med ham paa *Engestofte* Gaard, af hvilcken *Mariage* ingen anden Fordeel hende og hendes *Familie* kunde flyde end at hun blev Frue, men paadrog sig tillige megen Sorrig og Bekymring, hvorfor ieg og af ald magt raadte hende derfra, men ieg merckede nock underhaanden at hendes Brødre Hr: *Proust* og Borgemester *Flindt* icke vare derimod; Vel gick det meget glædelig til i Bryllups Tiden, men efterveerne fulgte snart paa, thi hun maatte strax sælge sit beste Sølv, og videre skaffe penge til hands Gields Betalning, indtil af de 7,500 Rd^{lr}, som hende ved Skiftet efter hendes St: Mand var tilfalden, og stod i *Engestofte* Gaard, icke var meere tilovers end 1000 Rd^{lr}, samt Besætningen og *Meublerne* paa Gaarden, hvilket lidet det nu var høy tiid at holde paa, hvorfor hun ved dend bekiendte *Mad: Wulff* fick udrettet hos Geheime Raad *Holstein* at *Rasmussen* efter Kongl: Befaling maatte foreene sig med sin Frue saaledes at hand afstod ald *præention* paa *Engestofte* Gaard og de 1000 Rd^{lr} som derudi endnu vare i Behold, saa vel som paa Besætningen og *Meublerne* for sig og sine til sin Frue og hendes Børn allene, paa det de deraf kunde have nogen slags ophold, hvilcken afstaaelse blev af Kongen *confirmeret* og siden læst ved alle Retter; Det var og sandelig een stor lycke at dette saaledes blev bragt i rigtighed, thi da Kornet i de Aaringer begyndte at komme i nogen bedre priis, og Landgodserne derved i meere anseelse og Værdie, saa sad hun ved

Gaarden, og opfødte, skønt kummerlig nock, alle sine umyndige Børn, som alle ere komne anseeligt og *honnet* frem i Verden, idet 2de af Sønnerne bleve Sogne Præster og een *Doctor Medicinæ*, hvileke alle 3 nu ere døde, og af de 3de øvrige Sønner er een *Capitain* i Søe *Etagen*, den anden *Major* ved Land *Etagen* og dend yngste er nu *Etats* Raad, Lands Dommer og *Proprietair* til 3de Herre Gaarder; Dend yngste Datter giftede hun og med Proust *Suhr* i *Kjøbeløv* som nu begge ere døde; Selv blev hun ved hendes Mands *avancement Conferentz* Raadinde inden hun døde, og da Gud bortkaldede hende herfra levede endnu alle hendes 9 Børn, som fick til Arv efter hende een Søn 800 Rd^{lr} og een Datter 400 Rd^{lr}, dog fick dend yngste Søn dend beste Arv, thi hun hafde nogle Aar tilforn med hendes andre Børns *approbation* sluttet een Leye og Kjøbe *Contract* med ham om *Engestofte* Gaard, som efter hendes Død skulde skiødes ham for 15000 Rd^{lr}, hvilcken efter nu værende priis er dobbelt saa meget værdt, og vel var det at dette var skeedt, thi det er altid got, at een i een *familie* kand hielpe de andre trængende naar samme ellers og har Villie dertil, hvilcket hand viser hand haver, thi hand *vigilerer* for sine trængende Sødskende og deres Børn, og stræber at hielpe og befordre dem af alle kræfter; Førend min Sl: Svieger Moder fick den ommelde Foreening med hendes Mand i Rigtighed, anmodede baade hand og hun mig saa vel som Svoger *Sølling* ofte at vi vilde tage imod *Engestofte* Gaard for 12000 Rd^{lr}, og det hafde bleven *profitabelt* for os, om nogen af os hafde *resolveret* dertil, men skadeligt for de andre Børn, Saa mand maae sige at dend gode Gud, hvilcken hun som et oprigtigt Guds Barn allene forlod sig

paa, bestyrede ved alle hendes Viderværdigheder alting for hende til hendes og hendes Børns beste.

Anno 1736 Døde Borgemester *Flindt*, som efter *Ca-* 1736.
valleriets bortflyttelse havde forpagtet dend Kongl: Gaard *Cortzelitze* paa 8 Aar, hvoraf de 4re Aar ickun vare forløbne; Og som ieg een tiid lang maatte fornemme at *Apoteckets* Indtægt aftog deels formedelst Rytteriets Bortgang, deels ved det at Folck efter haanden lagde sig efter at *destillere Aquaviter* af Korn brendeviin, og selv at bage Sucker brød og *Macroner*, og at sylte alle slags Frugter *etc.*, som mine Svenne vare saa utroe at lære dem, paa hvilcket alt *Apotecket* forhen havde haft temmelig afgang, deels og fordie ieg paa dend tiid, saa vel som ald min tiid derefter fick een sterck *antagonist* udi *Apotecker Hoffman* i *Mariæboe*, som var først min Sl: Faders Svend, og derefter blev *Provisor* i *Mariæboe* hos *Regiments* Feldsker *Hollænders* Encke, hvis Mand havde faaet Kongl: tilladelse at kiøbe og vedligeholde det *Apotecke* i *Mariæboe*, som afg: *Dr: Fischer* havde oprettet, og da *Hoffman* som *Provisor* var kommet Enken for nær, maatte de ægte hinanden og hand fick derpaa Kongl: *Confirmation* at være *Apotecker* i *Mariæboe*, hvorefter hand med ald magt stræbte at trykke saa vel *Nyekiøbings* som *Nackscovs Apotecker* og at locke deres Kunder til sig, i det hand idelig gjorde *præsenter* rundt omkring af gode *aquaviter*, *Morseller*, *Røgelse* *etc.*; endskiønt ieg icke troer hand udrettede andet derved end at giøre andre og sig selv skade, thi Tilstanden efter ham var ickun gandske maadelig; *Doctorerne*, een efter anden, vidste hand og at bringe paa sin side, saa ieg icke saae een *Recept* fra dem. Formedelst disse og andre Aarsager blev ieg anlediget at *Speculere* paa om ieg ved nogen anden Vey foruden *Apotecket* kunde

paa een ærlig maade erhverve noget meere til min og min tilvoxende *families Subsistence*, og derfor tillige med *Sr. Jacob Lind* paatog mig at *prosequere* de øvrige 4 Aar af afg: Borgemester *Flindts* Forpagtning, Men det vilde icke saaledes lykkes at ieg fandt nogen Fordeel derved, thi ingen af os forstod ret avlingen, Gaarden var fraliggende, bønderne pløiede slet for os saa vi fick lidet Korn, og desuden var Kornet i de Aar i saa slet priis at ieg *anno* 1738 solgte min andeel af Hvede, Rug og Byg, 50 Tønder af hvert slags over hovedet for 1 Rd^{lr} 8 β tønden, saa at ieg i de første 3 Aar tabte paa min halve andeel 800 Rd^{lr}. Men sidst i *an:* 1739 merckede ieg at Kornet vilde stige, hvorfor ieg tog min deel af det Aars Grøde, som dog kun var ringe, til mig selv, og derpaa indfaldt dend haarde Vinter 1740, hvorefter ieg i Foraaret solgte min part af Kornet saa vel, at ieg fick ald min forrige Skade oprettet, saa ieg hvercken vandt eller tabte ved denne Forpagtning, hvilken ieg, da nu Aarene vare ude, *quiterede*.

Udi dette Aar hafde ieg igien een Fristelse om at være Borgemester i *Nyekiøbing* af Hr: Stifts-Amt Mand *Neve*; hand gav mig i dend henseende een *visite*, og *proponerede*, at som Borgemester *Hammer* daglig blev skrøbeligere og meere forfalden, saa at mand nock saae hand icke længer kunde leve, saa ønskede hand gierne at kunde udsee sig i tide een brav, reedelig og *sufficant* Mand til Embedet igien efter *Hammers* død, og vilde hand derfor forespørge sig om ieg icke ved faldende *vacance* vilde paa-tage mig dette Embede, lovede og derhos at *soutenere* mig i alle muelige maader derved, men ieg betackede mig ærbødigst og *refuserede* det aldeles.

Etats Raad *Landorph* blev i dette Aar angrebet af sine *Creditorer*, hvortil vel deels een slet huusholdning

var Aarsag, dels og dend slette Tilstand *Proprietairerne* i de Aaringer bleve bragte udi ved Kornets vedvarende ringe pris, *Princesse Charlotta Amalia* tog ved Rættens hands store Gods *Baades* Gaard til sig, og andre *Creditorer* hands *Meubler*, Men det værste var at hand i sin Nød havde udgivet een falsk *Obligation* til *Nyekiobings Latinske Schole*, som gav anledning at Kongen lod ham ved *General Fiscalen* tiltale for een *Commission* i *Kiøbenhavn*, hvor hand blev dømt fra Embede, ære og Værdighed, Dog erhvervede hand sig efter et par Aars Forløb opreisning i henseende til ære og Værdighed; Men at ieg her melder derom er Aarsagen at hand og efter Pandte *Obligation* var bleven mig 533 Rd^r 2 $\frac{1}{2}$ skyldig, og herom kom ieg i *dispyte* med *Regiments* Skriver *Buchalff*, som gjorde *prætension* paa een deel af Pandtet, hvorover ieg for at undgaae *proces* maatte forlige mig med ham og nøyes med 300 Rd^r, saa ieg tabte 233 Rd^r 2 $\frac{1}{2}$, dog fick ieg endnu herfor af *Landorff* det Engelske Stue uhr som staaer i min Stue, saa ieg kand sige at dette uhr koster mig 233 Rd^r 2 $\frac{1}{2}$, som er vel Dyrt.

.
 Gud velsignede i dette Aar atter mig og min K: Illustrue d: 25 *Septembr*: med een ung Søn som blev baa-
 ren til dend hellige Daab af sin Mor-Moder nu Frue *Etats-*
Raadinde Rasmussen, og kaldet *Berthel* efter sin St: Mor
 Fader, *Christen* huen blev holdet af min Kones K: Søster
 Mad: *Mette Christina Solling* og Jomfrue *Sara Margretha*
Holm, Ellers vare Faddere Hr: *Jorgen Busch Residerende*
Capelan i *Nyekiøbing*, Hr: Raadmand *Edvard Hinckeldey*
 og Hr: *Hans Hendrich Hinckeldey*.

Da ieg forrige Aar efter Hr: Stifts Amtmand *Neves*
 tilbud icke vilde tage imod Borgemester Embedet, har det

1737. i dette 1737te Aar og siden icke feylet paa *persuasioner* og tilskyndelser af gode Venner som *Conferentz Raad Rosenorn* og *Etats Raad Scheffer etc.* til at ieg skulde søge een *Rang*, især paa dend tiid da alle *Apoteckere* i *Kiøbenhavn* fick *Rang*, og een deel *Apoteckere* i *Provincerne* i *Dannemarc* og *Norge* nød samme Kongl: Naade, thi disse gode Venner undte os saa vel at de gierne vilde haft os ud af *Borgerstanden* i *Rang Selskabet*; Men dertil har ieg icke kundet fatte nogen *inclination*, og det formedelst adskillige Aarsager, thi 1) har ieg altid ringe agtet ald *Rang* som icke fulgte med Embedet, og med *Apotecker* Standen kunde ingen synderlig *Rang accordere*. 2) hafde mine temmelig mange Børn, som levede dend tiid, til hvis fremdragelse i *Rang* Standen udfordredes saa meget meere, afholdet mig derfra, og 3) har ieg altid holdet for at een *honnet* *Borgerlig* Stand var dend roligste og beste stand af alle, hvorfor ieg bestandig er blevet i min *Ciroul*, heldst da Gud hafde givet mig een fornuftig Kone, som billigede mine *raisons*, og ligesaa vel som ieg elskede meere at kaldes ærlig end velbyrdig.

1738. Anno 1738 d: 9 *Januar*: glædede Gud igien mig og min K: Hustrue med een ung Søns Fødsel, som efter min Sl: Far Fader, min K: Farbroder, og min egen Broder blev kaldet *Hans*; hand blev baaren til dend hellige Daab af Frue Stifts Amtmandinde *Neves, Christen* huen blev holden af Frøcken *Sophia Hedevig v: Lüt'zou*, og ellers vare Faddere Hr: Proust *Flindt*, *Rector scholæ* Mag: *Peder Ivensen*, *Regiments* Skriver *Peder Henninsen Buchhalff* og Stifts Amtmand *Neves* Fuldmægtig Hr: *Friederich Green*.

Samme Aar d: 9 *Maij* hensov min Sl: Stif Moder *Maren Hov* Sl: *Friderich Seidelins* Salig i Herren, efter at hun hafde levet 55 Aar og 3 Maaneder, og blev hendes

Legeme meget hæderligen begravet og nedsat i *Nyekiøbings* Kirckes *Chor* hos hendes Sl: Mands; hendes Liig Prædicken forrettede Velærværdige Hr: *Johannes Burserus* i Hr: Proust *Flindts* Svaghed eller hendes Begiering. Udi hendes Ægtestand med min Sl: Fader gav hun ham formedelst hendes Guds Frygt, Flittighed Sparsommelighed og omsorg for hands Børn, samt for hendes kierlige Omgængelse og bistand udi hands mange Svagheder ofte anledning til at tacke Gud, som udi hende hafde beskieret ham een Troefast Ægte Fælle og hands Børn een kærlig Moder; Hendes Encke Stand fremdrog hun meget kummerlig, thi hun hafde et tungt Sind og et svagt Legeme, hvorfor hun og itide beskicked sit huus, og efter Kongl: erholdet *Facultatem Testandi legerede* af sine Midler til Gudelig Brug 1000 Rd^{lr}, nemlig til *Nyekiøbings* Kircke 200 Rd^{lr}, til dend *Latinske Scole* 200 Rd^{lr}, og til fattige Encker 600 Rd^{lr}, hernæst og til sine Søstre og Søstres Børn 1000 Rd^{lr}, Til sin Søster Datter *Sara Margretha Holm*, som hun selv hafde opdraget, i Besynderlighed 1000 Rd^{lr} foruden Linnet, Senge og Sengeklæder, Guld, Sølv, Gangklæder og andet af ligesaa høy Værdie, fremdeles til min K: Broder Hr: *Hans Seidelin* 1000 Rd^{lr}, til min K: Broder Hr: *David Seidelin* 1000 Rd^{lr}, og endelig til min og mine Børn efter min Død det øvrige, der beløb sig til 4,300 Rd^{lr}, Til hvilcket at fuldbyrde hun udnævnte mig som *Testamentets Executor*. Hun hafde selv haft med min Sl: Fader 2de Sønner og 1 Datter, men de vare forhen alle døde af Smaae Kopper.

Anno 1739 d: 6 *April* blev min K: Hustrue atter 1739. lyckelig forløst med een ung Søn, som ved hands hellige Daab efter min Sl: Farmoders Fader og min K: Broder blev kaldet *David*; han blev baaren til Daaben af *Mad:*

Anna Catharina St: Huus Foged *Wilrodts*, *Christen* huen blev holdet af *Mad: Lars Poulsen Martners*, og Jomfrue *Mette Christina Flindt*, Ellers vare Faddere Hr: Huus Foged *Wilhelm Nolte*, Sr: *Jacob Lind* og Mr: *Hans Christian Frützger*;

Da vore Børn efter haanden nu begyndte at voxe til, og behovede een god Skolemester, sendte vor Herre os een *Student* ved navn *Rasmus Kleinholdt* hertil Byen, som var *dimitteret* her fra *Scolen*, og var ret oplagt til det Arbeyd, ham toge *Regiments* Skriver *Buchhalff*, Raadmand *Hinckeldey* samt hands Broder og ieg først an til vore Børn allene imod aarlig *salarium*; Vel blev hand et Aars tiid derefter tillige Første *lectie* hører i dend *latinske Scolen*, men blev dog ved fremdeles at *informere* vore Børn i de frie timer fra *Scolen*, det varede ey heller længe førend hand forlod hører Embedet igien, giftede sig med Hr: *Busches* Broder Datter, og gav sig til at holde offentlig Danske *Scole* her i *Nyekiøbing*, hvorved hand og blev til sin Døds dag, skjønt hand tilsidst og blev Regne Mester ved dend *Latinske Scolen*; hand var een meget nyttig Mand for Byen; thi hand lærte Børn at læse, skrive, Regne *Christendommen* og *Latiniteten*, udi hvilcket alt hand var saa arbeydsom og beqvem som ønskes kunde; Mine Børn bleve derfor alle bestandig under hands *information* indtil de ældste 2de Sønner *Friderich* og *Berthel* bleve sadte i dend *publicque Latinske Scolen*, hvor dend første kom i 3die og dend anden i 2den *Lectie*, og ligeledes de andre vore Børn indtil de kom til *Confirmation*.

1740. *Anno 1740 d: 1 Junij* velsignede Gud os atter med een ung Datter, som i dend hellige Daab efter min K: Svieger Moder blev kaldet *Bodel Catharina*, og er dend

anden Datter af dette Navn; hun blev baaren til Daaben af Proustinde *Flindt*, *Christen* huen blev holden af *Mad: Edvard Hinckeldeys* og *Mad: Hans Hendrich Hinckeldeys*, Ellers vare Faddere Hr: *Controleur Mulvad*, Sr: *Hans Martner* og Mr: *Abraham From*.

Til *Nykiobings Apotecke*, som et Hoff *Apotecke* for Encke Dronningerne naar De i forrige tider opholdt sig her, var af Dronningerne bleven tillagt aarlig 10 Skovlæs Brende til Kull, hvilket mine *antecessorer Apotecker Hartman, D. Böhme* og min St: Fader i ald deres tiid hafde nydet og ieg ligeledes indtil dette Aar 1740, da der ved *Rente Cammeret* blev foretaget een *reduction* udi *Falsters Skov Rulle*,

Dend fordervelige Qvæg Sygdom yttrede sig første gang her i *Falster* udi dette Aar 1740, og *græsserede* meget sterckt, 3 à 4 Aar efter at den hafde *cesseret*, kom dend igien, og atter een 4 Aars tiid derefter indfandt dend sig 3die gang, alt med lige heftighed, ieg mistede hver gang alt mit Qvæg paa min stald paa 1 à 2 stycker nær, saa ieg og har haft min deel af denne plage og dends Virkninger ved anden sygdom og *malheur* har ieg og forliist adskillige stycker, saa ieg nock kand reigne tallet af det ieg efter haanden har mistet til hen imod 50 stycker; Siden bemeldte 3de første gange er vel denne Syge udbrudt hid og did her i Landet, men Gud skee lov icke taget saadan overhaand.

Ved det Qvæg Sygen i dette Aar saaledes som meldt er tog over haand her i Landet, og ieg fornam at Tællen steg til 14 $\frac{1}{2}$ L $\frac{1}{2}$ i *Kiøbenhafn*, faldt ieg paa dend *speculation* at indkiøbe een *quantitet* af det døde Qvægs Tælle, hvoraf her var nock at bekomme, i dend tancke at *profi-*

tere noget derpaa, saa ieg virckelig fick indkiøbt for 300 Rd^{lr} deraf, Men det varede icke længe førend Tællen ved tilførsel til *Kiøbenhafn* fra *Irland* og andre steder kom i forrige priis igien, saa ieg intet kunde afsætte, men maatte forbruge dend altsammen selv udi mit eget huus i een deel Aar efter hinanden, hvorved og Rotterne fick deres deel; og saaledes er det immer gaaet mig med alt hvad ieg udenfor mit *Apotecke* har vildet foretage mig. Een gang prøvede ieg og at være Med *interressent* i *Consumptions* Forpagtningen her i *Nyekiøbing*, men derved var og iatet at hente. Endelig faldt ieg paa at blive *Interressent* udi de *Kiøbenhafnske Compagnier*, og kiøbte derfor ved *Auction* 2 $\frac{1}{4}$ *Actie* i det forrige *Westindiske Compagnie*, men det varede icke $\frac{1}{2}$ Aar, førend Kongen tog *Compagniet* og *Coloniérne* til sig, og saa tabte ieg 250 Rd^{lr} derved, skjønt Kongen intet *profiterede* derpaa. Da det almindelige handels *Compagnie* 1747 blev oprettet, stormede alle dertil, og ieg tænckte ieg var bleven lykkelig, at ieg derudi og fick 2de *Actier*, men dette var det ulyckeligste *Interressentskab*, thi dette *Compagnies* handel blev meget daarligen eller uredeligen *administreret*, De udredede aarligen over 30 store Skibe til handelen, og dog fick mand i nogle og Tyve Aar aldrig een skilling til udbytte, saa at da Kong *Christian 7de* endelig tog *Compagniet* til sig, hafde ieg i det mindste tabt 2200 Rd^{lr} derved. Siden fick ieg 2de *Actier* i dend Kongl: *Bancque*, og det var det beste af alt det andet, men Kongen tog og snart *Bancquen* til sig selv, og saa hafde dend fordeel ende, dog *profiterede* ieg nock 300 Rd^{lr} derved. Jeg kiøbte og ved *Auction* efter min *Cousin Conferentz Raad Seidelin* 1 *Actie* i det forrige *Asiatiske Compagnie* for 2,800 Rd^{lr}, for hvilcken ieg nu har 3de *Actier* i dette *Asiatiske Compagnie*, beregnet til 500 Rd^{lr}

hver, men disse *Actier* har nu paa nogen tiid gieldet 800 Rd^r, ieg har og forhen oppebaaret meere udbytte heraf end dend *ordinaire* Rente kand være, saa ieg her ved ingen skade har lidt, men *profiten* bliver vel icke heller stor, som Tiden vil lære og viise om *Actierne* vil stige eller falde, der alt *dependerer* af Skibenes lykelige eller ulykelige Reyser; udi de 2de sidste Aar har det icke tegnet til lykke for dette *Compagnie*, formedelst adskillige indløbne *fataliteter* og ulykker, som Gud i Naade fremdes afvende!

Anno 1741 velsignede Gud os atter i vort Ægteskab 1741.
med een liden Datter d. 7 *August*, som i dend hellige Daab efter min K: Illustrues og min Mor Moder blev kaldet *Anna Mechtele*, hun blev baaren til Daaben af Hr: *Etats* Raad *Rosenorns* Frue *Eva Margaretha Grüner*, Christen huen blev holden af Hr: *Jørgen Busches* Kiæreste *Madame Anna Henrietta Flindt* og hendes Søster Jomfrue *Johana Claudia Flindt*, Ellers vare Faddere Hr: *Peder Lottharius Mohr v: Waldt* Sognepræst for *Iderstrup* Meenighed, Hr: *Johannes Burserus* Sognepræst for *Weggerløse* Meenighed og Herr Raadmand *Wilhelm Kruuse*.

Anno 1743 Saae det ud til Kriig med *Sverrig*, men 1743.
Gud afvendte det naadelig, skjønt *excessives summer* af *Dannemarc* paa *præparatorierne* dertil vare anvendte; *Sverrigs* Konge *Friderich 1st*, som og var Land Græve af *Hessen*, døde uden Arvinger, og vor *Minister* i *Sverrig* *General Grüner* var ved kostbare *Negotiationer* blevet Eenig med de fleeste af de *Svenske* Stænder om at udvælge vores *Cron Printz* til deres Konge, til hvilcken Sag at *poussere*, og ventelig tillige at faae Regieringen i *Sverrig* forandret, 40000 Mand Danske *Troupper* *camperede* ved *Kiøbenhafn* og skulde *transporteres* til *Sverrig*, Men da det kom til

Valget, *prævalerede* Adel Standen, og de andre Troeløse Stænder faldt fra igien, saa at Tronfølgeren i *Rusland* først blev udvalgt, og da hand icke vilde imodtage *Cronen* udvalgte de *Svenske* hands Fetter Biskopen af *Eutin*, saa at mange Tønder Guld, om icke *Millioner*, som vi paa denne Sag hafde anvendt, bleve unyttigt spildte, thi *Sverrig* som dend tiid var i Kriig med *Rusland*, gjorde hastig Fred med dem, og fick *Rusland* til at *mediere* Fred imellem os og *Sverrig*, saa at alting kom i Rolighed igien, og vi med stort Tab og uforrettet Sag maatte lade vore *Troupper marchere* i deres *quarterer* igien. Ved denne leylighed kunde de *Norske* Folck, som vare komne herved at formeere Armeen ved *Kiøbenhafn*, icke for Vinteren blive *transporterede* til *Norge* igien, hvorfor vi i *Octobr*: fick her i *Nyekiøbing* 500 Mand deraf i *Garnison* tillige med deres Obrist *Segelcke* og *Regiments quarteer* Mester *Schnell*, hvilcke begge *logerte* hos mig, dog for betaling, og til *Soldaterne* gjorde ieg *leverance* af *Medicamenter* for 120 Rd^{lr}, saa denne *indquartering* icke just var mig til skade. Een artig Samtale hafde ieg med denne Obrist *Segelcke* ved hands ankomst at *logere* i mit huus, thi hand spurdt mig om ieg hafde Kone og Børn, og da ieg svarede ham at ieg hafde Kone og 7 levende Børn, og ventede det ottende med første, sagde hand Nu Nu det er icke saa mange, hvorfor ieg maatte spørge ham om hand hafde meere, og da hand svarede mig at hand med egne og Stifbørn hafde 18, som alle vare hiemme paa hands Gaard i *Norge* undtagen een som seylede paa lange Reyser, og dend hand her hafde med sig, maatte ieg videre spørge, om hand med saa stor een *familie* kunde subsistere af sin Gage, hvortil hand svarede, Naar ieg er hiemme paa min Gaard kand ieg med mine Børn leve af 200 Rd^{lr} om Aaret, hvilket

forundrede mig saa ieg sagde da priiser ieg mig lykkelig at ieg har faaet Hr Obristen i mit huus, og ieg skal icke slippe dem førend De lærer mig ret denne huusholdnings Konst; Men hands *Oeconomie* var ey for mig *practicuable*.

.
Anno 1746, Efter at ieg nu i 15 Aar icke hafde været i *Kiøbenhafn*, *resolverede* ieg at see dend een gang igien, og at tage min K: Kone med mig for af viise hende alle-vegne omkring, saa vel i som uden om *Kiøbenhafn*, dernæst og at tage til *Fyen* for at besøge vore Brødre, heldst da vi hafde lovet min K: Broder i *Gamtofte* at min Kone skulde komme og bære det Barn til Daaben, som hands Kone ventede sig i Barsel Seng med, saa fremt vi saaledes kunde passe tiden at det kunde lade sig giøre; Reysen blev da herefter anstillet, og vort *dessein* lyckedes; Vi tog da først til *Kiøbenhafn* med een *Chaise*, som vi hertil hafde ladet komme fra *Kiøbenhafn* til *Wordingborg*, og bleve i *Kiøbenhafn* 10 à 11 dage. Et par dage efter vor ankomst kom høist Salig Kong *Christian 6te* Ridende over høybroe til Slottet med *Husarer* for sig og *Cavallierer* samt *Gardes* til hest efter sig, men Selv saae hand ud som Dødens Billede, hvilket vi af vort *Logiments* Vindever, som var ud til Stranden godt kunde see. Alle gode Venner beviiste os da megen Artighed, Min Kones Stif Fader *Iustitz* Raad *Rasmussen* sendte hende hver dag sin *Stats-Karet* at betiene sig af, hand var og selv een dag med hende paa *Kiøbenhafns* Nye Slot for at besee nogle af Gemackerne endskiøndt det Kongl: Herskab var paa Slottet, og ved dend leylighed fick hun at see Kongen med sin Dronning *Sophia Magdalena* og *Princessen* af *Culmbak* at stige til Vogns ved dend store Slots Trappe. Hun var ellers omkring at besee *Rosenborg* Slot, med Guld

Taffelet og alle andre der værende *Rariteter* og *antiquiteter* saa vel *Citadellet*, *Floden*, *Docquen*, samt *Stadens* skønne Kircker, *Gader*, *Torver* og andet meere; Til *Giest* bleve vi indbudne og vel *tracterte* af *Justitz Raad Rasmussen*, *Justitz Raad Seidelin*, *Justitz Raad Fischer*, *Regiments quarteer mester Schröder*, *Hoff Apoteker Becker etc.* Frue *Mühlenphordt* tog og meget kiærlig imod os. Ilige maade leyede vi os paa nogle Dage een *Chaise* for at besee *Hirschholms Slot*, *Friderichsborgs Slot*, *Fredensborgs Slot* og *Helsingør* med *Cronborg Slot* og *Fæstning*, hvor *Commandanten Hr. General Brockenhuus* selv førde min Kone omkring at besee alting efter at vi først hafde spist hos ham til Middag. Derpaa reyste vi da til *Fyen*, med een *Leye-chaise* til *Corsoer*, og *passerede* først *Roscild*, hvor vi besaae Kircken og de Kongl. Begravelser, siden *Ringsted*, *Slagelse*, *Corsør* og *Beltet*, paa hvilcket et meget haardt Veyr med Lynet og Torden overfaldt os, til *Nyborg* og endelig til *Odense*, hvor vi *logerte* hos Hr. Biskop *Christian Ramus* og bleve vel modtagne, og af Hr. *Agent v. Westen* een dag med een skøn *Concert* og een prægtig *soupe* tillige med een deel andre fornemme Folck *regalerede*. Men vi vare icke saa snart komne til *Odense*, førend der kom Bud fra min K: Broder med *relation* at hands Kone hafde giort Barsel, og med *ordre* at forhøre om vi icke vare ankomne, saa vi passede Tiden meget lykkeligen, hvorpaa min K: Broders Vogn afhændtede os og min Kone bar Barnet, hvorefter vi i een uges tiid *diverterede* os hos begge vores K: Brødre, og begav os saa paa *Hjemreisen* igien over *Faaborg*, *Svendborg*, *Tossinge*, *Rudkiøbing* og videre til *Lolland* og *Falster*, hvor vi fandt alting vel, og hafde aarsag at tacke Gud, at os paa denne temmelig lange Reyse intet særdeles ont var vederfaret.

Anno 1747 blev *Nyekiøbings* Kirckes store Gang, som 1747. min Sl: Fader forhen an: 1715 hafde ladet *renovere*, paa nye igien efter min Begiering hvittet og malet, hvelvingen udbedret, det nærmeste *Epitaphium* ved *Choret*, som var nedfaldet, igien oprettet, samt *Allar* Tavlen, Gitter verckel for *Choret* og Daaben saa vel som de andre *epitaphia* rensede og affeyede, saa og Knæfalds Bencken for *Alteret* beqvemmeligen indrettet, hvilcken *reparation* med *Stellage* efter Kircke Værgens Sr: *Jorgen Thuesens* Reigning og *qvitering*, som findes i mit *Chatoll*, kostede 100 Rd^r, som ieg og min K: Hustrue til Guds Ære med Glæde udgave og anvendte.

Udi dette samme Aar bragte ieg min K: Datter *Maren Sophia* til *Kiøbenhafn*, og sadte hende hos een brav Kone, dend bekiendte *Mad: Svenborg* for at oplæres i ald slags Syening, stickning, *brodering*, opsætning og andre Fruentimmer Artigheder, hvorudi hun og got tiltog, thi hun var af *naturen* vittig, og hun forblev der paa 3die Aar; ieg lod hende og imidlertid *informere* i *Musicquen* nemlig paa *Claveer* af *Organisten Musæus*, og i det tydske og Franske Sprog af dend berømte gamle Sprogmeister *La Foret*, samt i *Dantzen* af *Mr: Brinckman*, og *profiterede* hun meget got i *Musicquen*, thi dertil havde hun stor *inclination*, men i Sprogene ickun saa vidt at hun vel temmelig got forstod dem, men icke færdig kunde tale dem. Dette hendes ophold i *Kiøbenhafn* kostede mig een skickelig og anseelig *Summa* nemlig over 600 Rd^r.

Paa dend samme tiid ieg førte denne min Datter til *Kiøbenhafn* forefaldt Høyst Salige Kong *Friderich 5te* og hands Dronning *Lovise* deres Salving udi *Friderichsborgs* Slots Kircke, hvorfor ieg tog derhen at see denne Høytiid, og det var i sandhed et *charmant* Syn; Vel var ieg icke

i Kircken ved Salvingen, endskiøndt ieg kunde kommet der dersom ieg hafde passet paa at følge med Hoff Prædickanten Herr *Bang*, men for trængsels skyld skiøttede ieg icke heller meget derom, Men ieg var i dend inderste Slots Gaard, og stod imellem 2de af Liv-*Garderne* til hest, som nu her til fods under *General Plesses Commando* paa begge sider indsluttede dend Vey det Kongl: Herskab *passerede* over Slots Gaarden til Kircken, og der kunde ieg meget nøye see Kongen og Dronningen at komme ned af dend aabne store Trappe, og *passere* mig til fods tæt forbie, hver med sin *suite* baade til Kircken og tilbage igien, hvilcken Vey var belagt med rødt klæde; Alting var meget prægtigt og tillige *compendieux*. Alle Ridderne af begge *Ordener* vare tilsagte at møde udi deres *Ordens Habiter*, som var een lang *Talar* af *Purpur Fløyel* for de blaae Riddere, og *aurora Fløyel* for de hviide Riddere, alle forrede med *Hermelin*, og een hver hafde sin Guld *Ordens* Kiæde heftet uden paa *Talaren*, Deres inderste Klæder var *Romansk Dragt* af Guld og Sølv *møer* med een heel deel tresser og dusker belagt, og deres hatte som de hafde og holdt paa hovedet med store Feder buske udpyntede. Hertugerne af *Sønderborg*, *Glücksborg* og *Plöen*, vare som *Príncer* af Kongl: Blod og *inviterede* at bievaae denne Fæst, og de mødte og i megen herlig *ecquipage*. Hoff *Cavalliererne* og høye Betienter hafde og paa det kostbareste *udmonderet* sig, saa intet fattedes. Først kom Kongens *suite*, som aabnedes ved 2de Kongl: *Herolder* og nogle Hoff *Fourerer*, dernæst kom 2de *Marchaller* som anførte een lang *suite* af de Kongl: Hoff og andre *Cavallierer*, derefter igien 2de andre *Marchaller* som anførte alle *Dannebrogs* Ridderne, hvorpaa Kongen kom under een rød Fløyels med Guld *broderet* himmel baaren af 4 Geheime *Conferentz*

Raader med deres *assistenter*, Kongen var klædt i sin *Cronings* Kappe, og inden til *Romansk* Dragt af *Drap d'or*, Kronen hafde hand paa hovedet, Sværdet ved Siden, *Sep-teret* i dend høyre og *Æblet* i venstre haand, Strax efter ham fulgte de 2de Hertuger af *Glycksborg* og *Plön*, og siden de blaae Riddere, hvoraf nogle bare *Cronings* Kappens Slæb. Ved Kircke porten blev Kongen modtaget af de 3de Biskoper som forrettede Salvingen. Et *quarteers* tiid derefter kom Dronningen med sin *suite*, nemlig først en deel *Cavaillerer* parviis, Dernæst Dronningen med *Cronen* paa hovedet under ligesaadan een himmel som Kongens, og blev hun ledsaget ved haanden af Hertugen af *Sønderborg* som var deyligt at see, thi Hertugen var een meget anseelig og kiøn Herre, og Dronningen een deylig *Dame*, hvorpaa fulgte alle Hoff og Riddernes *Damer* parviis herligen udsmyckede, og nogle af de Fornemste i blant dem bar Dronningens Slæb. At fortælle videre hvorledes de Kongl: *Regalia* brillerte af *juveler*, item hvorledes det vrimlede der af de Kongl: Hertugelige, og andre store Herrers prægtig *ecquiperede* *Pager*, *Lacquayer*, Løbere og andre *livree* Betienter er baade uforfødt og for vidtløftigt, thi det forstaaer sig selv. De Kongl: *Trompetter* hafde deres stæd paa *altanen* over Porten til dend inderste Slots gaard, og lode sig høre naar Herskabet *passerede* forbie, og paa *Canonade* feylede det ey heller. Efter at det Kongl: Herskab var kommet tilbage fra Kircken paa Slottet, slap ieg ind i Kircken, og saa endnu de 3de Bisper i deres sorte Fløyels *habit* for *alteret*, saa vel som Thronerne og de andre anstalter derudi, men ieg hafde derover nær blevet trycket ihjel, saa at Raadmand *Place* og ieg kom i et sterckt Mundhuggerie tilsammen fordie vi tryckede hinanden, ieg vilde derfor icke give mig ind i dend store

trængsel som der siden blev for at see Herskaberne ved Taflerne, men gick i dend stæd til Fiskmester *Schverman*, og spiiste mit gode Maaltid med andre gode Venner, som der vare samlede. Efter Taffelet blev dend stegte Oxe med sin fyldning af alle slags andre og mindre *Creatur* givet til priis, og Rød og hviid Viin spranck af een net bygget *Stellage*, som oven til var ziiret med een høy *Pyramide*, og samme med mange Lamper *illumineret*, men i denne trængsel for at see dette vilde ieg ey heller *melere* mig, men da det var forbie fordte Hr *Schverman* mig igiennem een af Slottets Kieldere ud i een liden have bag ved Slottet mod Søen, hvor mand meget vel og roelig kunde staae og beskue det kostbare Fyrverck, som da ligeover for paa dend anden Side af Søen skulde *præsenteres*; Dette maae ieg tilstaae var værdt at see, det var baade meget prægtigt, og tillige ret grusom at ansee, og maatte ieg tilstaae at ieg endnu ikke hafde seet dets lige.

Dette samme Aars 3 *Novembr*: kom min Kiære Hustrue sidste Gang vel ned i Barselseng med een ung Datter, Men skiønt Gud var saa god at skiencke os Barnet levendes, saa behagede det ham dog efter sit allviise Raad ved Døden igien at bortkalde det efter nogle timers forløb, og det saa uformodentlig og hastig at det icke kunde bekomme dend hellige Daab, hvilcket vel gick os nær til hierte, men vi tvifler dog aldeles icke at *Christus* hendes Frelsere jo i sit himmelske Rige kiærligen har annammet hendes Sjel, som hand saa dyre ved sin hellige Død og Blod fra *Sathans* Rige har forløst. Hendes jordiske Levninger ere af os nedsadte i hendes For Fædres Grav udi *Nyekiobings Kirckes Cohr*. Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!

.

. saa vil ieg og melde noget om mine egne Svagheder, paa det dend *materie* kand være samlet; Da har ieg ald min levetiid været een Skranting, og ieg har ofte været Dødens *porte* meget nær, ved mange anfald af heftige *Catharral* og andre Febre, Et svagt Bryst har ieg stedse haft at drages med, og nogle Aar var ieg ilde plaget med et Tilfælde paa min Tunge, at *papillulæ nerveæ* paa begge sider af tungen langt ned i Munden vare stedse svolne og saarede, hvorimod ieg selv først brugte adskilligt som mig best syntes og siden *consulerede D: Hahn*, samt nogle berømte *Doctorer* og *Chyrurger* i *Kiøbenhafn* som *Wohlert* og *Schönheiter*, Men alt hvad ieg efter deres Raad *interne* og *externe* brugte var forgieves, indtil det omsider af sig selv efterhaanden meere og meere begyndte at aftage; Men Guds almægtige haand har hidtil immer reddet mig og holdet mig ved live indtil denne min høye Alder; dog har ieg i mine sidste 10 Leveaar bestandig været meget svagelig, og plaget med mange smertefulde tilfælde,

. saa ieg nu hvercken kand taale at gaae eller kiøre, ja neppe at ligge, men maa næsten sidde bestandig, uden at tale om at alle Sindets og Legemets kræfter nu ere reent forsvæckede; Dog behager dend gode Gud endnu at opholde mig ved live, og er saa naadig i blant at forunde mig nogen lindring, Hand legge endnu denne Naade til alle de andre, at min K: Hustrue maae fremdeles leve med mig og lucke mine Øine, og samle os siden for sin Stoel og Throne, der at love og prise ham med alle udvalde for ald hans Barmhiertighed og Troefasthed i dend Salige Evighed!

Ved det at min K: Datter *Maren Sophia*, da hun opholdt sig i *Kiøbenhafn* hos *Mad: Svendborg*, ofte kom til Hoff-

Prædickanten Hr: *Bang*, faldt hun een gang af sig selv paa at bede ham, at hand vilde beviise hende dend godhed at antage hende til *Confirmation*, hvilket hand, etter at hand hafde prøvet hendes Kundskab, icke afslog hende, men skrev mig til at min Datter hafde begiert dette af ham, og tilbød sig at det gierne kunde skee om det var med min Villie; ieg vidste tilforn slet intet deraf, men da ieg fick dette tilbud, tog ieg med tacknemmelighed derimod, og altsaa gick det i Guds Navn for sig i dette Aar 1750. 1750, og da det var overstaaet, berettede Hr: *Bang* mig det, og meldte tillige, at hand i det Kongl: Herskabs høye Nærværelse hafde lagt sig ære ind med min Datter; Men ved hendes hjemkomst fornam ieg nock at St: Proust *Flindt* fortrod derpaa.

Udi dette samme Aar gjorde Høyst Salig Kong *Friderich* 5te ved Sommers tiid en *Tour* igiennem alle Rigets smaae *Provincer*, og kom altsaa og hertil paa *Nyekiobings* Slot. Allevegne blev hand med allerunderdanigst Ærbødighed i modtaget, og følgelig belavede vi os og her derpaa, 12 *Interressenter* meest af *Civiles* Kongl: Betiente, hvoriblant og ieg, bleve eenige om at lade oprette een Æreport, og dette Arbeyd kostede een hver af os 24 Rd^r. Æreporten bestod af 3 *Portaler*, dend Mitterste var høy, og de 2de andre ved Siderne lavere, uden tit var dend malet som hugne Kampe steen med Zirater paa sine stæder, over dend middelste *Portal* var Kongens Vaaben paa begge Sider anbragt med Vild Mænd om udhugget af Bredder smuck malet og forgyldet, ved ind og udkørselen fandtes ved hver af siderne et stort Billede i *Niche*, som begge *præsenterede* Kongens *Symbolum*, oven paa denne *Portal* var een *Altan* med smuckt *Gallerie* omgiven og zieret med *Vaser* og urtepotter, hvorpaa fandtes vore beste *Mu-*

sici, over de 2de mindre portaler vare ved alle sider *Medaillons* opsadte, malede og forgyldte, og tegnede med under danernes ønske *vivat* Kong *Friderich* dend Femte, *vivat* Dronning *Lovise*! Inden til var dend middelste *portal* vel beklædt med Enebær Riis, og een *Chrystall Lyse Crone* hængte midt under *portalens* himmel, de 2de mindre *portaler* vare og inden til med andet grønt beklædte. Ved Kongens ankomst *præsenterede Nyekiobings* Borgerskab uden for Æreporten paa begge sider deres Gevær, og inden for *porten* stod paa høyre Side *Falsters* Præsteskab, og paa venstre Side alle *Civiles* Kongl: Betienter, hvoriblant og ieg var, som alle ved Kongens ankomst med dybt nedbøiede hoveder udviiste deres allerunderdanigste *reverence*, og af Kongen igien fick een allernaadigst helsen. *Canoner* vare plantede paa *Nyekiobings* gamle Voldes nærmeste *Ravelin* saa og uden for Slottet, hvileke til rette tiid lode sig høre. Kongen hafde icke sin Dronning med sig, men i blant de medfølgende Herrer vare Geheime Raad Grev *Adam Moltke*, Geheime Raad *Raben*, Geheime Raad *von Osten*, Grev *Knudt* og *Admiral Schindel* som dend gang førte Kongens jagt *Chaloupe* som *Capitain* i mellem *Provincerne*. Hands *Majestet* var ellers meget Naadig, Hand til'od alle og een hver af skickelige Folck at see ham spiise, og mand kunde *observere* at hands skarpe dog milde Øye Syn igiennem løb alle tilskuerne, Hand lod og ved Geheime Raad *Raben Nyekiobings Magistrat* og Indvaanere tacke for deres udviiste allerunderdanigste *attention*. Een dag da der vare mange tilskuere ved Taffelet, taledede Geheime Raad *von Osten* til dem fra Taffelet saaledes, Nu ere I vel meget fornøiede over at I har dend glæde at see Eders allernaadigste Konge nærværende hos Eder? men ingen hafde dend *hardiesse* at svare derpaa, hvorfor

von Osten igien blev ved og sagde, Er der ingen i blant Eder som kand svare, Hører I icke ieg spørger om I icke ere glade ved Eders allernaadigste Konges Nærværelse, Ønsker I icke at Gud vilda velsigne ham og lade ham leve i mange Aar med Eder? hvortil een Degn i *Önslov*, ved Navn *Svisser*, med sin *ordinaire* Degne *Tone* svarede *Amen!* hvorpaa strax underhaanden blev efterspurgt hvem det var som svarede, og da Kongen og Herrerne fornam det var en Degn, *divterede* de sig icke lidet derover. Ved Kongens afreyse til *Lolland* kom een *Matros*, som *agerede Constabel* ved de *Canoner* som vare plantede ved Stranden, til skade, saa hand mistede sin eene haand. Da Kongen ved sin ankomst hafde beseet *Nyekiøbings* Slot skal hand have sagt, Det er dog een artig gammeldags Bygning, Vi ville holde dend ved lige, men hands Søn og *Successor* blev anderledes til Sinds. Siden dend tiid har *Nyekiøbing* ingen *visite* haft af sine allernaadigste Konger.

1752. Anno 1752 blev min ældste Søn *Friderich* dimitteret fra *Nyekiøbings Schole* til *Academiet* i *Kiøbenhafn* af *Rectore Mag: Peder Ivensen* med et berømmeligt *Testimonio*, og som det *Ehlersianske Collegium*, som i nogle Aar hafde været ophævet, paa dend tiid kom istand igien og blev besadt med *alumnis*, kom denne min Søn og derind som *alumnus*, skönt hand var ickun et halv Aars gammel *Student*, og hands *Contubernal* blev dend nu værende *Iustitz Raad Professor* og *Doctor Friis Rohtbøll*, men dette skeedte efter *Conferentz Raad Seidelins* paastand formedelst det imellem dend *Ehlerske* og vores *familie* værende Slægtskab, men det varede ickun $1\frac{1}{2}$ Aar, da det *Ehlerske* Reyse *Stipendium* blev *vacant*, hvilket Hr: *Doctor* og *Professor Theologiæ Holm* som *Ephorus* for Slægtskabs skyld tilbød min Søn, som ieg, efter at ieg hafde *consuleret* min Søn

gode, ærlige gamle *Rector Mag: Ivensen*, der kiendte ham som sin *discipel*, *resolverede* til at lade ham imodtage, og sendte ieg ham da til *Göttingen* der at studere *Medicinen* under dend berømte *Professor Hr: von Haller*, til hvilcken hand blev *recommenderet*, og forblev hand der i 3 Aar, lagde sig og imidlertid efter det Franske Sprog, og *exco-lerede* videre sin *Musicque* som hand var een stor Elskere af, men det hafde været at ønske, at det icke var skeedt, thi ieg maatte siden fornemme at min Søn endnu icke forstod at *gouvernere* sig selv, hvorom siden videre bliver at melde.

.
 Udi dette samme Aar blev min Kiære Datter *Maren* 1755. *Sophia* efter Guds Forsyn forlovet med Hr: *Apoteker Georg Jessen* i *Nachschou*, hun blev meget *honnet* udstyret, og deres Bryllup blev d: 16 *Octobr:* i vort huus høytideligst *celebreret*, thi intet blev sparet, hvercken penge eller umage, for at anskaffe alt hvad *produceres* kunde, saa der var Forraad paa Vildt, Fugle Vildt, Kalve Kiød paa 2 L^æ fierdingen, Kalkuner, *Hamborger* Oxebryster, *Westphælske* Skincker, Karper, *Carutzer*, Østers, Negen øjen, Flamske Sild, Spanske *antjovet*, samt skionne have *Gevexter* og *Frugter*, og af *Vline* Rinsk og *Moseler*, Rød Viin, *Champagne* og *Bourgogne*, foruden *Citroner*, *Apelciner*, *Confecter* og hvad videre dertil kunde høre; saa fattedes det og icke paa *Opvartning*, *decorationer*, *illumination*, god *Musicque*, *Dantz*, *canonade* og hvad videre til *Brudeparrets honneur* og *Giæsternes* fornøjelse kunde optænckes; Ved *Brudeparrets* Bord vare 57 *Giæster* og ved et andet Bord 16; *Giæsterne* bleve og anden dagen efter til *Middags Maaltid* og *Dantz* paa nye *inviterede*. Med denne sin Kiære Mand avlede min Datter 4 Sønner og 2 Døttre, hvoraf 1 Søn og 1 Datter

snart af Gud bleve bort kaldede. Saadant et Bryllup koster een haaben *embarras*, men det var og det første og sidste Bryllup ieg gjorde med een Datter, thi de andre døde for mig.

.

1759. Anno 1759 gick min K: Søn *Hans Seidelin* til Paasken i *Condition* paa det Fürstl. *Wolffenbüttelske Hoff Apotecke*, hvor hand ligeledes forblev 1 Aar, og var det just paa dend tiid, da udi dend store *alliance* og Krig mod Kongen af *Preussen* dend Franske *armee* under Hertugen af *Richelieu* spillede Mester i de *Brunsvigske, Halberstadtske* og *Hannoverske* Lande lige indtil *Hamborg*.

Samme Aar ved Paaske sadte min Søn *Friderich* sin *Tour* til *Paris*, som dend rette høye *Schole* for de *Medicinske* Videnskaber, og dog blev hand der icke over et par Maaneder, men foretog sig i mod mit Vidende og Villie een forvildet Vandring til fods, først tilbage til *Basel* i *Schweitz*, dernæst til *Bern*, hvor hand besøgte sin forrige Lærere Hr: v: *Haller*, siden over *Alperne* til *Milano* i *Italien* og videre indtil *Venedig* og *Padua*, hvorfra hand, efterat jeg i $\frac{1}{2}$ Aar icke hafde haft Brev fra ham eller nogen efterretning om ham, med samme slags *voiture retournée* over de *Tyroliske* Bierge til Tydskland, og endelig opvognede i *Nürnberg*, og derfra lod hand mig sin ankomst viide, saa at ieg paanye maatte udmøndere ham med alle ting og sende ham Reysepenge med ordre strax at forføye sig hiem hvilcket og af ham blev efterkommet, at hand dog blev Vinteren over i *Nürnberg*, og i Foraaret 1760 over *Holsteen* og *Lolland* arriverede i sit Fæderne-Land igien.

.

Min Søn *Friderich*, som i Foraaret var kommet hiem fra sin udenlandske Reyse, drog i efteraaret til *Kiøbenhavn*

for at *præparere* sig til sin forehavende *Promotion*, men hand forhalede tiden saa længe at et par Aar bortløb inden dend gik for sig, des imidlertiid hand og var reyst til *Aalborg* at besøge sin K: Morbroder *Doctor* og Land *Physicus* *Berthel Wichmand*.

Udi dette 1762de Aar blev min Søn *Friderich* ved *Kiøbenhafns universitet* paa Dronning *Julianæ Mariæ* Geburts Dag d: 4 *Septembr*: efter erholdet *Examen Medicum*, og holden *Inaugural Disputatz de Incontinentia urinæ ex rupto collo vesicæ instante et peracto Partu*, paa det store *auditorio* af Hr: *Etats Raad* og *Professor Buchvaldt* til *Doctor Medicinæ legitime promoveret*. Efter *Promotionen* tog ieg ham hiem, at hand her et Aars tiid kunde øve sig *in praxi*, og tillige være under min tilsyn og Raadførelse, men hand *applicerede* sig icke til sin *praxin* med saadan fliid at det kunde være ham til nogen *honneur* eller mig til nogen fornøjelse, tvert i mod merckede ieg desverr at hand for meget var hengiven til sterck Drick, hvorved hand og tabte ald lyst til sine *studia* og sin *praxin*, og da ieg og hands Moder derfor sadte ham til rette, viiste hand sig aabenbar som een ulydig Søn, idet hand uden vores Vidende og Villie gick ud af vort huus, og gav sig paa Veyen til *Kiøbenhafn* uden *Coffre*, Klæder og Bøger *etc*., ligesom hand stod og gick, men hand er og siden icke meere kommet for vore Øyen, skjønt hand levede endnu 12 Aar derefter, icke desmindre har hand kostet mig nock alligevel.

Da min ulydige Søn *Friderich* 1764 os uvidende gick 1764. bort af vort huus og kom til *Kiøbenhafn*, addresserede hand sig til dend liderlige afsadte Præst *Mag: Kaalund*,

som veyledede og raadførte ham saa vel at hand inden kort tiid blev af med sine klæder, Bøger og ald det hand hafde, hvilket var ham herfra blevet oversendt, og da ieg nu var blevet keed af længere at *fournere* penge til hands *excessive* og unyttige *depenser* saa rigelig som hand forlangte, vandrede hand endelig til fods fra *Kiøbenhafn* igiennem *Sielland*, *Fyen* og *Jylland* til det *Slesvigske*, hvor hand *engagerede* sig ved Grev *Moltkes Dragoner Regiment* til hands egen lyckes og Velfærds totale spilde og os hands Forældre til største Vanære og hierte Sorrig.

Udi dette Aars *Martij* Maaned faldt vores K: Datter *Maren Sophia*, Hr: *Apoteker Jessens* Kiæreste i *Nachschoy*, udi een hidsig Feber, og det behiagede Gud efter sit allviise Raad udi denne Sygdom ved een Salig Død at bortkalde hende herfra d: 30 *Martij*, hendes K: Mand og os hendes Forældre til største Bedrøvelse, ligesom og hendes Tidlige Død snart i almindelighed blev beklaget af alle baade Høye og Lave som havde kiendt hende, og hvis yndest hun ved sin *Christelige*, fornuftige og yndige Vandel hafde erhvervet sig; Selv viiste hun sig med Dødens Bud fornøyet efter Guds Behag, idet hun imodtog det i Troens Frimodighed med *David's* Ord: om ieg end skal vandre igiennem Dødens mørcke Dale, da frygter ieg dog ingen ulykke, thi Du min Gud! est med mig, Din Kiep og Stav trøster mig. hun efterlod 3 Sønner og 1 Datter, men een af Sønnerne ved Navn *Simon* døde icke længe derefter af Smaae Kopper, og hendes egne levninger hviler i *Nackschovs* Kircke hos hendes K: Mands Forfædres. hun var i live een stor elskere af god *Musicque*, og hun *tracterte* selv sit *Claveer* med saadan Færdighed og Ziirlighed som meget faae af hendes kion opnaacr.

Udi dette Aars *Junij* Maaned *resolverede* ieg formedelst

tiltagende Alder og Skrøbelighed at overlade mit Huus og *Apotecke*, som ieg i 35 Aar selv hafde forestaaet, til min K: Søn *Hans Seidelin* for een imellem os *acorderet summa*, hvoraf hand aarlig skulde betale mig Renten, da *Capitalen* siden efter min Død ved Arv kunde tilfalde ham, naar Gud fremdeles Naadigst bevarede alting fra ulykke, Jeg indgav derfor min allerunderdanigste ansøgning i *Cancelliet*, om Kongl: allernaadigst *Confirmation* paa min Afstaaelse, hvorefter hand og erholdt Kongl: Bestalning at være allene *Apoteker* i *Nyekiøbing* med samme *Privilegio* og Frihed som ieg det hafde haft;

Anno 1765 løste ieg min Søn *Friderich* fra Krigs 1765. Tienesten igien efter min Kiære Broders Proust *Seidelins* raad, skjønt ieg maa skee hafde gjort bedre dersom ieg hafde ladet min Søn *poenitere* længere derved, Min K: Broder formaaede og Hr: *Doctor* og Land *Physicus Eichel* i *Fyen* til at tage min Søn i sit huus med løfte at *manu-ducere* ham *in praxi* og tage ham med til sine *Patienter*, hvilcket og saa vidt blev sadt i verck, at ieg lod min Søn opholde sig i *Odense* deels i deels uden *Eichels* huus, men skjønt det saaledes varede i 3 Aar, blev det dog til ingen Nytte; thi *Friderich* vilde være *independent*, og elskede ickun Drick, Ødselhed og ledig Gang.

Det var nock Anno 1766 at min K: Søn *Berthel* gjorde 1766. een Reyse til *Kiøbenhafn* for at lade sig giøre nogle Klæder, og ved dend leylighed blev hand af Geheime Raad Grev *Rantzou recommenderet* at være Hoffmester hos dend unge Grev *Skack*, hvilcken *Station* hand og kort derefter maatte tiltræde og reyse med dend unge Herre til *Skackenborg*, dog blev hand der ick længere end et halvt Aar, skjønt Faderen Grev *Skack* gierne vildet beholdet ham,

men hand hafde under haanden forlovet sig med sin nu værende Kiereste, da Jomfrue *Karen Green*, og derfor kunde hands fraværelse icke længe taales; Nu hafde ieg vel paa dend Forlovelse aldeles intet videre at udsætte end at min Søn endnu icke hafde Brød at forsyne hende, men just denne mangel forårsagede at samme blev langvarig og bekymmerlig, thi Jomfruens Moder Frue *Green* vilde endelig have dem et Stæd i Nærheden, og Hr: *Hior* i *Slemminge*, som min Søn haabede at *succedere*, levede længe, og vilde icke imod anseelig *pension* afstaae Kaldet; Min Søn søgte og tiid efter anden adskillige Kald i *Falster Lolland* og *Moen*, men var icke saa lykkelig at *obtinere* nogen deraf, og maae ieg sige at det var et særdeles *fatum* for mig og mit huus, at ieg, som var af een gammel indfødt *honnet* Dansk *Familie*, og hafde 11 Børn, icke skulde see een af dem ved Kongelig Naade *employeret* og befordret.

1767. *Anno 1767* var det *fatale* Aar, da Kongen *resolverede* at bortsælge *Falsters* Land til alle og een hver som vilde kiøbe noget deraf, tillige med det Kongl: Slot og alle andre Kongl: Bygninger, men der fandtes ickun faae her i Landet og Stæderne som hafde Mod paa at kiøbe noget, undtagen *Cammer Raad Kehlet* og begge Dhr: *Hinckeldeyer*; Det var besyn-derligt at der paa dend tiid var ligesom faldet een Taage for alles Øyen her i Landet, endog dem som forstod Land-væsenet, at ingen uden de forbenævnte torde slaae sig til noget Landgods, da her dog var een og anden, som *Etats Raad Scheffer*, *Justitz Raad Green* og andre, som baade hafde Evne og Indsigt, og lod dog Fremmede komme ind og tage denne anseelige Fordeel bort fra dem; Kongens *Commissarier* maatte ligesom nøde de kiøbende Godserne paa, og hvad een hver blev høystbydende paa blev strax

antaget og *confirmeret*, da der dog var ingen som købte der jo *profiterede* anseelig derpaa, Men efter *Auctionen* bleve Folckes Øyen først opladte, og da fandtes Liebhabere nock, skjønt for sildig, Saa at dersom Kongen icke hafde *approberet* dend første, men ladet komme til anden *Auction*, hafde hand uden tvill vundet et par tønder Guld meere. Der var vel de som meente at ieg og kunde regnes blant dem, som kunde have gjort sig tancke om at købe et Gods, hvilket ieg vil lade staae ved sit værdt, Men først forstod ieg icke synderlig noget af Landvæsenet, og dernæst var ieg imod 70 Aar gammel, saa ieg daglig maatte vente paa min afskeeds tiid, hvorledes skulde ieg da belade mig med saa mange verdslige Bekymringer og uroeligheder, der følger med et Gods, som ieg formedelst alder og skrøbelighed selv icke kunde have tilsyn med, men maatte lade ankomme paa een Foged, der vel selv tog *profiten*, og overlod mig dend medfølgende *Chagrin* og fortred, Tilmed hafde ieg og dend tiid 2de Børn meere levende, og maatte tæncke, at Godset, naar Gud bortkaldede mig, mueligt enten igien med Tab maatte afhændes, eller og vel kunde give anledning til Misforstaaelse mellem mine Arvinger; Dog fortryder det mig nu at ieg icke købte nogen Tiender, thi de kunde have været mig og mine tienlige, men ieg forstod da icke ret hvad der var ved Tiender at gøre, og ingen Ven fandtes der vilde oplyse mig derom af frygt for at *præjudicere* sig selv. Ellers var denne Landets Borsælgelse særdeles *fatal* for *Nyekjøbing* og dends Indbyggere; thi Byen mistede først derved een temmelig stor part i overdrevne paa *Klodskov*, som var de Fattige især til stor hielp, at de der i mangel paa Græsning, som her til Byen er utilstreckelig, kunde udsætte een deel hoveder, og denne andeel hørte Byen

rigtig nock til, thi de skattede aarlig deraf til Kongen, men da hvercken Borgemesteren eller nogen anden vilde paa-tale Byens Rætt, borttog de Kongl: *Commissarier* dend og lagde dend til *Proprietair* Godset. Dernest søger *Proprietairerne* og paa mange maader nu at tvinge Byen, deels ved at optage Byens Qvæg og *Creatur* saa snart det kommer deres Grændser nær, deels ved at dæmme for Slots Søen at Vandmøllen længe kand gaae, og Vandet derved oversvømmer Byens Marck, deels at de icke vil unde nogen af Byens Indvaanere Græsning til noget *Creatur* for Betaling, deels og at de i Høe-høsten forbyder deres Bønder at sælge noget Høe til Byen *etc.* Men det aller besværligste endnu for Byen er dend høye priis de har sadt paa Brendet, som nu maae betales 2 & 3 gange saa høyt som forhen, og skal endda agtes for een Velgierning at de noget vil overlade. Endelig har og *Nyekiøbings* Bye ved det skionne Kongl: Slots nedrivelse, tabt dend store Zieraht og Anseelse som dette gav Byen til dends egne Indvaaneres saa vel som Fremmedes Fornøyelse; Alle disse omstændigheder trycker nu Byen, tillige med de tiid efter anden paalagte mange nye Skatter, og de gamles forøgelse, samt Renternes nedsættelse, Saa at *Nyekiøbing* i *Falster*, som mand tilforn kaldte *Canaans* Land, nu er saa dyrt et stæd at leve udi, som noget andet stæd kand være, hvilket ieg, som nu ingen levebrød har, i mange Aar har forsøgt.

-
1768. Anno 1768 fick ieg det ved min Sl: Svoger Hr: *Doctor* og Land *Physicus* *Berthel Wichmand* i *Aalborg* saaledes maget at *Thye* Land, som icke hørte under hands *Physicat*, begierte min Søn *Friderich* til deres Land *Medicus*, og nogle af de fornemste Landets Indbyggere lovede at skyde aarlig tilsammen een liden *pension* paa 130 Rd^r,

hvor for min Søn maatte begive sig fra *Odense* til *Thisted*, hvor hand og blev vel imodtaget, men her opførte han sig ved fylderie saa overmaade slet, at hand spildte ald sin *credit*, og kunde icke meere ophielpes, som hand og ved saadan opførsel intet fick af dend belovede *pension*, men hand laae der dog paa 3die Aar paa min Bekostning.

Anno 1770 behagede det Gud ved een Salig Død at 1770.
bortkalde vores ældste K: Datter *Karen Seidelin* fra dette jordiske til det himmelske; hun hafde i hendes heele lives tiid efter Guds alviise Raad været een stor Korsdragere; udi hendes 5te Aar beskadigede hun ved et meget ulyckeligt Fald sit høyre Øye, hvorom forhen er meldet, Siden forvoxte hun saa sterckt ved hendes opvæxt, at Legemet ey allene blev uanseeligt, men endog Naturens Veye til legemets og helbredens Vedligeholdelse bleve svæckede og til deels hemmede, saa at hendes Liv blev een kiæde af iidelige Sygdomme og utallige Tilfælde, og mand neppe skulde have troet, at hun hafde naaet een Alder af 39 Aar. Men i dette usle Legeme boede een ædel og Dydig Siæl; hun var opkaldet efter sin meget Fromme og Gndfrýgtige Far Moder *Karen Claus* Datter, og hun var selv en ægte *Karen Claus* Datter i Navnet og gavnet. Gud hafde vel ikke begavet hende med besynderlig Vittighed og Forstand, men hun fattedes dog icke paa sundt begreb, eller paa god oplysning i hendes *Christendom*, som hun meget vel hafde fattet, og hvorefter hun i hiertets Eenfoldighed og Oprigtighed Frygtede, ærede, troede og forlod sig paa sin Gud, og ved hands Aand og Naade beflittede sig paa at efterfølge sin Frelsere i Kiærlighed, Fromhed, ydmyghed, Sagtmodighed og andre *Christelige* Dyder, i sær udi een besynderlig Taalmodighed i alle hendes Lidelser og Sygdomme, hvoraf hun i hendes 2de

sidste leve Aar overvandt mange haarde anstød, indtil det sidste anstød d: 12 *Septembr:* med magt nedbrød dend falde færdige hytte, og paa nogle timer gjorde ende paa hendes kummerlige Liv, hvilket mand dog dend dag icke hafde ventet, thi hun var samme dag meget fornøyet over hendes K: Morbroders nærværelse, spiiste med stor *appetit* og viiste sig meget munter frem for hun pleyede, men om Eftermiddagen Kl: 5 blev hun syg, og smerterne tiltog med saadan heftighed, at mand maatte forestille sig og hende dend ventelig forestaaende Forandring, som det Salige Guds Barn efter Guds Villie var vel fornøyet med, tackede os som hendes Forældre for ald Kiærlighed, og overgav sin Sjæl i Guds haand, hvorpaa hun kort efter i de heftigste smerter begyndte med et at sagtes, og lidt over Midnat udslucktes som et Lys. Denne hendes hastige fraskillelse bedrøvede os, thi vi elskede hende, efter som hun i ald sin uselhed var elskværdig, men vi indsaae tillige vor pligt at tacke Gud, som hafde gjort vel imod hende, og giemt hende paa det hun til ald sin anden Nød icke og skulde blive Fader og Moderløs i denne Verden. hendes jordiske Levninger hviler hos hendes Forfædres udi *Nye-kjøbings Kirckes Chor*, hvorhen de hæderlig bleve bestædte.

1771. *Anno 1771.* Da min ulydige Søn *Friderich* ~~continue~~ *rede* med sin slette opførsel, og ieg unødig vilde sætte ham paa et Tugthuus, icke heller gierne vilde sende ham til *Westindien*, thi det var kun at lade ham dricke sig ihjel, *resolverede* ieg til nogen *poenitence* for ham at sende ham til *Bornholm* udi een Præstes huus ved Navn Hr: *Monrad*, og under hands *inspection*, hvor ieg betalte hands ophold og hvad hand ellers behøvede, hand forblev og der i 3 Aar, men ligesom allesteds til ingen Nytte hvercken for sig eller andre, thi vel kom det i forslag at hand

skulde søge at blive Land *Physicus* der i Landet, saa vel som og at naae een aarlig *pension* for at underviise Jorde Mødre der, men hand tog sig hvercken *praxin* eller Jordemødrenes *information* alvorlig an, icke heller kunde hand erhverve sig Landets øvrigheds og Præsteskabs *recommendation* dertil, saa det forslag gick overstyr. Mand foreslog mig og at gifte ham der med et skickeligt Fruentimmer, og at købe een Eyendoms Gaard til dem paa landet, men der var og saadanne *conditioner* ved som ieg icke kunde indgaae.

.
Anno 1774 Indkom min Søn *Friderich* til mig med *1774*. een instændig Begiering, at ieg dog vilde forbarme mig over ham, og tage ham fra *Bornholm*, hvor det var ham utaaaleligt længer at være, og var hands ansøgning herom meget bevægelig, og tilsyne saa fuld af *Christelige sentiments* og rette omvendelses tegn, at mig syntes ieg icke burde tvifle meere om een god Forandring hos ham, og derfor icke burde negte ham hands begiering, ieg fick derfor hands Svoger Hr: *Apoteker Iessen* i *Nachschoy* overtalt til at tage imod ham i sit huus imod hands opholds Betalning og min Svieger Søn lovede mig at have nøye *inspection* med ham, og forsøge sin Konst, om hand icke ved een kiærlig omgang, gode Raad og tienlige forestilninger kunde bringe *Friderich* igien til rette; Min Søn blev derfor overbragt fra *Bornholm* til *Nachschoy*, og var der næsten 2 Aar, Men kand og een *Mohr* omskifte sin huud og een *Pardeer* sine pletter? Det var skarn og blev skarn, saa jeg maatte bortkaste alt haab om nogen sand Forbedring hos ham meere.

.
Anno 1775 behagede Gud at giøre een ende paa vores

langvarige hierte Sorrig og Gremmelse over vor Søn *Friderich*, i det hand 25 august ved een hidsig Feber i *Nachschov* ved Døden blev bortkaldet, og bleve hands levninger ved een hæderlig Liig Begiengelse begravne i *Nachschovs* Kircke. Dend Barmhiertige Gud give at Døden og maae have giort een god Ende paa hans egen jammer og elendighed, og at hand i sin Sygdom med een sand *poenitence* og Troe maa have overgivet sin Siæl til sin Korsfæstede Frelseres udstrackte hænder til Redning og Frelse ved hands Dyre Død og Fortieneste! Det var langt fra mine Tancker at denne Forlorne Søn saaledes skulde Vanslegte, thi hand var i sine unge Aar et haabefuldt Barn; ved hands *Confirmation* hafde ieg Aarsag at glæde mig, og hands Lærere gave ham stedse een god Berømmelse, Gud hafde givet ham fornøden Forstand, Nemme og Begreb til *Studeringer*, saa vel som et Fromt Gemyt og gode Gaver til at vinde Folckes yndest, ieg har og icke efterladt at anvende ald Faderlig Kiærlighed, Raadførelse, Formaninger, Forbønner, og uendelige Bekostninger til at befordre hands Timelige og ævige Velfærd, men saa snart hand kom i Friche og fremmede Lande blev hand forandret, Mueligt hand er kommet der for tillig, ieg var og i dend henseende tviffraadig om hand skulde imodtage det *Ehlerske* Reyse *Stipendium*, som ham saa tillig blev tilbuden, og *consulerede* ieg derfor hands forrige Troe Lærere og *Rector*, dend Gudfrygtige, Redelige og Fornuftige *Mag: Ivensen*, som raadte mig icke at udslaae leyligheden, siden hand kiendte og vidste at *Friderich* var et skickeligt, stille og flittigt ungt Menniske, hvorover ieg i Guds Navn *resolverte* til at lade ham Reyse, heldst da ieg selv var ligesaa ung kommet ud i blant Fremmede, og dog ved Guds Naade hafde vel begaaet mig, Men det lyckedes icke efter ønske;

Venteligt har hands Gemyt været for svagt til at imodstaae onde Menniskers lockelser og forførelser, som de Unge des vær nu i denne fordervede Verdens tiid alle vegne ere under kastede; thi som ieg siden fornam varede det icke længe førend hand geraadede i Vildfarelse, og slog sig til Drick, Ødselhed og Lediggang, og forsømte sine *Studia*, saa at hand siden paa ingen maade med onde eller gode kunde bringes af denne onde Vane i god Orden igien; Andre Laster, som Lelfærdighed og Spill *etc.*, har ieg icke mercket hand har *inclineret* til, Men Drickelysten allene var nock til reent at forspilde hands *reputation* og Velfærd, og at giøre ham ubeqvem til at tiene Gud og sin Næste i sit loulige Kald, og derved at fortiene sit Eget Brød, samt til at paaføre os som hands Forældre een ubeskrivelig hierte Sorrig som varede i nogle og Tyve Aar, saa ieg endnu skelver, naar ieg tæncker paa alt det ieg har igiennemgaaet med ham, og har lidt under denne Guds haarde skiønt, som ieg er forsickret, Faderlige Tugtelse ved denne ulydige Søn, indtil dend Troefaste Gud, som dog Naadeligen opholdt mig under Fristelsen, gjorde een ende derpaa ved at kalde ham fra Verden, hvor hand var blevet aldeles unyttig. Gid ieg kun med nogen god Grund kunde giøre mig noget got Haab om hands sidste Endeligt, saa stræbte ieg gierne at glemme ald min Møye, Sorrig og *excessive* Bekostninger, som paa ham unyttigt ere anvendte. Ingen kiærlig og omhyggelig Fader kand giøre meere til een Søns beste end ieg har gjort for Denne, Ved denne gode Samvittighed faaer ieg at trøste mig, saa vel som ved Guds uendelige Barmhiertighed, udi hvilcken ieg i mine daglige bønner og indtil Enden icke har efterladt at anbefale ham.

.

1779. Adskillige temmelig store Ulycker ere nu i et par Aars tiid indfaldne i *Kiøbenhafn*; udi forrige Aar 1779 spranck et af Krudt Taarnene, hvorved nogle Mennisker bleve ynckelig dræbte, og meget stor skade paa huuse og Bygninger i Staden foraarsaget. Ligeledes afbrændte samme Aar Kongens Gryn Mølle, som var et stort og kostbart Verck, hvorved og nogle Mennisker bleve dræbte og lem-læstede, og een deel tusind Tønder Byg bleve tillige opbrændte. Nu igien i dette begyndte Aar 1780 er og et stort ostindisk Skib, Dend gode hensigt kaldet, som med *Cargaison* og alt laae færdig paa *Rheden* at gaae til *Indien*, blevet ved Skiødesløshed ansluckt og opbrændt og da der gick ild i Krut *Cammer* splittet ad, hvorved een deel af tilskuerne paa Isen hvorudi Skibet var indfrosset, mistede livet, og Skaden kand vel regnes paa 3 à 4 tønder Guld, der og vil strecke sig til mig for dend liden deel ieg haver i *Compagniet*. Gud afvende dog fremdeles i Naade fleere saadanne ulyckelige hændelser fra os!

Det *asiatiske Compagnie* i *Kiøbenhafn* gjorde i dette Aar et Laan hos *Compagniets Interressenter* selv à 200 Rd^{lr} par *Actie*, som udgiør dend summa 964,000 Rd^{lr} og for at faae *Interressenterne* des villigere til dette Laan, sadte *Directeurerne* de 64000 Rd^{lr} af denne summa paa et *Lotterie* Spill, med Gevinster paa 1, 2, 3, 5 à 10000 Rd^{lr}, foruden mange andre mindre Gevinster, udi hvilcken Lyckepotte ieg og hafde Rætt til at gribe, men ieg fick slet intet, ventede det icke heller, thi nogen saadan *extraordinair* Lycke er aldrig falden i min Lod.

Førend ieg slutter denne min Fortælling maae ieg endnu anmercke dette, at ieg for een deel Aar siden har i Guds Navn udlovet 1000 Rd^{lr} til Gudelig Brug, nemlig 00 Rd^{lr} til *Nyekiøbings Kircke*, 1100 Rd^{lr} til *Nyekiøbings*

Hospital, 200 Rd^r til *Nyekiøbings Latinske Schole*, og 600 Rd^r til det af min K: Hustrues Salige Forældre opbygte Encke huus, men heraf har ieg endnu icke faaet udreedet meere end det 100 Rd^r til Kircken, som forhen i dette udkast er ommeldet, thi mine mange Børn voxte efter haanden til, hvis opdragelse, Reyser og *Etablissemments* udfordrede store udgifter, Mangen anseelig Tab og Skade indfaldt mellemstunder, Min nærværende Boligs indretning for mig og min K: Hustrue til et Encke-Sæde har og kostet een deel, Iligemaade har Skatternes formeerelse og Renters Nedsættelse icke lidet trycket mig, som nu deraf allene skal leve, alt dette, siger ieg har immer giort hindring, og desuden er indfaldet mange andre uformodentlige Forhindringer, at ieg icke har faaet meere af det udlovede udreedet

Endnu falder mig ind til sidst at tilføye følgende liden anmerckning, at ieg ald min tiid har været een stor hadere af *Processer*, og derfor heller har taget dend første end dend sidste Skade; Til nogle faae er ieg bleven trackt ligesom ved hals og haar saa vidt at de ere gaaet til Lands Tinget, men til Høyeste Rætt har ieg dog varet mig for at komme.

Saaledes har ieg da med een løbende pen, saa vidt Hukommelsen og andre Sinds og legems svæckede kræfter har vildet staae mig bie, forfattet dette Udkast over mit Levnets Løb indtil nærværende Tiid; Naar ieg videre eftertæncker samme seer ieg deraf at alle de Aandelige og Legemlige Velgierninger, som dend Barmhiertige Gud i den tiid har beviist mig, ere Utallige og at deri blant følgende vel maa regnes for de største, Nemlig først at Gud har ladet mig fødes her til Verden af Gudfrygtige og *honnnettes* Ægte Forældre, som efter at de hafde befordret mig til dend

hellige Daab, har haft ald muelig omsorg for min opdragelse, og fra Barns been indprentet een sand Guds Frygt i mit hierte. Hernæst, at Gud i min Ungdom, da ieg forlod min Faders huus, saa vel i mine Lære Aar i *Kjøbenhafn*, som da ieg derefter i 6 Aar *serverte* og reyste i Fremmede Lande, stedse har regieret mig med sin gode Aand, viist mig Veyen ieg skulde vandre, og Leylighed til at *profitere* i min *Profession*, ledsaget mig ved sin almagts haand og ved sine hellige Engle, og bevaret mig fra Forførelse, store Sygdomme, samt ald anden Fare og Ulycke, tilvendt mig alles yndest hvor ieg har opholdet mig, og endelig ført mig lykkelig tilbage til mit Fæderne-land igien.

. Fremdeles at Gud beskiærede mig een Gudfrygtig, Dydig, Tugtig, yndig, munter og huuslig Egtefelle, og ved hende Velsignede mig med saa mange kiære Børn, hvoraf hand dog har behaget at bortkalde de fleeste igien, ja at Hand har ladet os leve i et *Christeligt* og Kiærligt Egteskab til sammen næsten 50 Aar; og ieg haaber Hand endnu er saa Naadig at lade hende fremdeles leve med mig, og lukke mine Øyne

Efterat Seidelin paa denne Maade har fremhævet ogsaa hvad anden Medgang han har havt i sit Liv, gaaer han over til at omtale de Ulykker, der have rammet ham; men her afbrydes Fremstillingen pludselig, da det sidste Blad af Haandskriftet, som i Indledningen bemærket, er gaaet tabt.
